

magazin istoric

Apare din aprilie 1967

OCTOMBRIE 2016

MUZEUL BNR DE LA TISMANA
CUM NE VĂD RUȘII
FRANKENSTEIN EROU DE FILM

СФНТЪА М: ХАРАДЯМО

magazin istoric

Apare din aprilie 1967

OCTOMBRIE 2016

MUZEUL BNR DE LA TISMANA
CUM NE VĂD RUȘII
FRANKENSTEIN EROU DE FILM

SUMAR

octombrie

2016

4 De ce am pierdut
la Turtucaia?

G. TOPÂRCEANU

5 Lecția de istorie
din grota de la Tismana

M. ISĂRESCU

10 Datoria
României
față de Basarabia

Visul
lui Constantin Stere

GH. E. COJOCARU

EXCLUSIVITATE

15 Oglindă,
oglinjoară...

Cum ne percep rușii

T.G. BITKOVA

20 Anteriul
lui Arvinte
*Manevra
de la Flămânda,
octombrie 1916*

P. OTU

25 Jurnal de front
inedit

TH. PÂSLARU,
T.D. LAZĂR

EVENIMENT

30 Presărați pe-a lor
morminte,
ale laurilor foi...

Ceremonii organizate
de Ministerul Apărării
Naționale pentru eroii
de acum 100 de ani

M. STĂNESCU,
R. BACIU

ISTORICI PE CARE I-AM CUNOSCUT

33 Nicolae Bocșan

I.-A. POP

37 Munți de cărți
într-una singură
*Vechile enciclopedii
ale Chinei*

A.E. BUDURA

42 Salariile
ilegaliștilor

P. OPRİȘ

AVANPREMIERĂ EDITORIALĂ

43 Epoleți
sub acoperire

Rezerva activă a FSB

A. SOLDATOV,
I. BOROGAN

47 Modernizarea
Transilvaniei
vine pe șine

C. GIDÓ

51 De pe iahtul
țarului,
în mâinile SMERȘ

Cele două detenții
ale amiralului Sablin

V. GUZUN

magazin istoric

Anul XLIX – serie nouă – nr. 10 (595)
octombrie 2016

www.magazinistoric.ro

e-mail: mistoric1967@yahoo.com; mistoric@gmail.com

Revista figurează în baza de date EBSCO, din S.U.A.

1 După inventarea producerii hârtiei și a tipăririi prin xilogravură, în China a înregistrat un avânt fără egal, raportat la alte civilizații ale lumii, editarea cărților, Curtea imperială implicându-se decisiv în acest proces. Patru enciclopedii au fost editate în vremea dinastiei Tang (618-907), (în imagine, unul dintre împărații acestei dinastii, Xuanzong, Li Longji, care a domnit între anii 712 și 756)

2 Sfântul Haralambie (pictură pe sticlă), icoană prezentă din vechime în casele românilor, pentru a-i proteja împotriva flagelului ciumei și a veghea la sănătatea familiilor lor

3 Statuia principelui Dimitrie Cantemir, savant, istoric și filolog, donație a guvernului Republicii Moldova orașului Moscova, se înalță pe moșia acestuia din sudul capitalei Federației Ruse, astăzi întinsul parc al complexului de la Tărișno

4 Juliette Récamier (1777-1849), pictată aici în 1805 de baronul François Pascal Simon Gérard, a fost una dintre „Cele trei grații” ale Directoratului (alături de Joséphine de Beauharnais și de doamna Tallien), o încântătoare femeie de spirit, al cărui salon parizian era frecventat de cea mai aleasă societate franceză

Revistă editată de
**FUNDAȚIA CULTURALĂ
MAGAZIN ISTORIC**

Președinte fondator
CRISTIAN POPIȘTEANU
(1932-1999)

Președinte de onoare
DIMITRIE G. STURDZA

Consiliul științific:
academician **DAN BĂRINDEL**,
academician
DINU C. GIURESCU,
academician
IOAN-AUREL POP

Redactor-șef
Dorin Matei

Consilier editorial
Florentina Dolghin

Redactori:
Alexandru Pițigoi,
Theo Stănescu-Stanciu

Director economic
Doina Pascu

Corectura
Georgeta Apreotessei
Machetare
Monica Șerban

Difuzare
Constantin Petrescu

Consilieri:
Ioana Ursu,
Radu Ion Popescu,
Haralambie Voicilaș

București, Piața Valter Mărăcineanu, nr. 1-3,
sau strada Victor Eftimiu, nr. 2, etaj III,
camerele 11-14, Sectorul 1, Oficiul poștal nr.
15, Căsuța poștală 15-702, Cod 010155, Telefon,
Fax: 021.315.09.91, 021.312.68.77

TURTUCAIA

GEORGE TOPÂRCEANU

Satul, întins de-a lungul colinei, la picioarele noastre, fumegă potolit din câteva ogeacuri. O femeie scoate apă dintr-o fântână. Un cârd de găște se întoarce de la baltă, pe drumul mare, în liniște... E tocmai ora de cină, la sate. Îmi închipui, în jurul măsuței rotunde, câteva fețe de copii cuminiți, un bătrân făcându-și cruce domol, o gospodină care rânduiește ce trebuie la masă...

Și cu inima strânsă, aștept...

Un hreamăt se ridică deodată, din capătul satului, unde răsar fără veste câteva lumini, care se măresc văzând cu ochii. Și zvonul crește, se apropie, se răspândește în tot satul. Umbre speriate aleargă de-a lungul gardurilor, prin ogrăzi, pe uliți. Satul întreg mișună acum ca un furnicar răscolit și larva crește, s-aud strigăte și chemări, apoi țipete de copii și de femei care aleargă nebune, de la o curte la alta. Văpăile se risipesc mereu, focuri răsar neconținut, ici și colo, arzând limpede în lumina scăzută a amurgului. Flăcările se înalță pâlând, trosnind, din clăi de fân, din pătule uscate. S-aud și câteva împușcături, unele mai aproape, altele mai departe și se văd cete de oameni pe uliți, cari par că se sfătuiesc între ei...

Iar focul se întinde, cuprinde casele una după alta. Și cu încetul, o ceață mai mare de oameni se alege spre marginea satului, sub deal. E furnicar de umbre nelămurite, ce se zbat, se frământă, se amestecă în gloata gălăgioasă, care sporește mereu cu cei întârziați. Glasuri răgușite strigă, unii cheamă rudele, femeile își caută copiii...

Apoi, un capăt de convoi mohorât se formează pe coasta dealului din față, se lungeste, se târâște la deal ca o omidă...

Au pornit. Unde ?...

Nemișcați stăm și privim. Acoperișuri trosnesc, flăcările se înalță de peste tot în voia lor și valuri de fum se amestecă sus, spre cele dintâi stele. Acum ulițele sunt pustii, nu se mai aude niciun glas, prin curți nu se mai vede nicio mișcare. Focul singur își mistuie prada în liniște.

Într-un târziu, locotenentul se întoarce spre mine: Mare ticăloșie e războiul!... șoptește el, cu vocea sugrumată [...]

Mă vei întreba, poate, care a fost pricina înfrângerii noastre de la Turtucaia? Deși sunt un profan în ale militariei, totuși, în credința că mărturiile viitoare nu-mi vor aduce dezmințire, îți răspund hotărât: Atât numărul și calitatea trupelor aflătoare acolo la începutul luptei – în mare parte milițieni, dispensați, revizuiți etc., regimente recrutate din Dobrogea sau Cadrilater, pline de turci și de bulgari –, cât și faptul că întăriturile nu erau încă terminate probează că noi nu ne-am așteptat la un atac

repede și violent al bulgarilor în acest punct.

În al doilea rând, trebuie să punem lipsa de... pregătire sufletească a țăranilor, neobișnuința trupelor și a ofițerilor cu focul mai ales cu artileria modernă a inamicului.

Mi-aș îngădui încă o reflecție timidă.

In după-amiaza zilei de 23 august [1916], în ajunul căderii, era vădit și pentru ochii unui profan că garnizoana nu mai poate ține piept și că orașul va trebui să cază. Cu sacrificarea unei ariergărzi îndestulătoare, care să acopere trecerea în noaptea de 23 spre 24 august, s-ar fi putut salva, dacă nu restul trupelor, cel puțin tunurile rămase, caii, materialul și o mare parte din proviziile care au căzut în mâna dușmanului.

Nimic însă nu se poate afirma cu siguranță deplină.

Ce a fost s-a dus.

Înfrângerea de la Turtucaia, oricât de dureroasă, nu poate avea nicio semnificație în privința însușirilor neamului nostru, care și-a făcut proba de-a lungul veacurilor.

Am avut Turtucaia, dar am avut și Mărășești!...

Și la Turtucaia au fost destule pilde de eroism, zadarnic, dar înălțător.

(Pagini de jurnal,
Amintiri din luptele de la Turtucaia,
Editura Junimea, 1985)

56 Un diplomat
înglodat în datorii...

Ion Bălăceanu

TH. SMEU

59 ... căruia îi scrie
Carmen Sylva

A.A. CĂPUȘAN

A FOST ODATĂ
CA NICIODATĂ

60 Cu Sfântul
Haralambie
pre ciumă călcând

G. ROȘU

65 Milenii, secole
și o lună într-o pagină

66 Fiind copil,
prea puțin înțelegeam...
*Amintiri despre un
„dușman al poporului“*

M. IONIȚĂ

72 Nicio masă
fără pește!

*Reclame din vremea
regimului comunist*

A.-L. CHIȘ

PASTILA
DE CUVINTE

75 Un om,
un cuvânt

M. SALA

CĂLĂTOR
ÎN TIMP

77 Memoria
Moscovei

F. DOLGHIN

CLIO ANUNȚĂ

79 Cu tancul
prin Trafalgar Square

AL. PIȚIGOI

ISTORIE ȘI FILM

82 Frankenstein

T. STĂNESCU-
STANCIU

90 Doi stâlpi
ai Maiestății Sale

Povestea MI5 și MI6

C. TRONCOTĂ,
D. MATEI

HOOVER
INSTITUTION

93 Ianuarie 1938.

Iuliu Maniu
se adresează partidului

RUBRICI

87 În București,
acum 50 ani

64 Pentru biblioteca
dumneavoastră

62; 94; 95

Blitz... Concurs;
Rebus; Dialog

ne ajută să reconstituim credibil și, totodată, nuanțat odiscea tezaurului Băncii Naționale în anii 1944-1947.

Operațiunea a fost strict secretă, de importanță națională. Reconstituirea nu a fost ușoară, dar noi credem că, după mai bine de 70 de ani, timp în care nu s-a vorbit despre evenimentele din 1944-1947 de la Tismana, readucerea lor la lumină și redarea lor istoriografiei naționale reprezintă pentru noi, pentru români, o datorie morală și o datorie de onoare. De aceea, deși cercetarea subiectului nu este încheiată, am considerat totuși că, pe baza documentelor păstrate în Arhiva B.N.R., avem suficiente informații ca să reconstituim credibil și suficient de nuanțat ceea ce s-a întâmplat cu tezaurul B.N.R. în perioada 1944-1947.

Firul istoriei acestor evenimente a început să se depeze la sfârșitul anului 1943, când devenise evident că statele Axei și România vor pierde războiul. În acel moment, Banca Națională avea multe valori materiale de apărut: tezaurul de aur, colecția numismatică, colecția de pictură, arhiva etc. Urgența urgențelor era însă salvarea stocului de aur, care era într-o cantitate impresionantă. Salvarea s-a înfăptuit în cadrul unei operațiuni secrete, care a primit numele de cod „Neptun” și care s-a realizat prin implicarea guvernului, din 1943-1944, Guvernul Antonescu, a Ministerului Apărării Naționale, a Marelui Stat Major, a Ministerului de Finanțe, a serviciilor de informații, a Societății

După instalarea lui Constantin Angelescu în funcția de guvernator,...

Căilor Ferate și, nu în ultimul rând, a Bisericii Ortodoxe Române.

În primăvara anului 1944, nu se găsisese încă o soluție. Armata Roșie intrase deja pe teritoriul României. În același timp, armata germană, odată cu începerea tratatelor pentru încheierea unei păci separate – atât de către reprezentanții Guvernului Antonescu, cât și de cei ai partidelor istorice –, putea să devină peste noapte din aliat dușman, ceea ce s-a și întâmplat la 23 august 1944. Totuși, la sfârșitul lunii septembrie 1944, Operațiunea „Neptun” se încheiase

cu succes. Cum s-a reușit?

O soluție s-a încheiat, într-adevăr, nu ușor, ci cu mari eforturi. Au fost puncte de vedere diferite, au fost ezitări. O operațiune de o asemenea amploare nu putea să se realizeze fără ezitări. Au fost și discuții în contradictoriu. Nu mă opresc asupra lor, pentru că, în cele din urmă, B.N.R. a reușit să aducă toate instituțiile menționate anterior la un numitor comun. Astfel, tezaurul nu a devenit captură de război, pentru că acesta era pericolul cel mai mare: dacă Armata Roșie găsea aurul înainte de încheierea Armistițiului, tezaurul B.N.R. devenea captură de război, nu mai aveam niciun drept asupra lui.

A fost o responsabilitate copleșitoare,

pe care instituțiile statului nu și-au asumat-o ușor. Tezaurul era enorm pentru o țară de mărimea României. La 22 martie 1944, în scrisoarea pe care o transmitea la B.N.R., Mihai Antonescu preciza: „Guvernul este

... B.N.R. a inițiat lucrări de restaurare la Mănăstirea Tismana, ca acoperire pentru operațiunea de evacuare a tezaurului

MUZEUL TEZAUURULUI B.N.R. DE LA TISMANA

Intrarea în muzeu și reconstituirea locului din grotă unde au fost depuse lăzile cu aur

Academician MUGUR ISĂRESCU

Inaugurarea acestui muzeu special, „Muzeul Tezaurului B.N.R. de la Mănăstirea Tismana”, este un eveniment cu profunde semnificații. Este un muzeu care, adăugându-se patrimoniului Băncii Naționale și fiind deschis pentru public, este menit să cinstească un moment important, noi credem chiar crucial, din istoria neamului românesc: operațiunile de salvare a stocului de 189,6 t de aur românesc, reprezentând cvasi-totalitatea părții aflate în țară din tezaurul B.N.R. din acea perioadă, și, totodată, salvarea a 2,7 t de aur polonez, rămas în țara noastră după trecerea Tezaurului Băncii Poloniei spre Constanța. Rămas în țară și încredințat aproape fără niciun document, pe încredere, spre păstrare, Băncii noastre Naționale.

La semnificația acestui muzeu m-am mai referit cu prilejul depunerii Actului de fundație la temelia muzeului, în ziua de 22 august 2013. De atunci însă, cercetătorii

noștri de la B.N.R. și-au continuat căutările, au studiat un număr mai mare de documente din Arhiva generală a Băncii și iată că, prin efortul lor susținut, dispunem de date noi, care

Oficial, decizia evacuării tezaurului la mănăstire s-a luat la 7 iunie 1944, aproape de evenimentele de la 23 august. Atunci conducerea B.N.R. a aprobat: mutarea parțială sau totală a aurului și depozitarea acestuia, în caz de nevoie, la Mănăstirea Tismana; executarea amenajărilor necesare la mănăstire, pentru depozitarea tezaurului în deplină siguranță; inițierea demersurilor pe lângă Mitropolia Olteniei, Ministerul Cultelor și Comisia Monumentelor Istorice, pentru desfășurarea legală a lucrărilor de reparații la mănăstire.

La 4 iulie 1944, guvernatorul Angelescu constata că amenajarea pivniței era finalizată și solicita acordul scris al guvernului pentru evacuarea tezaurului. La 8 iulie 1944, guvernul a transmis un acord verbal, urmat la 11 iulie de acordul scris privind mutarea tezaurului B.N.R. la Mănăstirea Tismana. Mai multe documente întocmite în ziua de 22 iulie și după această zi consemnează că, în două transporturi, primul între 8-22 iulie, al doilea la o dată necunoscută, a fost dus la Tismana și depus în pivnița mănăstirii: stocul de aur al B.N.R., adică 4.035 de casete, în care se găseau 189,6 t aur din totalul de 190,3 t aur aflate în țară; aurul polonez, adică 51 de casete, în care se găseau 2,7 t aur. Total aur evacuat: 192,3 t aur în 4.086 casete.

Tezaurul a rămas în pivnița mănăstirii mai puțin de două luni, timp în care a devenit evident că nu era cel mai bun loc, mai ales că, după 23 august, nesiguranța se generalizase, pentru că armata sovietică se apropiase de București, în calitate de aliat, dar cu un comportament de cuceritor, iar armata germană în retragere trecuse la acțiuni de distrugere, prădare și pedepsire.

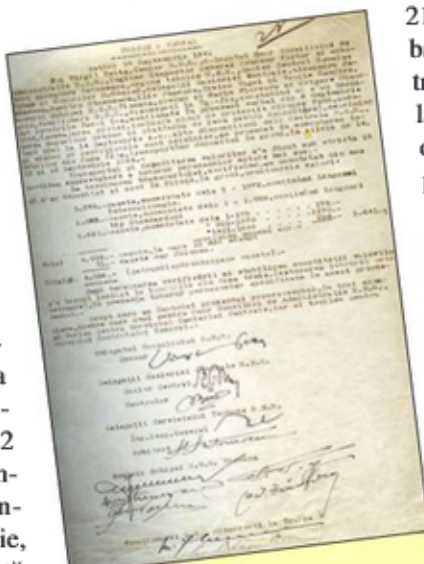
La începutul lunii septembrie 1944, Romulus Roman, casierul central al B.N.R., a primit din partea conducerii misiunea de a muta

tezaurul în peșteră. Transportul din mănăstire în grotă a durat trei zile și a avut loc între 14 și 16 septembrie 1944. La terminarea transportului, s-au verificat casetele și s-a constatat că în peșteră sunt toate cele 4.086 casete aduse din pivnița mănăstirii, fapt pentru care s-a trecut la astuparea intrării prin betonare.

Tezaurul a rămas ascuns în peșteră până în ianuarie 1947. În acest interval, peștera a fost deschisă o singură dată, în ianuarie 1945, când au fost luate 210 casete cu 10,2 t de aur pentru baterea medaliei „Ardealul nostru”. Câtă vreme aurul a rămas la Tismana, el a fost păzit de detașamentul „Neptun”, aflat în prima perioadă în subordinea generalului Titus Gârbea. De asemenea, la Tismana, au rămas și funcționarii B.N.R. însărcinați cu transportul și depozitarea aurului.

Adesea am auzit întrebări precum: „S-a întors tezaurul de la Tismana?” „A fost readus aurul Băncii în totalitate la București?” Documentele ne spun că tot aurul evacuat la Tismana a revenit în tezaurul Băncii și am găsit și un raport al lui Romulus Roman, care ne oferă

suficiente amănunte pentru a reconstitui filmul evenimentelor. În condiții meteo ostile (frig, ninsori abundente), operațiunea de recuperare a aurului a avut loc în 1947 și a durat din 25 ianuarie, când se încărcase primul transport, până la 4 februarie, deci 11 zile. Au fost necesare trei transporturi pe calea ferată. La 26 ianuarie: cinci vagoane, 993 casete; la 1 februarie: opt vagoane, 1.600 casete; la 4 februarie: șapte vagoane, 1.283 casete. În total erau 3.876 casete, la care le adăugăm pe cele 210 recuperate în anul 1945 și obținem 4.086 casete, câte fuseseră duse în grotă în septembrie 1944. Așadar, operațiunea „Neptun” s-a încheiat cu succes, tot aurul a revenit la București. Din păcate a rămas la București numai câțiva ani, pentru că a fost utilizat la plata despăgubirilor de război.

Procesul-verbal care atestă mutarea tezaurului în grotă, în zilele de 14-16 septembrie 1944

gata să dea Băncii Naționale orice concurs ar cere [...] după cum este gata să-și asume riscul oricăror operațiuni, bineînțeles în concurs cu Banca Națională [...] Guvernul așteaptă de la Banca Națională să-i comunice [pe] care dintre soluții [o] adoptă: transportul într-o țară prietenă europeană, transportul într-o țară neutră din sud, păstrarea pe teritoriul românesc.”

Pentru B.N.R. răspunsul la aceste întrebări avea o însemnătate extremă. În primul rând conta lecția mare a istoriei, pierderea celei mai mari părți a tezaurului în Primul Război Mondial. Atunci, Banca avea în stocul său de acoperire aproape 140 de t aur. În fața vitregiilor războiului, 91,4 t aur au fost trimise spre păstrare aliatului țării noastre, Rusia. Depozitul de aur constituit de B.N.R. la Moscova era garantat și de ceilalți aliați, Anglia și Franța. Cu toate acestea, cursul istoriei a făcut ca nici până acum acest aur să nu revină acasă.

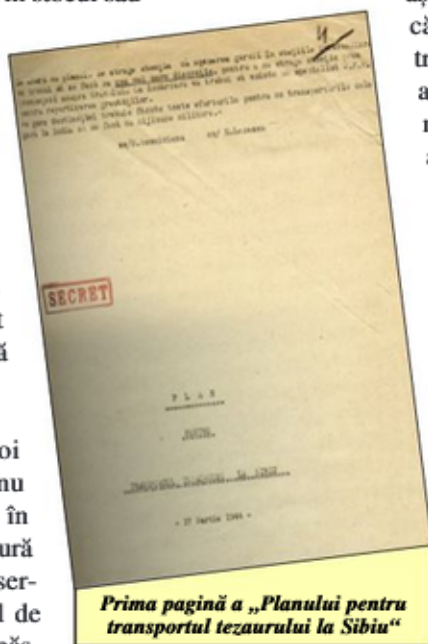
După Primul Război Mondial, B.N.R. nu mai avea decât aurul depus în străinătate, circa 50 t. În legătură cu acest lucru, vreau să observăm că și atunci, ca de altfel de multe ori în istorie, aurul s-a păstrat mai bine la băncile serioase din străinătate.

În anii interbelici B.N.R. a depus numeroase eforturi pentru refacerea stocului său de acoperire, astfel că, la sfârșitul anului 1944, acesta însuma 237,6 t aur. Trebuie să precizăm că partea cea mai mare a tezaurului, adică 190,3 t aur, se afla în țară, însă 47,3 t erau depozitate în străinătate: 10,3 t în Marea Britanie, la Londra; 25,4 t în Elveția, la Union de Banques Suisses și la Banca Națională a Elveției; 11,6 t în Statele Unite ale Americii, la Federal Reserve Bank of New York. Există o continuitate în comportamentul băncilor centrale, care, și atunci, ca și acum, își păstrează o parte a rezervei metalice în străinătate,

nu numai pentru a o pune la loc sigur, dar și pentru a o putea utiliza. În tezaurul din București aurul nu poate fi utilizat la nevoie. Distribuția repartizării rezervei metalice la bănci de prestigiu din străinătate se face pentru a garanta plățile și poziția internațională a țării respective.

Incheind această paranteză, revin la succesiunea evenimentelor din primăvara anului 1944, când soluția evacuării tezaurului în afara granițelor a eșuat. A existat un prim plan de evacuare a tezaurului la Sibiu, așa cum atestă scrisoarea B.N.R. către guvern și „Planul pentru transportul tezaurului la Sibiu”, ambele documente date 27 martie 1944 și aflându-se în arhiva B.N.R. Varianta a fost abandonată în urma ocupării Ungariei de armata germană. La 1 aprilie 1944, a fost instalat un nou guvernator, Constantin Angelescu. În cursul lunii aprilie 1944, el a purtat o intensă corespondență cu Ministerul de Finanțe și, la 30 mai 1944, găsim în documente un prim rezultat al acestei corespondențe: conducerea Băncii a delegat pe administratorii B.N.R. Costin Stoicescu și Mihail Lăzeanu, pe arhitectul

Radu Dudesu, inginerul Victor Bruckner și inspectorul Andrei Zănescu să meargă la Tismana pentru a „dispune lucrările necesare la acea mănăstire”. Este pentru prima dată când în documente se menționează un proiect al Băncii Naționale la Mănăstirea Tismana. Este o mențiune destul de vagă. Nu se specifică despre ce lucrări este vorba. Dar, știind acum cum au decurs evenimentele, ne dăm seama că, încă de la început, conducerea B.N.R. a avut în vedere pregătirea unei acțiuni secrete, disimulate prin lucrările de reparații la aripa mănăstirii, care fusese distrusă parțial de un incendiu în anul 1942.

Prima pagină a „Planului pentru transportul tezaurului la Sibiu”

Carte poștală pe care apar marcate aspirațiile românilor, tipărită imediat după intrarea noastră în război; Constantin Stere (în medalion) considera ca prioritară recăștigarea Basarabiei, iar drept inamic principal, Rusia

C. STERE DESPRE UNIREA BASARABIEI CU ROMÂNIA

GHEORGHE E. COJOCARU

Pentru scriitorul și omul politic Constantin Stere (Magazin istoric, nr. 7-11/1989; 10-12/1990, 1/1991; 11/1992), Basarabia a fost dintotdeauna parte a unității naționale românești, înstrăinată la 1812 din trupul Moldovei și încăpută pe mâinile țarilor, o Moldovă de peste Prut, o Moldovă Orientală, Moldova dintre Prut și Nistru. Moldovenii basarabeni, poporul basarabean, cum le spunea el adeseori, erau și ei priviți ca o ramură răsăriteană a neamului românesc, căzută sub dominația autocrației țariste. „Istoriceste și etnograficește – menționa Stere, în primele luni după Unirea din 27 martie 1918 – Basarabia este un pământ românesc de baștină. Dacă lăsăm la o parte orașele, cari, ca în toată Moldova, au o populație eterogenă și în mare parte rusificată, desigur 80% din populația rurală a Basarabiei este curat românească. Graiul care se aude în majoritatea covârșitoare a satelor de peste Prut este identic cu cel al județelor limitrofe din Moldova.”

Și ce poate caracteriza mai mult din punctul de vedere „național o țară, decât caracterul etnic al straturilor adânci ale populației?”, se întreba cel care la vârsta de 16 ani dăduse 20 de ruble pentru o gramatică adusă prin contrabandă de peste Prut, ca să învețe „a scrie și a ceti românește”, și care i-a fost sechestrată la arestarea de Secțiunea a III-a a poliției țariste. În concepția idealului național al lui C. Stere, care nu putea fi altul decât idealul unității naționale a tuturor românilor, realizarea lui trebuia să ducă la „mărirea, dezvoltarea, prosperitatea” statului român, care, la rândul său, trebuia să constituie „centrul de cristalizare, în viitor, pentru toate puterile vii ale neamului” (Lumina, 1 august 1917).

În afară de întrebările la care am găsit răspunsuri în documente, mai sunt și altele care rămân, deocamdată, fără răspuns. Una dintre acestea ar fi: „De ce nu au capturat sovieticii tezaurul în perioada 1944-1947“, mai ales că funcționarii B.N.R. aflați la mânăstire constatau cum crește numărul „turiștilor“ interesați de patrimoniul medieval de la Tismana. Nu avem documente care să ne spună. Este însă evident că, dacă armata sovietică, intrând la 30 august 1944 în București, captura tezaurul până la încheierea Armistițiului, acesta era considerat pradă de război și nu mai aveam niciun drept asupra lui. Dar, ulterior încheierii Armistițiului, era o confiscare, nu mai era captură de război.

Revenind la întrebarea de mai sus, un răspuns, valabil mai ales pentru perioada de început a ocupației sovietice, să zicem până la abdicarea regelui, ar fi acela că gestul românilor de a evacua tezaurul și a-l pune sub pază armată le-a arătat sovieticilor că exista voința de a riposta în cazul unei tentative de capturare. Oricând o țară trebuie să arate că are această voință și că știe să riposteze dacă este jefuită.

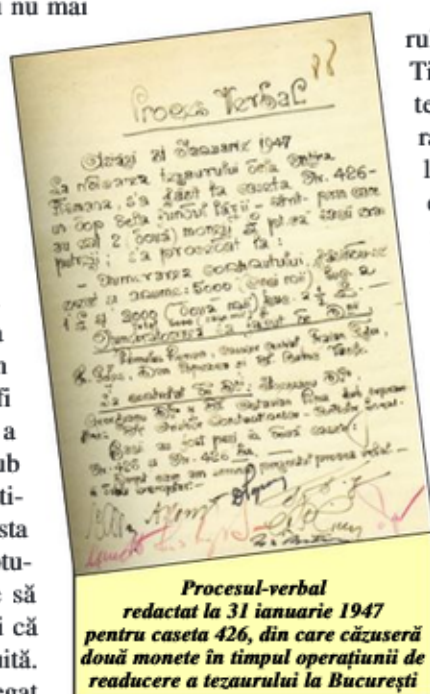
Un alt răspuns poate fi legat de comportamentul lui Stalin. El încheiase deja acordul cu Churchill de împărțire a Europei Răsăritene și considera țările de aici deja aliante. Poate nu voia să-și păteze obrazul și să le jefuiască. În definitiv, tezaurul a ajuns la Moscova cu acte în regulă, sub forma despăgubirilor de război. Mai era și problema tezaurului din Primul Război Mondial. Ar fi fost culmea ca sovieticii să procedeze la confiscări, de două ori, în mai puțin de 30 de ani.

Alte întrebări ar fi: „Cum se justifică efortul extraordinar al Băncii Naționale și al Marelui Stat Major de a salva Tezaurul, într-o țară ocupată de Armata Roșie?“ „A folosit România salvarea tezaurului?“ Aici răspunsul

este mai ușor de dat. Este suficient să revin la evidențele rezervei de aur a B.N.R. după 1944. În urma achitării obligațiilor impuse țării prin Convenția de Armistițiu din 1944, reconfirmate prin Tratatul de Pace din 1947, Banca Națională a României, devenită între timp Banca de Stat a R.P.R., mai avea în 1955 doar 56,2 t aur. Deci o bună parte dintre datoriile de război ale României au fost plătite cu acest aur. Eu cred că a folosit România salvarea tezaurului. Altfel trebuia plătit cu altceva: cu țigări, cu grâne, cu împrumuturi externe.

Inaugurând „Muzeul Tezaurului B.N.R. de la Mânăstirea Tismana“, Banca centrală intenționează să prezinte generațiilor de azi și celor viitoare o lecție de istorie în care, de departe, se vede cum colaborarea instituțională asigură încheierea cu succes a unei operațiuni riscante, strict secrete, chiar și în cele mai grele condiții. În același timp, credem noi, povestea și fascinația aurului își vor spune și de această dată cuvântul și vor atrage un mare număr de vizitatori, care vor intra astfel în contact cu istoria instituțională și cu cea națională, adevărată, spusă simplu. Cred că este foarte important acest lucru, acum când în conștiința generațiilor ce compun poporul român își fac loc deseori umbra delăsării și defetismul. Momentul Tismana ar putea să ne lecuiască de defetism. Este o lecție din care se poate trage o concluzie simplă: uite că se poate! Uite că se poate, chiar în momente dificile, cu instituții puternice și credibile, care știu să concluzioneze între ele.

În măsura în care, vizitând muzeul, prejudecata potrivit căreia „la noi nu se poate“, „noi nu suntem ca alții“, „noi nu reușim“ va fi măcar pusă sub semnul întrebării, eu cred că efortul depus pentru a-l deschide își va arăta toate meritele. ■

**Procesul-verbal
redactat la 31 ianuarie 1947
pentru caseta 426, din care căzuseră
două monete în timpul operațiunii de
readucere a tezaurului la București**

„Cum așa? *Independent de atitudinea noastră?* Ce robust optimism!“. Mai curând, după Stere, la acel moment, Basarabia *nu era pierdută*, convingerea sa fiind că „numai Germania ne poate fi și aici de ajutor, ca și în multe alte privinți“. Supunând criticii, a câta oară!, alierea țării cu imperiul țarilor, a arătat:

Membru delegației ucrainene care a încheiat pace cu Puterile Centrale, separat, la 9 februarie 1918, la Brest-Litovsk

„sub numele idealului național, am inaugurat o politică de înjosire și de renunțare, de închinare înaintea siluitorului, uitând rana încă deschisă a Basarabiei“. „Basarabia caută acum alte căi, în afară de noi. România, în loc de o situație de cinste pentru rolul ei în Orient și față de națiunile emancipate din Rusia, nu e decât o ruină.“

A vorbit cu durere despre „calvarul Basarabiei“ după anexarea la Imperiul Rus în 1812. A analizat critic relația dintre Basarabia și „țara-mumă“, arătându-se contrariat, totodată, de faptul că „partidul moldovenesc“ de la Chișinău, ce revendica „autonomia teritorială a Basarabiei“, ar fi tratat „unirea... cu Ucraina!“,

în disprețul idealului național. Având în vedere istoria de veacuri a teritoriului dintre Prut și Nistru ca parte integrantă a Țării Moldovei și a spațiului românesc, în ansamblu, a fundamentat „dreptul istoric al Basarabiei asupra Statului Român“. Plecând de la constatarea că Basarabia „n-a fost cucerită de la

țările române, ci Rusia, în alianță cu aceste țări, a *emancipat* o parte din Moldova din vasalitate“, fapt recunoscut în Manifestul împăratului Alexandru I și în Condiția de legi a Imperiului Rus, Stere afirmă: „în momentul în care a

fost născut un Stat român, liber de legăturile de vasalitate, Basarabia, nemaivând nevoie de ocrotirea rusească, are dreptul să ceară să fie reunită cu «țara-mumă». În aceea situație, „România nu are numai dreptul istoric, dar și *datoria* față de Basarabia, și chiar față de Moldova întreagă, de a pretinde județele de peste Prut, cari făceau parte din vechea Moldovă. Fiindcă nu mai au ființă acele condițiuni, cari motivau și justificau «emanciparea» lor. Drept și datorie cu atât mai mari, cu cât răpirea județelor dunărene în 1879 [1878 – n.a.], de asemenea în disprețul alianței dintre Rusia și România, a pus din nou toată problema în fața tribunalului istoriei. România n-a recunoscut atunci acest fapt și și-a

rezervat intact dreptul de revendicare“.

Semnarea armistițiului cu Puterile Centrale și ieșirea Rusiei din luptă impuneau și României, în opinia lui Stere, încheierea unui armistițiu și începerea negocierilor de pace. Consecințele semnării unei păci cu „regimul de la Iași“ al lui I.I.C. Brătianu ar fi însemnat, în opinia sa, un nou dezastru pentru țară, *pierderea definitivă a Basarabiei* și nu numai a Basarabiei. Stere a tratat cu maximă atenție știrile potrivit cărora „Basarabia e revendicată de Ucraina, devenită independentă [autonomă la acea dată – n.a.]“. Nu-i scăpa nici zvonul că Antanta i-ar fi promis Ucrainei Basarabia, dacă ar fi păstrat frontul împotriva Germaniei și aliaților ei, în detrimentul României. Exasperarea l-a făcut să afirme: „ne va fi dat poate să vedem și armata românească peste Prut, luptând ca să asigure Basarabia... Ucrainei!...“. În noua situație a cerut „ruperea imediată a legăturilor nenaturale cu Rusia și reîntoarcerea la politica părinților noștri“, adică la alianța cu Puterile Centrale, pentru a putea spera „la o pace în condițiuni mai prielnice“. Pentru a nu pierde din vedere evoluțiile de la frontiera răsăriteană, a urmărit pas cu pas evenimentele din Ucraina și tensionarea relațiilor dintre autoritățile de la Kiev și cele bolșevice de la Petrograd, la sfârșitul anului 1917, avertizând asupra consecințelor incalculabile. Cu gândul la viitor, formarea Republicii Democratice Moldovenești a

● La 16 ani strânge bani pentru o gramatică a limbii române ● „Basarabia ne revine la sigur?” ● „Unirea... cu Ucraina!” ● România are un drept, dar și o datorie față de Basarabia ● „O țară românească, prin istoria ei și prin populația ei, își dă și o organizare «moldovenească»” ● „Bietul Stere!” și-a văzut visul cu ochii ● Basarabia, fiica, și România, mama sa

Nu se știe cu exactitate când și-a pus pentru întâia dată întrebarea cum să dea jos hotarul arbitrar de la Prut, pentru a reuni frații și surorile, întregul neam; poate că în anii surghiunului siberian, poate mai devreme sau mai târziu, când va trece „râul blestemat”, dar, odată pusă, o va examina din toate unghiurile de vedere, o va corela mereu cu contextul, o va aborda consecvent și tenace, ca pe o dimensiune existențială, implicându-se direct, căutând susținere, oferind sprijin, încurajând, exasperând, eșuând și luând-o din nou de la capăt.

Mai întâi, a urmărit să aducă cât mai multă informație curentă despre viața românilor basarabeni în atenția publicului din Vechiul Regat, prin diverse publicații sau inserând rubrici permanente și bine documentate în paginile revistei *Viața Românească*. A crezut în puterea cuvântului scris, în forța limbii materne, trimițând carte românească peste Prut, pentru luminarea celor două milioane de suflete de două basarabeni ținuti în întinerul ignoranței.

În anii 1905-1906 a dus chiar o tipografie la Chișinău, când a apărut și primul ziar de limbă română de acolo,

Basarabia (Magazin istoric, nr. 4/2007), ca un embrion al unei mișcări naționale autohtone (încât, „sub impresiunea grozăviilor anarhice, printre elementele cele mai moderate ale moldovenilor din Basarabia a început să încolțească ideea separațiunii de Rusia și alipirii către România”). Ca rector, a oferit burse studen-

lianță cu cealaltă tabără, cu Antanta și cu Rusia lui Nicolae al II-lea, părea să îi pună cruce speranțelor. Numai că revoluția rusă a dat într-adevăr lovitură, peste tot în imensitatea imperiului disolut luând naștere mișcări de autodeterminare națională, iar Basarabia nu a făcut excepție de la regulă.

Redacția revistei *Viața Românească*. În rândul întâi, de la stânga la dreapta: Garabet Ibrăileanu, Constantin Stere, Al. Philippide, N. Gane, Paul Bujor

ților basarabeni la Universitatea din Iași, pentru a întări rândurile luptătorilor conștiinți pentru unitatea națională. Eliberarea Basarabiei de sub sceptrul țarilor trebuia să înceapă printr-un proces de emancipare națională.

Apoi, în anii Marelui Război, a mizat pe rolul eliberator al Puterilor Centrale cu România alăturată, a și prezis implozia Rusiei imperiale în urma unei revoluții sociale, Basarabia toată trebuind să fie readusă acasă ca preț al participării Vechiului Regat la conflict. Intrarea țării în a-

În sfârșit, din sediul redacției *Lumina* din Bucureștiul ocupat de trupele germane și austriece, unde-și pusese condeiful „numai în serviciul neamului”, a stat cu ochii ațintiți asupra bătăliilor, a evoluțiilor internaționale, a situației din Rusia, zona Balticii sau din Ucraina sau a proceselor ce se desfășurau

în Basarabia redeșteptată. A urmărit cu mare atenție evoluțiile bulversante, încercând să întrevadă calea cea mai bună și momentul oportun pentru afirmarea drepturilor și intereselor naționale ale românilor, a idealului național.

Într-un editorial din 2 octombrie 1917, Stere nota: „Correspondentul meu îmi spune: «Cum ai prevăzut, Rusia este îmbucătățită, Ucraina întemeiată, Basarabia ne revine la sigur – *oricine ar fi învingător*»”. Replica sa este:

Examinând componența noului Cabinet Averescu, a constatat că misiunea sa „este mai curând de a împiedica orice politică hotărâtă, decât de a repara păcatele trecutului recent”.

Meditând asupra perspectivelor României, o parte a teritoriului căreia se afla sub ocupația austro-germană și căreia autoritățile bolșevice de la Petrograd îi declaraseră război, Stere considera: „armata

cum a declarat mai târziu Stere, plănuia la început „o ocupațiune” a Basarabiei, împotriva căreia Stere s-a opus. El a insistat asupra luării în considerare a realităților politice și sociale din teritoriul dintre Prut și Nistru și din fostul spațiu al Imperiului Rus. „N-am intrat în Basarabia ca liberatori din jugul țarilor, ci după o revoluție prin care s-au afirmat de către poporul însuși principiile de echitate și dreptate socială”. După prăbușirea autocrației, „nimic

nu mai putea sta în calea democrației și a principiilor de libertate națională. Și evoluția s-a săvârșit cu o rezezițiune despre care nici n-am putut visa. Astfel s-a adevărat și concepția pe care întotdeauna am susținut-o, că numai după căderea țarismu-

lui se va putea pune în întregime problema românească. Calea de înălțare a neamului nostru ducea prin Basarabia”.

În concepția sa, el însuși un militant democrat radical, dezlegarea problemei Basarabiei, în contextul complicat al anului 1918, trebuia să aibă la bază principiile și libertățile democratice și naționale. În primul rând, trebuia să se aibă în vedere că în momentul Unirii, Basarabia nu mai era „o gubernie rusească”, ci „un stat independent, «Republica Moldovenească», proclamată „în baza dreptului revoluționar la autodeterminare al popoa-

relor”. Calea ideală pentru soluționarea chestiunii basarabene, după Stere, trecea: 1) prin etapa recunoașterii noului stat independent de către Puterile Europene, pentru care, conform principiilor dreptului și tradițiilor istorice din epocă, nu era necesar consimțământul țării din care noul stat s-a desprins după revoluție și, apoi, 2) prin etapa în care un stat independent „este în drept oricând, pe baza unui tratat și în condițiuni stabilite de acest tratat, să se unească în orice formă ar voi cu vreun alt stat”, iarăși, nefiind necesar consimțământul Rusiei. Soluția preconizată de Stere îmbrăca forma unui „act internațional de unire între două state independente”, care să garanteze astfel soliditatea actului de unitate națională înfăptuit, încât să nu i se poată găsi vreun cusur sau să i se aducă vreo atingere la viitorul congres al păcii. Aceasta era calea pe care Stere o promova, dar „întâmpinând rezistență”, după cum a declarat peste ani, fără a deschide parantezele, aici presupunându-se de față un concurs de factori de natură obiectivă și subiectivă, va căuta să ajungă „la o formulă cât mai apropiată” concepției sale.

In condițiile complexe ale anului 1918, în care tânăra Republică Democratică Moldovenească nu dobândise recunoașterea internațională, „tratatul” despre care vorbea C. Stere a luat forma Declarației de Unire a Basarabiei cu România, din 27 martie/9 aprilie 1918.

(Continuare în p. 55)

Prim-ministrul Alexandru Marghiloman (cu papion) și Ion Inculeț (președintele Sfatului Țării care a votat unirea Basarabiei cu România, la 27 martie 1918), în centrul imaginii, așezați, după votul Unirii

română trebuie, de voie sau de nevoie, să colaboreze cu forțele austro-germane în lupta împotriva maximaliștilor, pentru apărarea Basarabiei moldovenești”.

Deși a declinat oferta de a face parte din Guvernul Marghiloman, l-a asigurat pe noul premier al României că va avea concursul său hotărât, „pentru tot binele pe care îi va fi dat să-l înfăptuiască”. Speranțele lui Stere și crezul în înfăptuirea idealului național se legau de obiectivele Consiliului de Miniștri, în frunte cu germanofilul Al. Marghiloman. Acesta, după

constituit pentru directorul *Luminii* un prilej de a cere din nou „întoarcerea pe drumul bătut până la 1914“.

Uneori, gândul lui Stere a mers până la încheierea păcii postbelice, când Basarabia, „ajunsă o țară neutrală, va trebui desigur să dezarmeze armata română, dacă aceasta ar voi să calce pământul noii «republici moldovenești»“. Nu înainte însă de a observa că, din momentul în care Ucraina, alături de Rusia lui Lenin și Troțki, a fost admisă la tratativele de la Brest-Litovsk cu Puterile Centrale, fiindu-i astfel recunoscută independența, „s-a rupt de fapt și orice legătură dintre Rusia și Basarabia“, Moldova de peste Prut ajungând, în consecință, „independentă fără voie“. Așadar, va conchide Stere, „o țară românească, prin istoria ei și prin populația ei, își dă și o organizare «moldovenească» și este liberă să-și hotărască destinele politice. Nimic nu ar mai putea-o împiedica să-și regăsească străvechile legături. Rusia învinsă se dezagreghează; guvernul din Petrograd el însuși recunoaște dreptul fiecărei naționalități de a dispune de sine, iar asupra Basarabiei nu poate avea pretențiuni, chiar din faptul că nu poate veni în contact direct cu ea și, pe de altă parte, Petrogradul fiind în luptă cu Ucraina, nu poate favoriza nici pretențiunile acesteia asupra Basarabiei“.

In acele condiții, se întreba Stere, „ce face România, acum, când se pare că ar fi de ajuns să-și întindă mâna, pentru ca țara să fie

reîntregită cu acest pământ băstinaș românesc?“; tot el dădea și răspunsul: „... nu poate îndrăzni măcar să facă acest gest!“. Și asta o spunea atunci când România tocmai îndrăznise!, trimițând armata peste Prut, la cererea autorităților de la Chișinău, ca să ia sub protecție tânăra Republică Moldovenească.

Comentariile lui Stere pe marginea intrării trupelor române în Basarabia reliefează sentimente contradictorii. Pe de o parte, se constată o descindere necesară, dar întârziată; pe de alta, faptul că acea campanie avea mai mult caracterul unei participări „la luptele dintre diferitele partide revoluționare din Rusia“, și nu pe cel al unei acțiuni de stat. „Conjunctura tulburărilor din

Rusia nu poate fi prielnică pentru aspirațiunile românești, decât cu condițiunea ca, înainte de încheierea păcii definitive cu Rusia, România să-și fi asigurat sprijinul Puterilor Centrale. Această asigurare, guvernul din Iași nu ne-o poate da. Și dacă, *la vreme*, nu se vor găsi alții cari să întărească drapelul românesc pe zidurile Chișinăului, întreg episodul nu va rămânea decât ca o dureroasă amintire a încă unei *posibilități pierdute*...“ Convingerea sa fermă era că, dacă Basarabia „n-a fost recucerită la vreme, împotriva răpitorului, astăzi ea nu mai poate fi câștigată decât *prin*

voința liberă a fiilor ei [subl. n.], în luptă atât împotriva Sovietului din Petrograd, cât și a Radei de la Kiev, și... cu ajutorul Puterilor Centrale!...“.

Luarea în calcul a voinței reprezentanților Basarabiei în Sfatul Țării este un element nou. „Pentru orice român, realipirea Basarabiei, care ne-a fost atât de mișelește răpită sub regimul țarist, nu poate însemna decât triumful dreptului și al dreptății“. După el, triumful dreptului și dreptății nu se

putea realiza „împotriva voinței Basarabiei libere, exprimată în Sfatul Țării“.

O altă condiție obligatorie pe care nu obosește să o sublinieze este alinierea la Puterile Centrale, ce păreau să câștige războiul. „Numai alipirea la Puterile Centrale ar putea scăpa România de completa izolare, politică și economică, și ar da putința să-și afirme aspirațiunile asupra Basarabiei.“ A regretat lipsa unei delegații românești la negocierile de la Brest-Litovsk, unde Ucraina a obținut o „pace avantajoasă“ (?!), dar a și insistat asupra schimbării guvernului Brătianu.

Vânzătoare de flori, din perioada interbelică, și o imagine din filmul lui Kusturica

cu zi, furturile de pe stradă și alte ocupații criminale ale locuitorilor acestor colonii „românești” din spațiile civilizate ale Europei. Țiganii români, care au invadat Lumea Veche după aderarea României la Uniunea Europeană, provoacă groază și perplexitate locuitorului european.

Acești „noi” țigani europeni sunt adesea cetățeni români, adică „români” care trezesc indignarea generală. Problema este că în România trăiesc mulți țigani, îi poți vedea pe străzi, cum se spune, cu un ochi neutru. România este cea mai mare și cea mai cunoscută regiune din lume a culturii țigănești. Migrația în masă și ilegală a țăganilor din România în țările Europei Occidentale a debutat la începutul anilor '90. De aceea ideea că țiganii care au luat cu asalt Europa Occidentală sunt români s-a impus. Țiganii sunt un popor al cărui mod de viață nu este asemănător europeanilor, deci nici românilor. În România ei fac greutăți vieții de zi cu zi a locuitorilor. (Felul de viață specific al țăganilor,

activitățile criminale ale acestor imigranți sunt descrise în remarcabilul film al lui Kusturica *Vremea țăganilor*.)

Așadar, rușii nu sunt singurii care fac asemenea eroare. Intenționat sau nu, mijloacele media rusești scriu despre țiganii din Europa că sunt „români”. *Rossiiskaia gazeta*, publicație a guvernului Federației Ruse, a publicat nu demult un material cu subtitlul *O bandă de hoți de buzunare români a fost arestată la Paris*. Când citești atent nota, descoperi că este vorba despre țigani români, dar autorul scrie „români”. Subtitlul, prin sugestia lui usturătoare, lasă impresia unei comenzi de propagandă.

Și totuși... Românii au trăit multe secole alături de țigani, care s-au stabilit în zona Dunării de Jos încă din veacurile XIII-XIV. O parte semnificativă a țăganilor s-a românizat. În melodiile populare ale violoniștilor români (ca și unguri), afirmă specialiștii, se simte influența folclorului țigănesc. Unui observator neavizat i se pare chiar că nu

numai melodiile țigănești au avut influență asupra culturii populare românești: spiritul țigănesc și-a lăsat amprenta asupra minții românilor.

Pasiunea pentru cântece și pentru dezordine au contribuit și ele la cultura românilor. Doinele lor, trăgănite și foarte frumoase, sunt cântece ce seamănă cu melodiile orientale și cu cele tradiționale slave... Faptul că românii au incredibil de multe asemănări cu țăganii se explică simplu: abilitatea în modul cum rezolvă o problemă, vecină cu potlogăria, cu fraudă, cu escrocheria, e proprie și unora și altora. Despre România se spune: este țara căldășiei și șperacului. Toți joacă și cântă și toți „iau”. Și nu iau mită pentru a ajuta, ci pentru a te lăsa în pace! Cele două trăsături sunt în mod evident comune sufletului românogigănesc...

Această observație, ce poate fi discutabilă, dar corectă luată în detaliu, nu este deloc lipsită de adâncime și amprentă emoțională. Oricine a trăit cât de puțin în România a putut ușor sesiza sensibilitatea crescută și înclinația către înșelăciune la nivelul vieții de zi cu zi, ceea ce rimează cu imaginea noastră obișnuită despre țigani. Remarca este însă discutabilă, pentru că tabloul specific al vieții românilor nu se rezumă la aceste trăsături. Românii fac și multe altele, nu doar cântă frumos și înșală adesea.

Mândria, generozitatea, jertfa de sine sunt și ele trăsături ale caracterului național. Bărbatul român are în sânge politețea, comportarea galantă, ieșită din obișnuit. Frumosele balade populare ca

Exclusivitate

Cum este percepută România de opinia publică rusă? Mai ales așa cum o prezintă mass-media din Rusia.

Doamna Tatiana G. Bitkova a realizat o amplă analiză sociologică pe această temă. La rugămintea redacției noastre, a acceptat să ne trimită o versiune mai scurtă, a cărei publicare o începem în acest număr.

Vizită cu un oaspete sovietic la Gospodăria colectivă „Drumul lui Lenin”; în rândul întâi, de la stânga la dreapta: Teohari Georgescu, Vasile Luca, Petru Groza, K. Vorosilov, Ana Pauker, Nicolae Ceaușescu

ROMÂNIA ÎN PUBLICAȚIILE RUSEȘTI DIN ULTIMII ANI

TATIANA G. BITKOVA (Moscova)

România a obținut recunoaștere internațională ca stat de sine stătător târziu, abia în 1878. Și astăzi anchetele sociologice evidențiază neîncheierea procesului de autoidentitate a românilor. Îndeosebi la sate este evidentă această afirmație. Astfel țărani români spun adesea despre ei, cu plăcere, la nivel de dialog direct, că sunt mai degrabă „creștini” decât „români”.

În general, spațiul public, atât din Europa, cât și din Rusia, este puțin informat despre ce fel de țară este România. La întrebarea cine sunt românii, la noi poți auzi răspunsuri ca acesta: „Pare-se că sunt țigani, care s-au sta-

bilit undeva în Carpați”. Sau altul, de pe un forum pe internet: „Ce credeți despre români? Personal am impresia că sunt țigani. Bănuiesc că românii și țiganii sunt una și aceeași națiune, dar nu știu sigur”.

Opinia că românii și țiganii sunt unul și același popor o să o auziți și în Europa Occidentală. Mijloacele media franceze, italiene, spaniole operează cu această eroare, descriindu-le așezările ce provoacă frică, murdăria de zi

mândresc nu cu faptul că sunt ortodocși sau pur și simplu români, ci mai ales cu faptul că sunt un element roman, ei trag spre Apus... Până și alfabetul slav pe care îl aveau și l-au schimbat, cu litere latine, și nici ca moravuri n-o să găsim la ei ce ne bucură la muntenegreni, bulgari, epiroți, cretani”.

Toate acestea, de fapt, răspundeau strategiei de politică externă a Imperiului Rus, care urmărea să ajungă la Constantinopol și la Marea Mediterană prin Balcani, în opoziție cu ambițiile puterilor europene în această regiune. În concepția lui Leontiev, românii se manifestau ca o națiune cel puțin rezervată față de influența rusă, în ciuda atașamentului lor la Ortodoxie. Și se pare că avea dreptate. Simplul factor al supunerii Basarabiei la rusificare a întărit neîncrederea românilor.

O opoziție internă a fost întotdeauna prezentă și în relațiile ruso-române, ea a influențat și influențează până azi coagularea imaginii despre România și români în Rusia.

Cetățenii Rusiei mai știu și că în vremurile noastre

România socialistă a fost multă vreme condusă de dictatorul Ceaușescu, care a fost executat. Ei au aflat și despre greutățile din viața cotidiană a românilor în ultimul deceniu al regimului comunist. Pe unul dintre site-urile turistice din Rusia, la capitolul cei mai cunoscuți români, sunt amintite trei personalități: Dracula, Ceaușescu și Eugen Ionesco, dramaturg francez de origine română, creatorul teatrului absurdului. Se înțelege că aceste personaje celebre sunt pentru consumul omului puțin informat, căruia managerii turismului ar dori să-i vândă un sejur în România.

Este adevărat, există și organizatori mai profunzi ai afacerilor de turism, care abordează problema mai temeinic. Iată ce scriu autorii unuia dintre ghidurile turistice despre România, care au vizitat România: „Oricât ar părea de ciudat, România, pentru majoritatea oamenilor, este prezentată ca o țară a țiganilor [...], dar noi am vizitat o țară europeană remarcabilă, cu o mulțime de hoteluri și stațiuni turistice, restaurante și magazine elegante”. Dar și în aceste publicații, fără nicio trimitere la realitățile culturale și istorice, suntem invitați „în țara

lui Ovidiu și Dracula, în minunata Românie.” Deși se știe că celebrul poet latin Publius Ovidius Naso n-a avut nimic comun cu România. El a fost exilat pe țărmul sălbatic al Pontului, în anul 9 d.H. Aflat în exil în cea mai îndepărtată periferie a lumii romane, în orașul Tomis, pe teritoriul actualului oraș port Constanța, poetul le scria prietenilor și apropiaților despre tristețea existenței sale.

În memoria turiștilor ruși din zilele noastre România se păstrează într-o lumină neobișnuită. Curată, confortabilă, deloc ieftină. O țară prietenoasă, neașteptat de dezvoltată, începând de la șosele și terminând cu wi-fi gratuit, în cele mai mici gări. Este de înțeles fluxul intens de turiști din anotimpul cald. România este uimitoare. Este greu să găsești ceva care să nu-ți placă, scrie un compatriot de-al nostru. Deși, adaugă același, problema nr. 1 a țării o constituie câinii vagabonzi.

Sau, altă impresie: „Desigur, România a intrat în U.E., dar după părerea mea ea rămâne încă o țară cu influențe sovietice”. Românii „seamănă mai mult cu noi decât cu francezii sau spaniolii. În centru și pe marile bulevarde

este curat, dar dacă încerci să ajungi pe străduțele laterale nu mai există aceeași curățenie, zidurile sunt mângălite și sunt mulți vagabonzi”.

Dacă este să analizăm

Trupe sovietice ocupă Basarabia, în iulie 1940, iar în anul următor soldații români mășcăluiesc pe străzile Odesei

Miorița și Meșterul Manole scot și ele în evidență trăsături ca blândețea, caracterul îngăduitor, aplecarea spre fatalism, ceea ce nu poate fi trecut cu vederea când ai contacte cu românii. De asemenea, nu se poate să nu observi că sfera mediilor culturale sau, cum le spunem noi, intelectuale este ușor desprinsă de caracterul practic, poartă amprenta înaltei vieți culturale a trecutului, când poporul și elita franțuzită a societății tradiționale comunicau prea puțin între ele.

În România, chiar în vremea socialismului, vânzătoarele de bilete salutau ceremonios pe fiecare spectator ce intra în teatru, absolut toată lumea se ridică în picioare aplaudându-i pe actori, nimănui nu-i trece prin cap să părăsească sala de spectacol până ce nu se sting ultimele aplauze. Acolo încă și astăzi se sărută mâna femeilor, când se întâlnesc cu bărbații; adresându-i-se unei necunoscute, bărbatul folosește curent ca salut expresia „Sărut mâna“.

Oricât ar fi românii confundați peste hotare cu țigani, anchetele sociologice arată că majoritatea absolută a populației României se distanțează categoric de țigani, se teme de ei, socotindu-i leneși și hoți.

Asocierea românilor cu țigani în afara granițelor țării generează uneori o atitudine disprețuitoare față de acest popor. Și nu numai de la țigani i se trage. Istoricii plasează România între țările balcanice (geografic, România e doar tangentă cu Peninsula Balcanică), spațiu aflat câteva secole sub stăpânire otomană, cu toate consecințele culturale (în sensul cel mai larg) ce de-

**Konstantin Leontiev,
un slavofil convins,
care ne-a criticat
trăsăturile etnice**

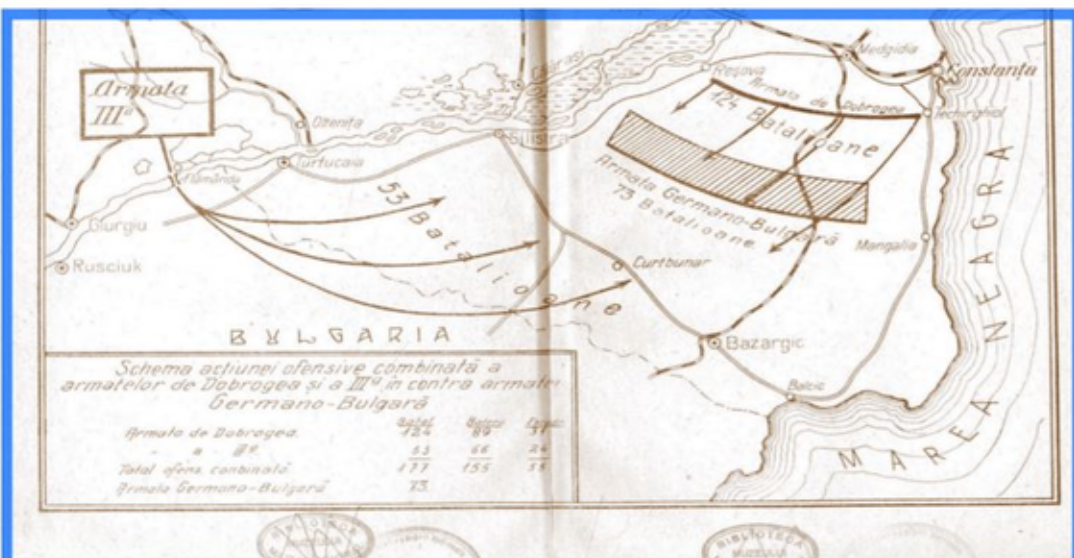
curg de aici, ca specifice Orientului: dualitatea standardelor, nepotism, luarea de mită, lipsa de cumpătate, înclinația spre înșelătorie etc. Aceasta este imaginea despre Balcani, formată în afara zonei. „Este iadul Europei, partea crepusculară a continentului, pe care Havel a numit-o tradițional instabilii Balcani, întinsa zonă euroasiatică, unde democrația și economia de piață avansează cu multă greutate și suferință.“

În Rusia această imagine despre români, priviți cu rezervă, bănuială, neînțelegere și oarecare doză de scepticism, vine încă din secolul al XIX-lea. Filosoful Konstantin Nikolaevici Leontiev (1831-1891) scria într-un articol publicat în 1878: „Sub aspect calitativ românii sunt cel mai nesemnificativ element din Răsărit, cel mai lipsit de caracter și de culoare. Sunt destul de numeroși; au pământuri relativ bogate; situația lor la gurile Dunării este foarte avantajoasă; educație superficială europeană din belșug; poporul ară, se înmulțește și e supus. Chiar și la

biserică merge..., nu foarte des, dar merge. Oștirea română a dovedit că știe să lupte până la un anumit nivel.“

Leontiev, ca reprezentant al orientării religioase-conservatoare a opiniei publice rusești, a descris caracterul străin al acestei nații față de „spiritul rus“, o nație care la acea dată abia își contura statalitatea, sub egida și cu ajutorul puterilor europene, după ce se eliberase definitiv de sub stăpânirea Imperiului Otoman. Și, deloc întâmplător, Leontiev critică mai departe, în spiritul slavofiliei, influența occidentală asupra procesului de formare a structurilor sociale și statale ale României. „Românii, mai ales după destrămarea «à la française» a domniei prințului Cuza, după secularizarea averilor mănăstirilor închinat la Locurile Sfinte, au devenit subit nici orientali, nici occidentali, ceva asemănător orașelor din Novorossia noastră (sau chiar asemănător orașelor românești): șters, vast, curățel, pustiu, anost, fără nimic deosebit. Nu există nicio urmă a vreunui stil exterior vizibil, care întotdeauna constituie expresia unui caracter puternic și a unui conținut original“.

În perioada în care iluzia unirii fraților slavi pur și simplu plutea în aer, românii ieșeau din matricea ideologică a conservatorismului rusesc: „Românii, cum bine observa contele P. Tolstoi (în numărul 16 al publicației *Moskovskie novosti*, relativ la zvonul că li se va ceda Dobrogea), reprezintă un element străin, antislav, semiroman în drumul nostru de comunicare cu slavii. Este adevărat, ei se

Planul operațiunii Flămânda

OPERATIUNEA DE LA FLĂMÂNDA

PETRE OTU

În nefericita campanie a armatei române din toamna anului 1916, încheiată cu o înfrângere militară de proporții, bătălia sau operația de la Flămânda (18 septembrie/1 octombrie-22 septembrie/5 octombrie 1916) reprezintă un caz special. Ea a avut și are admiratori înfocați, dar și adversari pe măsură, primii privind-o ca o soluție capabilă să redreseze situația României la începutul campaniei, iar ceilalți ca o idee aventuroasă, care putea complica evoluția evenimentelor. Ca în numeroase alte cazuri, lucrurile se prezintă cu multe nuanțe, astfel că, după opinia noastră, trebuie evitate aprecierile extreme.

Înfrângerea surprinzătoare de la Turtucaia (18/31 august-24 august/6 septembrie 1916) a venit pe fondul entuziasmului general al intrării în război și al succesele inițiale, care păreau să conducă, ca în 1913, la o victorie relativ ușoară.

Bătălia din capul de pod Turtucaia s-a purtat la nivel tactic, armata română având concentrată aici doar o mare unitate, Divizia 17 Infanterie, comandată de generalul Constantin Teodorescu, un cunoscut teoretician militar și fost profesor la Școala Superioară de Război. Eșecul de aici nu

avea cum să modifice situația strategică generală a României, Turtucaia fiind un punct izolat al întinsului dispozitiv al armatei române. De altfel, înfrângerea a fost anticipată de unii generali și ofițeri. De pildă, generalul Alexandru Iarca a propus abandonarea capului de pod, întrucât, prin izolarea sa, reprezenta o invitație adresată inamicului de a-l ataca rapid.

Dacă în plan strategic bătălia de la Turtucaia nu ar fi trebuit să aibă niciun efect, în plan moral impactul a fost considerabil. Panica cuprinsese pe mulți, care îi și vedeau

Români morți la Turtucaia

pe bulgari în câteva ore la București. În atare condiții, liderii politici și militari și-au pierdut luciditatea și echilibrul și au luat măsuri ce s-au repercutat negativ asupra întregii campanii.

La 25 august/7 septembrie 1916 generalul Mihail Aslan

În vara lui 1944, o româncă oferă unui soldat sovietic o cană cu lapte

geografia itinerarelor turistice, de cea mai mare popularitate, în afara castelului Bran, pe unde ar fi trecut celebrul Dracula, se bucură orașele din Transilvania, ce poartă amprenta, mai ales, a unor originari din Germania, numiți aici sași, și a ungurilor. Transilvania este o regiune specifică. A fost alipită României după destrămarea Imperiului Austro-Ungar, în 1918. Astăzi populația Transilvaniei este amestecată. Aproximativ 20% sunt unguri, care consideră aceste pământuri patria lor. În ce-i privește pe coloniștii sași, mulți dintre ei au părăsit aceste pământuri în veacul al XX-lea, dar comunitatea continuă să existe. Chiar și președintele României, Klaus Iohannis, este etnic german. Este greu să afirmi că în Tran-

Rusia, inclusiv cu U.R.S.S., nu au fost niciodată simple. Principala problemă dintre țările noastre timp de două secole și care nu și-a pierdut nici astăzi actualitatea a rămas Basarabia (actuala Republica Moldova). Este o problemă geopolitică, care îi preocupă și pe politicienii români, și pe cei ruși. De regulă, în Rusia nimeni nu-i asociază pe moldoveni cu românii și se presupune că sunt popoare diferite, ceea ce, desigur, nu este adevărat.

Cu toate că propaganda sovietică a abordat cu prudență această temă, mulți din Rusia țin minte și știu că România a luptat de partea Germaniei fasciste. Este adevărat, această percepție s-a format în primul rând în cazul celor care au avut rude și au avut de suferit pe teritoriile re-

silvania vom întâlni o cultură românească neaoșă, dar turiștii sunt cucerți de gotic și de arhitectura medievală europeană, pe fondul munților împăduși.

Relațiile
României cu

giunii Odessa și în Basarabia, unde au luptat îndecisebi unități românești. Asemenea idei pot fi întâlnite pe rețelele de socializare și în comentariile la diverse materiale istorice de pe internet, unde se povestește despre „atrocitățile comise de români” și despre Holocaust.

Dar concetățenii noștri nu își pot imagina cum a trăit România imediat după ce s-a alăturat coaliției antihitleriste, după intrarea pe teritoriul ei a unităților sovietice. În perioada postbelică și până către sfârșitul anilor '50, serviciile speciale sovietice au controlat în totalitate situația din România socialistă. În spatele declarațiilor despre prietenia sovieto-română se ascundea realitatea crudă: industrializarea și colectivizarea forțate, impunerea „principiilor proletare” și suprimarea a tot ce era național în cultură, represii în masă împotriva personalităților religioase, politice și culturale. Toate acestea le poartă în memorie generațiile vârstnice de români. Amintirile despre aceste realități se transmit în conștiința colectivă a românilor, prin intermediul literaturii, publicisticii, poveștilor de familie.

(Va urma)

În românește de
Florentina DOLGHIN

**Radio
România
București fm**

[98,3 FM]

anului 1916, ceea ce a provocat până și uimirea germanilor. Desigur, o asemenea conduită își avea și rațiuni politice evidente, care au devenit de notorietate la sfârșitul anului 1916.

Generalul Alexandru Averescu a conceput un plan de operații care a prevăzut executarea unei lovituri frontale de către Armata de Dobrogea, concomitent cu o amplă manevră de învăluire peste Dunăre, organizată de marile unități ale Armatei 3 în sectorul Oltenița-Giurgiu, în dreptul localității Flămânda. De aici și numele acestei mari bătălii „manevra (operațiunea) de la Flămânda”. Locul forțării a fost stabilit pe baza unei cercetări amănunțite efectuate de o comisie, condusă de generalul Arthur Văitoianu, comandantul Diviziei 10 Infanterie. El întrunea condiții favorabile, întrucât fluviul avea o lățime mai mică, de circa 900 m, iar malul era ușor înclinat spre firul apei, ceea ce ușura construcția podului. Dar acest lucru îl făcea inundabil, ceea ce s-a dovedit a fi unul dintre factorii cheie ai deznodământului.

Pentru materializarea concepției s-a înființat o nouă structură de comandament: Grupul Armatelor de Sud, în componerea căruia au intrat Armata 3 și Armata de Dobrogea. Comandantul acestui grup a fost numit generalul Alexandru Averescu, care a

cedat comanda Armatei 3 generalului Gheorghe Văleanu. În fruntea Armatei de Dobrogea a rămas generalul rus Andrei M. Zaioncikovski.

Grupul Armatelor de Sud avea în componere 16 divizii – 11 divizii de infanterie române, două de infanterie ruse, una de infanterie sârbă, una de cavalerie română, una similară rusă, Brigada 5 Călărași română și două detașamente fixe pentru paza Dunării. Forța combativă a acestuia se ridica la 186 de batalioane, 145 de baterii de câmp, 13 baterii grele, o baterie antiaeriană, 55 de escadroane. Adversarul (Armata 3 bulgară și Grupul Apărării Fluviale) dispunea de 105 batalioane, 51 de baterii de câmp, 19 baterii grele și 35 de escadroane. Prin urmare, Grupul Armatelor de Sud avea o anumită superioritate numerică, concretizată în raportul 1,77/1 la infanterie, 2,84/1 la artilerie și 1,57/1 la cavalerie.

Timp de aproape trei săptămâni s-a lucrat intens pentru viitoarea operație. S-au executat recunoașterile, s-au construit drumuri de acces, s-au instalat legăturile telefonice și telegrafice, s-au realizat aprovizionările, s-a constituit dispozitivul, s-au luat măsuri pregătitoare pentru construcția podului de pontoane etc. S-a pus accentul pe păstrarea secretului, dar acest lucru a fost dificil. În memoriile sale (*Sub ocupație dușmană*), C. Bacalbașa sublinia că una dintre marile enigme ale războiului era faptul că orice hotărâre luată de autoritățile militare era cunoscută și comentată de cetățeni și ajungea și la

urechile inamicului. Situația în cazul Flămândeii nu a fost mult diferită. Referindu-se la poziția lui Alexandru Averescu, C. Bacalbașa nota: „Când, după dezastrul de la Turtucaia, i se dădu, în locul generalului Aslan, comanda armatei de la Dunăre, încrederea generală renăscu și în oștire și în public. Nu era un militar care să nu-și fi pus toată nădejdea în el. Eram într-o zi pe platforma unui tramvai unde se aflau și doi sergenți din infanterie. Sergenții plecau a doua zi pentru armata din Dobrogea. La întrebarea unui domn dacă sunt speranțe ca bulgarii să fie respinși, unul din sergenți răspunse zâmbind:

– Dumneata n-ai auzit că acum comandă acolo generalul Averescu? Dacă e domnul general Averescu nu avem nicio teamă [...]

Armata aproape întreagă își puna speranțele în el, pe străzile Bucureștiului, când trecea în automobil, trecătorii în grupuri îl salutau ridicând pălăriile și strigau:

– Să trăiești, domnule general. Scapă-ne de dușmani!..”

Cu toată această limbuție generalizată, acțiunea trupelor române din zona Flămânda a constituit, așa cum dovedesc documentele și mărturiile memorialistice, o surpriză pentru inamic.

Forțarea Dunării urma să fie realizată de Armata 3 cu cinci divizii de infanterie (10, 16, 18, 21 și 22) și una de cavalerie. Concomitent, Armata de Dobrogea, conform directivei date de generalul Averescu la 4/17 septembrie 1916, trebuia să rețină cât mai multe forțe ale adversarului prin declanșarea unei ofensive puternice.

Pentru coordonarea acțiunilor celor două armate, generalul Alexandru Averescu a

Trupele române trec Dunărea

Mihail Aslan

Arthur Văitoianu

Gheorghe Văleanu

a fost înlocuit din funcția de comandant al Armatei 3 cu generalul Alexandru Averescu, acesta primind misiunea de a lua toate măsurile pentru apărarea Capitalei. La comanda Armatei 2, deținută de la începutul războiului de Averescu, a fost numit generalul Grigore Crăiniceanu, care nu s-a ridicat la înălțimea misiunii încredințate. Din aceleași rațiuni de acoperire a Bucureștiului, au fost transferate la Armata 3, ca întărire, două divizii de la Armatele 1 și 2.

Dar cea mai gravă decizie, cu efecte însemnate asupra configurației întregii campanii din anul 1916, a fost schimbarea planului de campanie al armatei române. Acest lucru a avut loc în cadrul Consiliului de război de la Periş (2/15 septembrie 1916), convocat la sugestia prim-ministrului Ion I.C. Brătianu, după o recomandare a genera-

lului Constantin Prezan, comandantul Armatei 4, numită și de Nord. Au luat parte regele Ferdinand, prim-ministrul Ion I.C. Brătianu, generalii Dumitru Iliescu, subșef al Marelui Cartier General, care asigura conducerea acestui organism, Ioan Culcer, Alexandru Averescu, Constantin Prezan, comandanții Armatei 1, 3, și respectiv, de Nord. Generalul Crăiniceanu nu a putut fi prezent, fiind reținut pe front.

Discuțiile au fost confuze, fiind evidentă lipsa de unitate a opiniilor celor prezenți, principalii protagoniști ai disputelor fiind generalii Averescu și Prezan. În cele din urmă, s-a decis organizarea unei mari ofensive la sudul Dunării, dar și continuarea ofensivei în Transilvania, ceea ce reprezenta, în condițiile date, o imposibilitate strategică, din

cauza numărului redus de forțe aflate la dispoziție. Ulterior, trioul regele Ferdinand – prim-ministrul Brătianu – generalul Averescu a luat hotărârea opririi ofensivei la nord și vest de Carpați, rămânând în vigoare organizarea unei acțiuni în sud.

Trebuie spus că rectificarea planului de campanie s-a realizat și pe baza recomandărilor aliate, mai ales ale Rusiei, care a apreciat că o oprire temporară a ofensivei la nord și vest de munți nu va împiedica asupra mersului general al operațiilor armatei române. Această sugestie, împărtășită și de aliații occidentali, se cuvine plasată în cadrul mai larg al concepțiilor Statului Major Rus (Stavka), care privea cu reticență ofensiva peste Carpați, motivul fiind lărgirea considerabilă a frontului, imposibil de susținut. De aici și inconsistența ajutorului rusesc în toamna

Constantin Prezan

Alexandru Averescu

Andrei M. Zaioncikovski

În acest mod s-a încheiat „manevra de la Flămânda”. Motivele acestei nereușite constau în situația generală a României, obligată să-și împartă forțele insuficiente și slab pregătite pe două fronturi. Dincolo de această cauză generală care și-a pus amprenta asupra tuturor confruntărilor din toamna anului 1916, s-au comis erori în materializarea hotărârilor stabilite de generalul Alexandru Averescu. Cele mai grave au fost neluarea măsurilor adecvate pentru neutralizarea monitoarelor austriece de către contraamiralul Constantin Bălescu și comandorul Constantin Niculescu-Rizea, ultimul raportând executarea lor, deși, în realitate, nu făcuse nimic. „Marinarii, consemna în jurnalul său maiorul Toma Dumitrescu, șeful de cabinet al generalului Dumitru Iliescu, spun că nicio dată nu au existat barajele despre care înainte se spunea că au închis definitiv vasele inamice în ostrovul Perșina.”

Chiar dacă, după un an, Niculescu-Rizea s-a apărut, invocând insuficiența mijloacelor aflate la dispoziție, aducând în sprijinul său și o declarație a generalului Averescu, prin care era dezvinovățit, rămâne faptul cert că monitoarele austriece au acționat nestingherit, profitând de ridicarea nivelului apelor Dunării.

Deși a fost un eșec, cauzat de vitregiile naturii și erorile umane, bătălia de la Flămânda a fost cu mult mai bine organizată și condusă, în comparație cu cea de la Turtucaia, astfel că și pierderile au fost considerabil mai mici: 224 morți, 880 de răniți și 221 de dispăruți.

Evaluarea ei este obiect de controversă istorică. I.G. Duca a recunoscut ingeniozitatea planului, dar i-a imputat lui Averescu și statului său major

Generalul bulgar Ștefan Toșev

lejeritatea măsurilor de pregătire și siguranță, luate înaintea și pe timpul desfășurării acțiunilor. Un alt om politic, aflat în miezul evenimentelor, Constantin Argetoianu, a remarcat valoarea concepției, precum și faptul că generalul Alexandru Averescu a reușit să pună ordine la Armata 3 și să asigure cooperarea cu aliatul rus.

Si militarii au avut aprecieri pozitive despre „manevra de la Flămânda”. Generalul Radu R. Rosetti a apreciat că planul elaborat de generalul Alexandru Averescu „putea avea rezultate mari, dar lipsa măsurilor de siguranță și de inițiativă ale comandamentului Armatei de Sud au compromis acțiunea”. Generalul Gheorghe Dabija, un adept al generalului Averescu, a remarcat și el concepția îndrăznească a operațiunii, care, dacă ar fi continuat, ar fi adus rezultate dintre cele mai bune pe Frontul de sud.

Importante pentru evaluarea operațiunii sunt și reacțiile aliaților și adversarilor. Generalul Mihail Alekseev, șeful Stavkăi, prin colonelul N. Tatarinov, a apreciat planul ca fiind riscant. După opinia

sa, inamicul trebuia eliminat din Dobrogea prin acțiunea grupului de forțe de aici, și nu printr-o trecere a Dunării în spatele dispozitivului bulgar. Asemenea aprecieri a făcut și atașatul militar francez.

În tabăra adversă, părerile au fost împărțite. În prima fază, mareșalul von Mackensen a minimalizat operația, dar, potrivit celor arătate de Constantin Argetoianu, mareșalul german, în timpul tratativelor care au premers preliminarile Păcii de la Bufta, din martie 1918, „s-a arătat mirat de întreruperea mișcării lui Averescu în sudul Dunării și a cerut explicații asupra înapoierii sale pe malul stâng”. În schimb, generalul Ștefan Toșev, comandantul Armatei 3 bulgare, a arătat că acțiunea trupelor române a creat panică în rândul propriilor trupe și dacă ar fi continuat, ar fi avut succes. Mai mult, el atribuie eșecul operațiunii reacției trupelor din subordine, care ar fi respins încercarea românilor, ceea ce este cu totul inexact.

Trebuie menționată și opinia generalului german Erich Ludendorff, care s-a arătat mirat că românii au trecut Dunărea, el neînțelegând motivele unei asemenea operațiuni. Aprecia că o înaintare rapidă în Transilvania ar fi spulberat dispozitivul austro-ungar. Dar armata română a preferat să înainteze cu „iuțeala unui melc”, pierzând un timp prețios.

Operațiunea de la Flămânda, generată de o situație considerată fără ieșire, dramatică, pare a aminti sintagma celebră a „anteriului lui Arvinte”, evocată, între alții, de Vasile Alecsandri și Alexandru Donici. Om strâmtorât de nevoi, Arvinte dregă într-o parte, dar strică în alta. ■

dat, la 17/30 septembrie 1916, Ordinul de operație nr. 168, prin care dispunea ca Armata de Dobrogea să treacă la ofensivă și să rupă frontul advers în sectorul dinspre mare, trupele bulgare, respectiv Armata 3, condusă de generalul Ștefan Toșev, urmând a fi împinse către sud-vest, pe direcția de înaintare a Armatei 3 române, care trebuia să forțeze Dunărea și să cadă în spatele acestora.

A acțiunea a început la 18 septembrie/1 octombrie 1916, prin forțarea fluviului de către Diviziile 10 și 21 Infanterie, care n-au întâmpinat rezistență pe malul opus. În aceeași zi a fost instalat și podul de pontoane pe care urma să treacă și celelalte mari unități. Surpriza părea totală pentru inamic. Acesta nu dispunea de forțe în zonă.

Au intervenit doi factori care au modificat cursul victorios al bătăliei. Primul ținea de dotarea insuficientă cu aviație a trupelor române, grupului de armată punându-i-se la dispoziție doar șase aparate, astfel că inamicul a avut de la început supremația aeriană, fapt care i-a permis să bombardeze permanent podul. Cu toate acestea, spiritul de sacrificiu al genștilor români a menținut starea de operativitate a locului de trecere.

Al doilea l-a reprezentat ploaia torențială și furtuna puternică, care au impus oprirea trecerii podului, acesta fiind rupt în trei locuri. Din cauza ploilor abundente, apele fluviului au crescut semnificativ, au inundat raionul de trecere și au permis monitoarelor austriece să iasă din canalul Belene (Perșina), aflat la circa 75 km în amonte, unde fuseseră blocate, și să bombardeze permanent podul de pontoane. Apariția escadrei de monitoare în zona de trecere a constituit o surpriză pentru comandamentul român. Confruntat cu o situație foarte grea, la 19 septembrie/2 octombrie 1916, generalul Averescu a suspendat trecerea fluviului.

El a apreciat însă că operațiunea trebuie să continue, prin transportul artileriei grele pe malul drept pentru a neutraliza monitoare austriece. Soluția a fost agreată de Marele Cartier General, care a revenit rapid și a dispus, la 20 septembrie/3 octombrie 1916, încetarea bătăliei de la Flămânda și dislocarea, în jurul Bucureștilor, a trei divizii, participante la operațiune. Ordinul l-a nemulțumit pe generalul Alexandru Averescu, el adresând șefilor ierarhici un raport în care arăta că intervenția monitoarelor a

avut un efect întârziator, și nu determinant, solicitând continuarea acțiunilor.

Dar Marele Cartier General a menținut hotărârea, fiind presat de deteriorarea situației din Carpați, unde trupele Puterilor Centrale declanșaseră o puternică ofensivă. Forțele aflate în compunerea Grupului Armatei de Sud erau absolut necesare pentru menținerea aliniamentelor de apărare din munți. Altminteri, se putea ajunge la o situație paradoxală: victorioși în sud, cu o parte dintre forțe trecute pe malul drept al Dunării, și învinși în nord, cu o parte a teritoriului ocupat de inamic.

În timpul cât Armata 3 română forța Dunărea, Armata de Dobrogea a declanșat ofensiva și, după trei zile de lupte, trupele de la flancul stâng au reușit să pătrundă circa zece km în dispozitivul adversarului, iar cele de la flancul drept, unu-doi kilometri. Erau succese cu totul modeste, care nu au avut un impact prea mare asupra situației de pe frontul dobrogean și a deciziei autorităților militare de a opri desfășurarea operațiunii. Prin Directiva Operativă nr. 270 din 23 septembrie/6 octombrie 1916, Marele Cartier General – a dispus încetarea luptelor și de către Armata de Dobrogea.

Monitoare românești de pe Dunăre (stânga) nu au reușit să împiedice navele austro-ungare să bombardeze podul peste Dunăre (unul dintre cele două monitoare austro-ungare care au acționat, „Bodrog“)

înfricoșătoare, dar cine își mai da seama atunci, noi trecând, cum ai trece prin miriște, printre ei, rănind și ostași români și germani în goana cailor, care sforăiau și ei de nebuneala grozăvie de nu-i mai puteau stăpâni nici călăreții. Și, cu toate acestea, mi-au rănit la burtă, de i-au ieșit mațele afară, calul lăturaș al mijlocașului, fiind târât, așa în goană, mai bine de 200 m. Norocul a fost că ceilalți cinci cai au fost buni și hamurile și șleaurile au fost noi, material de război.

Atunci, din nebăgare de seamă, fugind pe lângă liziera unei păduri, făcând călăreții stânga, ca să ieșim din zonă înapoi, am dat cu caii peste un grup de ostași de-ai noștri, care se pregăteau să intre la atac, rănind mai mulți dintre ei. Atunci, un ticălos de maior a vrut să ne împuște, dar el nu văzuse grozăvia de unde am scăpat, că am trecut prin zona atacului. Brigadierul ce s-a urcat cu mine pe bancheta antetrenului l-am pierdut, cred că a căzut între roțile chesonului în zonă. Atunci am observat lipsa lui, când am oprit. Acum s-au dat călăreții jos de pe cai și cu mine. Am scos hamurile de pe calul rănit și iată că din urmă vine în goana mare și calul meu ce-l scăpase înaintașul. Când vede caii și-l chem, se oprește.

Punem mâna pe el, dar și acest sărman dobitoc fusese rănit la cap. Îi luase o schijă de obuz o jumătate de ureche, cu coama din frunte, de se vedea osul. Era rănit în vreo câteva locuri pe pulpele picioarelor, dar ușor, nu mai sângera. I-am luat șeaua mea cu coburi și plășile, sabia de la șea, acum era aproape colac de atâtea lovituri în goană, și l-am înhămat pe el. Toate celelalte de pe el le-am pus pe banchetă.

Plecăm din locul acela, mergem cam 300 m și, hop, un general cu câțiva ofițeri călări. Prima întrebare: – De ce-ați fugit, mă, și ați lăsat tunurile, mișeilor? – Să trăiți, domnule general, nu a fugit nimeni și ca dovadă astă piesă a mea. – Unde-s? – Ne-au nimicit și distrus și piese și oameni. – Ia-l locotenent, înapoi la divizie, să-și dea declarație!

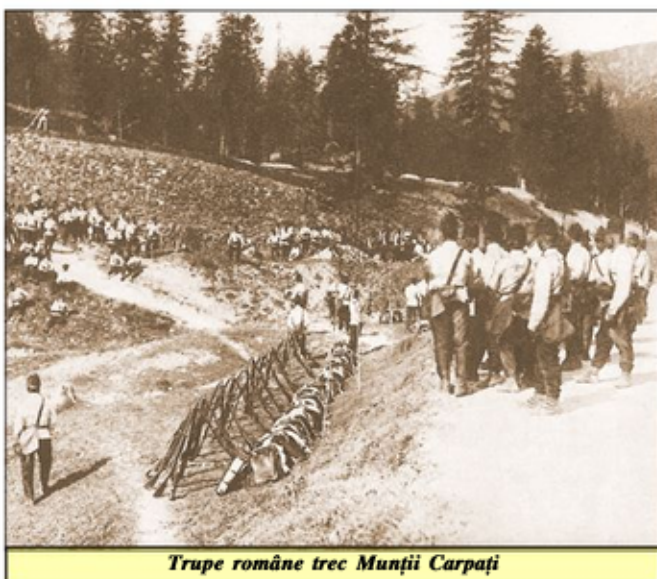
Am mai mers cam 400 m și acolo erau la o casă furierii și comandantul lor. Am dat o

declarație în sensul celor descrise și am plecat înapoi, crezând că voi găsi trenul de luptă, de-ai noștri din regiment sau din coloanele noastre, dar nimic. Era pe înserat. O luăm tot înapoi, nu mai avea niciun rost să mai stăm. Trupă multă. Nu mai aveam loc pe șosea de coloane și trenuri de luptă. Unii se duceau pe front, alții mergeau cu noi în direcția Făgăraș, dar și până acolo mai aveam 10-12 km dacă nu mai bine!

Înapoia zonei de luptă. La Făgăraș

Se înserase binișor. În toată ziua nu băgasem, niciunul, nimic în gură. Dar nici caii. Nu ne mai ardea de nimic. Eram veseli că am scăpat așa și cu pielea neciuruită. Dar când ne gândeam la scumpii noștri frați camarazi ne podideau lacrimile. Ieri cum am fost, și acum fără niciun rost. În fine am ajuns la

Galații Noi, sat lângă Olt-Făgăraș. [Făgărașul a fost ocupat de inamic la 4 octombrie. C. Kirîțescu, *Istoria Războiului pentru întregirea României*, ediție anastatică, Ed. KartaGraphic, Ploiești, p. 321. Memorialistul scrie mai sus că se afla la 10-12 km est de Făgăraș. Este mai credibil că se afla pe

Trupe române trec Munții Carpați

MEMORII DIN RĂZBOI

Baterie română de artilerie

THEODOR PÂSLARU

Din relatarea lui Theodor Pâslaru (Magazin istoric, nr. 8, 9/2016) am putut urmări, în episodul anterior, situația specifică a bateriilor 1 și 3 din Regimentul 16 Artilerie și percepe trăirile individuale din momentele concrete ale bătăliei de la Șercaia (Șinca), convingându-ne de probitatea memorialistului. Copleșită de superioritatea numerică a inamicului (trei divizii germane contra unei divizii române), Divizia 4 a fost nevoită să se retragă. Puternic afectate de loviturile artileriei inamice, mai numeroasă și de calibru mai mare, cele două baterii ale Regimentului 16 Artilerie și-au pierdut aproape întreg materialul de luptă și o parte a forței umane, părăsind în degringoladă câmpul de luptă. Atelajele acestor baterii s-au retras spre defileul Perșani-Vlădeni-Țânțarul-Codlea. Alte unități au fost oprite la Țânțarul de ofițerii de stat major trimiși de comandantul Diviziei 6 în mijlocul trupelor și, prin rezistența lor, au întârziat înaintarea inamicului spre Brașov. Cu obiectivitate, memorialistul notează atât panica sa și a camarazilor, cât și retragerea în ordine a altor unități, eforturile comandamentelor de a stăpâni evenimentele.

Neputând rezista pe aliniamentul pantelor nord-vestice ale Munților Perșani, din cauză că flancul său stâng era descoperit și a fost dat peste cap de forțele germane la Șercaia (Șinca), Armata 2 a primit ordin (23 septembrie/6 octombrie 1916) să apere linia Sfântu Gheorghe-Brașov-Râșnov-Bran.

RETRAGEREA

Înspăimântați cu toții de grozăvia acelor momente, călăreții s-au aplecat pe coama cailor și au luat-o la

galop prin zona luptelor, care acum se da la baionetă între români și germani. Nu se mai vedea înainte de fum și de

praful și pulberea pământului survenită de la obuzele ce se trăgeau și cădeau pe bieții infanteriști români. Momente

de alimente și îmbrăcăminte lăsat în părăsire. [Nu e Făgăraș, poate Codlea – n.n.].

Atunci el vine pe lângă gardul fabricii. Eu dormeam dus. Vasile a spus, camarazilor săi și unui plutonier, că rămâne puțin în urmă. – Să știți de mine. Văzându-mă dormind, nu m-a trezit, ci a stat și el lângă mine, cerând o țigară de la ai mei. Raiciu îi scoate două pachete de 50 de bani și îi dă. Îl întreabă dacă îi e foame și îi dă și o sticlă din cele aduse de ei și o cutie de conserve sau cașcaval, ce-o vrea să mănânce. I-au adus de toate! A mâncat el, a băut și s-a culcat lângă mine. Era târziu, unu-două noaptea!

Băieții mei și-au văzut de treabă. Unul a scos hârlețul de la cheson și cu el a scos cartofi de pe brazda de alături. I-au curățat la repezeală și marmida la foc cu ei. Altul a dat roată, din nou, prin fabrică, a adus încă vreo câteva sticle și o găleată de spirt și vreo 20 bucăți conserve într-o pătură nouă. Toate acestea le-a așezat lângă locul unde dormeam eu și adormise și frate-miu, Vasile, lângă mine. Pătura nouă o pusese peste noi, căci se lăsase cam frig.

Cel cu casa de alături văzuse foc, vine și se uită, vede că fierb cartofi de pe locul lui și spune: – Dacă vă mai trebuie ceva, eu vă dau! Raiciu îi spune: Ceapă și unt. – Vă

dau bucuros. Apoi întreabă: – Dohan aveți? Raiciu îi dă cinci pachete (țigări) de trupă. Când vede, îi mulțumește ungurul și îi aduce, de la el, zece bucăți cepe, o cratiță și cam un kg și jumătate unt. – No, faceți mâncare bun!

Când au văzut ai mei bunăvoința ungurului, ce a fost și el cătană și acum era invalid de o mână și trimis acasă, i-au dat o găleată cu spirt. El s-a dus în curte la el, a prins două găini: – No, faceți supă bun. Dau eu la voi ola și cratița. El știa puțin românește, dar nevasta și cei trei băieți, nimic.

Băieții mei au făcut o supă bună, grasă, și o găină friptură, iar marmida cu cartofi au făcut-o toată pireu de cartofi cu unt. Raiciu și Mușat Ion s-au culcat și ei aducându-și două brațe de fân, ce le-au pus lângă al nostru. A rămas de veghe, la postul său, ostașul Burlacu Nicolae.

Pe la ora 6 dimineața, ne scoală pe toți. Totul era gata, dar noi eram grei la somn, ne-ar mai fi trebuit. Când îl văd pe frate-miu Vasile lângă

mine, nu-mi venea să-mi cred ochilor. Eram foarte nedumerit, de unde, ce și cum? Mă spal pe față dintr-o găleată de pânză, îmi revin și ne îmbrățișăm frățește. Îl văd pansat la mâna stângă: – Ce-i cu tine, ești rănit? – Da. M-a ciupit puțin în mușchii mâinii, mai sus de cot, o schijă de obuz, ce a căzut între noi razant, alaltăieri, în ziua când v-a nimicit și pe voi. Atunci au căzut și mulți și dintre ai noștri, dar și dintre ai lor, numai nemți curați. Au rămas grămezi și am făcut și prizonieri, vreo 400. Apoi ne-a scos din luptă, [trecând – n.n.] în completare și refacere. Ne-a înlocuit altă divizie.

După ce ne-am spălat toți, când să ne așezăm să mâncăm, văd că vine cătana ungur cu tuciul cu lapte fiert. Eu nu-l văzusem până atunci. Ne zice: Ioregat! [La revedere! – n.n.] Atunci rotașu, Raiciu, îmi spune: – Ăsta-i vecinul cu casa de unde-i fânul și grădina cu zarzavat. Îl întreb: – Pentru ce ai adus laptele și cine ți-a cerut ceva?

– No, domnule, eu știu ce trebuie la catană. Eu fost catană șase ani. Acum nu mai sunt. Fost la mine rupt asta mâna la războiu cu rușii de un an și stai acasa acum. Eu dau la mine tot ce vrei să ici și ce am, nu este suparat la dumneavoastră. Și a plecat.

Echipament abandonat de trupele române, în Pasul Turnu Roșu, în timpul retragerii din 1916

Coloană de transport românească spre Transilvania

lângă Codlea, de unde, cum scrie ulterior, în câteva ore a ajuns la Brașov – *n.n.*]

Acolo era un pod de pontoane. Un ofițer ne oprește. – Sunteți din 16 Artilerie? – Da, îi răspund. – Am ordin să vă trimit la divizia din oraș [Făgăraș? – *n.n.*]. – Suntem la ordine! Un sergent pontonier ne duce la Divizia 10. Acolo se prezintă sergentul și raportează. Mă cheamă și pe mine. – Ești din 16 Artilerie? – Da, să trăiți! – Ia să-mi spui, băiete, cum v-a nimicit de n-ați scos niciun tun? Să-mi spui fără frică și cum trebuia să faceți ca să scăpați ceva. Îi raportează domnului general, aceluia, și mai erau și doi colonei. Îmi dă ordin să scriu pe hârtie. Am făcut-o și pe aceasta, scriind într-o jumătate de oră și semnând. Mă întreabă: – Ai scris tot? Ia citește! Bine va să zică, v-a pus pe poziție fără a lua măsură pentru caz de retragere. Cine v-a pus? Domnii ofițeri ce au comandat? Să mi-i spui pe nume, pe toți. Un plutonier a bătut la

mașină. – Semnează acum, băiete! Apoi îmi dă ordin: – Ai să te întorci înapoi până la capul străzii, faci la dreapta și o iei înainte până la marginea orașului. La cap, dai de o fabrică mare de spirt. Tragi cu chesonul lângă gard și aștepti până când trec piese din unitatea ta: tren de luptă, tren regimentar sau coloane, și te atașezi lor.

Eu m-am dus după ordinul dat. Se înserase bine și vedem pe lângă gard, înainte cam 300 m, una casă și trei căpițe de fân. Spun la băieți: – Trageți mâi, aicea! Am tras, am slăbit chingile cailor, am bătut doi pari și am întins conovățul. – Adu, băiete, fân din căpițe și dați la cai! Și două brațuri să puneți lângă gard. S-a făcut. Pun foaia de cort peste fân și una pătură. – Acum, scoate Raiciule o sticlă de coniac, pâine și cașcaval și veniți la mine. Caii mănâncă, să mănâcăm și noi! Am bătut sticla toată, toți trei. Apoi am mâncat bine, căci pâinea era proaspătă, făcută cu cartofi. Eu am tras cizmele și

le-am spus: – Unul din voi, la șosea, unul să aibă grija cailor și unul să se odihnească. Eu am pus capul jos și am adormit ca un bușean. Putea să tragă și cu tunul lângă mine. Eram ca mort. Nu ațipisem deloc, câteva nopți!

Băieții mei au stat și ei jos puțin. Au fumat câte o țigară, apoi s-au sculat și au luat fiecare câte doi cai la mână și câte o găleată de pânză și au intrat în curtea fabricii, fără să știe că e de spirt și că acolo e un depozit mare al armatei, cu alimente și îmbrăcăminte și cu muniții în alte magazine. Au adăpat caii bine. Fiecare cal a băut câte trei găleți cu apă, cu întrerupere. Știau ostașii că de o zi și jumătate nu gustaseră nici ei nimic. Se uită ei prin fabrică, văd câțiva ostași de infanterie băuți și culcați pe pământ, în nesimțire. Lângă ei o mare stivă cu lăzi de sticle cu coniac, rom, bitter și lichior și multe sparte pe jos. Iau și ei câte patru-cinci sticle de fiecare. Când au ieșit din curtea fabricii cu caii la mână după ce-i adăpaseră, pe șosea trecea o trupă de infanterie în retragere. Unul strigă la călăreți: – Măi camarazi, din ce regiment sunteți? Ei răspund: – Din 16 Artilerie! – Din ce baterie? – Bateria I! Ei: – Bine. Dar elevul plutonier Păslaru a scăpat? Știți voi ceva de el? – El e cu noi, le fu răspunsul. Acum se odihnește, că n-a închis ochii vreo câteva nopți. E obosit greu. – Eu sunt fratele lui, Vasile!

La fabrica de spirt Făgăraș – 22 septembrie/5 octombrie 1916. Un depozit

Eveniment

CINSTIREA MEMORIEI EROILOR

Sute de mii de militari și civili morți, răniți sau mutilați. Este bilanțul tragic al participării României la Primul Război Mondial, dar un sacrificiu pe care s-a clădit, ulterior, România Mare. La împlinirea a 100 de ani de la intrarea țării noastre în război, Ministerul Apărării Naționale a organizat o serie de activități care să aducă în atenția opiniei publice evenimentele din urmă cu un secol și semnificația lor.

Vineri, 26 august, în toate garnizoanele, la 100 de cimitire sau monumente ale eroilor, precum și în Piața Tricolorului din fața Palatului Cercului Militar Național s-au desfășurat ceremonii de „Rostire solemnă a numelui eroilor căzuți în Primul Război Mondial”.

În București, la Galeria Artelor a Cercului Militar Național, a fost deschisă expoziția „100 de ani de la intrarea României în Primul Război Mondial”, realizată de Studioul de Arte Plastice al Armatei, Muzeul Militar Național „Regele Ferdinand”, Editura Militară și Biblioteca Militară Națională, cu sprijinul Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară (I.S.P.A.I.M.), Trustului de Presă al M.Ap.N. și al Serviciului Muzici Militare.

În Piața Tricolorului au fost expuse, prin grija Muzeului Militar Național „Regele Fer-

dinand” și a Oficiului Național pentru Cultul Eroilor, obiecte de patrimoniu și fotografii, armament și ținută militară ale soldaților români care au luptat în Primul Război Mondial, cât și lista (legată în două volume groase) cu cei 330.000 de militari români căzuți în țară sau în afara granițelor ori morți în lagăre în vremea primei conflagrații mondiale.

Ceremonia din Piața Tricolorului a debutat cu un concert de cântece patriotice și marșuri instrumentale susținut de Muzica Militară a Brigăzii 30 Gardă „Mihai Viteazul”, căreia i s-a alăturat Corala „Nicolae Lungu” a Patriarhiei Române. După intonarea Imnului Național al României și a Imnului Eroilor, a urmat slujba religioasă de pomenire a celor căzuți la datorie în Primul Război Mondial. La încheierea slujbei religioase, cei prezenți au ținut un moment de reculegere, în timp ce un trompet a sunat semnalul *Stingerea*.

O baterie de artilerie și militari români prizonieri la Brașov

Am mâncat bine și am gustat dintr-o sticlă, toți. Apoi băieții au luat hamurile cailor, le-au spălat și uns, au curățat caii, i-au uns la copite și întărit potcoavele. Eu m-am dus la șoseaua veche. Fratele a căutat și el să plece. Tocmai atunci treceau coloanele din Regimentul 24 Infanterie. Îi spun: – Oprește o căruță din acestea și hai prin fabrica asta să vedem ce este. Ce credeți că mi-au văzut ochii? Sute de saci cu făină, la fel cu zahăr, idem cu lăzi cu zahăr cubic. Sute de lăzi cu conserve, cu pesmeți pentru trupă, pentru ofițeri și altele. Stive de saci cu orz. Stive de cămăși noi și izmene, cu îmbrăcăminte, cu încălțăminte, bocanci noi pentru infanterie și cizme noi pentru artilerie și câte altele, precum și pături noi nepipăite, vreo câteva mii. Am rămas îngrozit de cele văzute. Magaziile descuiate și ușile în lături. Văd un ostaș bătrân cu pușcociul în spate. – Ce-i cu dumneata, camarade? Ce păzești aici? – Iaca, domnule, m-au lăsat pe mine și încă doi să păzim ce vezi și domnul căpitan și doi plutonieri au fugit de frică că vin nemții, ieri

la prânz. Și ne-au dat ordin să nu părăsim acestea și să le predăm cu totul la nemți! Iată acum, bogăția țării noastre intrată pe mâna trădătorilor și a incapabililor de a-și face datoria. Au lăsat toate în voia soartei și au fugit. Ce-au urmărit cei ce-au dat ordin de a se face acest depozit așa în apropierea frontului?

Fratele Vasile și ostașii de la căruța aceea au luat și ei ce le-a trebuit și au plecat, despărțindu-ne frățeste. Eu am stat aproape toată ziua aceea de veghe, doar va trece vreo fracțiune din unitatea mea, fie coloane, tren de luptă sau tren regimentar, dar nu a trecut nimic. Au trecut altele, destule regimente. Un fel de du-te vino, ca la război, freamăt, chin și durere și timp pierdut. Batjocură omenească de a te omorî unul pe altul de gustul și neghiobia celor bogați.

Luptele se apropiau din ce în ce, bubuituri se auzeau în continuu, ceea ce îmi dădea de gândit: – Ce să fac, acum? Tocmai atunci când eram îngândurat, trece o unitate înspre front și avea și trăsura cu telefoane. Opresc și îi spun ofițerului: – Dă-mi un aparat

să-l atașez puțin. Făcând legătura la o sârmă, cer divizia din oraș. Îmi răspunde. – Doresc a da un raport unui domn colonel sau domnului general. Mă pune în legătură. Îi raportează ce este cu acest depozit lăsat în părăsire de un căpitan și fugit. Îmi răspunde că imediat trimite un ofițer călare să vadă cele raportate de mine, iar eu să stau până ce vine. La un sfert de ceas, a sosit un locotenent. Când a văzut și el debandada și-a pus mâinile în cap exclamând: – Ce ne facem acum? Inamicul se apropie, aici e mare bogăție! Mi-a luat numele în scris și a plecat cu calul la galop.

Eu mi-am făcut datoria ca român și ca ostaș. Apoi m-am dus la ai mei, să văd ce mai fac și le spun: – De sunteți gata, puneți hamurile pe cai să fim pregătiți. Văd că bubuiturile se apropie din ce în ce. Am luat și noi un sac cu orz, una ladă cu pesmeți ofițerești, conserve și șase pături noi, pentru noi și cai, și o roată de tutunuri.

(Va urma)

**Prezentare și editare
Traian D. LAZĂR**

Ceremonia din localitatea Tarcău

La inițiativa Statului Major General, cu aprobarea ministrului Apărării Naționale, s-au executat, în seara zilei de 27 august (14 august pe stil vechi) marșuri tactice de către subunități de nivel pluton (30 militari), pe traseele grupurilor de acoperire instalate la trecătorile și comunicațiile principale ale Carpaților, în august 1916, pentru a marca simbolic intrarea armatei române în Primul Război Mondial. În total s-au executat 16 marșuri. Diviziei 4 Infanterie „Gemina”, continuatoarea tradițiilor de luptă ale Armatei 4 (de Nord), i-au fost repartizate șase trecători.

De la ora 21.00, un detașament de militari din Batalionul 22 Vânători de Munte „Cireșoia”, din Sfântu Gheorghe, a executat un marș cu torțe, pe itinerarul Hârja – Poiana Sărată, din județul Bacău. Traseul a redat drumul parcurs de trupele de acoperire ale Grupului „Oituz”, din Divizia 8, în august 1916. Cu acest prilej a fost dezvelită o placă comemorativă la mormântul locotenentului erou Nicolae Macarie, din fața Bisericii Neamului din Poiana Sărată, fiind depuse și coroane de flori. Pentru veșnicie, pe placa comemorativă a fost gravat înscrisul: „Respect pentru Eroii Neamului! Primul Război Mondial, 100 ani (1916-2016)”.

În aceeași zi și la aceeași oră, militarii Batalionului 468 Apărare Antiaeriană „Trotuș” au executat un marș tactic în trecătoarea Ghimeș-Făget. La încheierea acestuia, au fost depuse o jerbă de flori și o plachetă la monumentul din comuna Palanca, județul Bacău, al sublocotenentului erou Emil Rebreanu, fratele scriitorului Liviu Rebreanu, ofițer în armata austro-ungară, prins și executat pe când voia să treacă linia frontului. La manifestări au participat general de brigadă Marius-Dorel Giurcă, comandantul Brigăzii 61 Vânători de Munte „General Virgil Bădulescu”, reprezentanți ai autorităților locale, ziaristi, veterani de război și localnici.

Un detașament de militari din Batalionul 24 Vânători de Munte „General Gheorghe Avramescu”, din Miercurea Ciuc, a executat un marș tactic pe itinerarul Prisecani – Tulgheș, din județul Harghita. La sosirea în localitatea Tulgheș, în Cimitirul Eroilor, vânătorii de munte au depus o coroană de flori și au dezvelit o placă comemorativă.

Itinerarul Sălătruc – Dărmănești a fost străbătut de militarii Batalionului 631 Tancuri din Bacău, care au depus o coroană de flori la Monumentul Eroilor din localitate.

Militarii Batalionului 634 Infanterie din Piatra Neamț s-au deplasat pe ruta Cazaci – Tarcău, cântând „Treceți batalioane române Carpații!”. Au fost prezenți general-maior dr. Ioan Mancî, comandantul Diviziei 4 Infanterie „Gemina”, reprezentanți ai autorităților publice locale, ziaristi, veterani de război și localnici. Din partea Ministerului Apărării Naționale a fost dezvelită și atașată o placă comemorativă la Monumentul Eroilor din localitatea Tarcău.

Tot militari din Batalionul 634 Infanterie au fost cei care au purtat torțele pe itinerarul Lunghi – Broșteni. La manifestări au participat general de brigadă dr. Nicolae Tonu, locțiitorul comandantului Diviziei 4 Infanterie „Gemina”, reprezentanți ai autorităților locale și localnici. Din partea Ministerului Apărării Naționale a fost dezvelită și atașată o placă comemorativă la Monumentul Eroilor din Primul Război Mondial, din apropierea Bisericii „Ion Creangă”, din comuna Broșteni.

Locotenent-colonel Rareș BACIU,
șef compartiment Tradiții și cultură,
Divizia 4 Infanterie „Gemina”

*Imagine din expoziția deschisă
la Galeria Artelor a Cercului Militar Național*

Plutonier în retragere Daniel Porumb a deschis ceremonia rostitii numelor eroilor, în ordine alfabetică, cu nume, prenume și locul unde este înmormântat fiecare. I-au urmat ministrul Apărării Naționale, Mihnea Motoc, apoi persoane din public, care au fost de acord să participe la această ceremonie, personalități politice, veterani de război sau descendenți ai militarilor care au luptat în Primul Război Mondial.

Sâmbătă, 27 august, în localitatea Fundata, județul Brașov, s-a desfășurat o ceremonie la Monumentul eroului Gheorghe Poenaru-Bordea, primul ofițer al Armatei României căzut la datorie în timpul conflagrației. La Curtea de Argeș au fost depuse, în Cimitirul Eroilor, coroane de flori, ulterior fiind aprinsă o candelă la mormântul Regelui Ferdinand I și oficiată o slujbă de pomenire la Catedrală.

Duminică, 28 august, Ministerul Apărării Naționale a organizat la Mormântul Ostașului Necunoscut, din Parcul „Carol”, ceremonia națională dedicată marcării a 100 de ani de la intrarea României în Primul Război Mondial, la care a participat și președintele României, domnul Klaus Iohannis.

Departamentul pentru Politica de Apărare și Planificare, prin I.S.P.A.I.M., a organizat luni, 29 august 2016, o serie de activități încadrate în programul ceremoniilor coordonate de minister. Începând cu ora 16.00, s-a vizitat expoziția consacrată evenimentului.

La ora 18.00 a debutat masa rotundă cu tema „Intrarea României în Primul Război Mondial (1916) și consecințele asupra conflagrației”, compusă din două secțiuni: preliminariile ale intrării statului român în război și intrarea României în război – acțiuni militare,

reacții, consecințe. În prima sesiune (moderată de dr. Petre Otu) au susținut interesante comunicări Sergiu Iosipescu (I.S.P.A.I.M.), lect. univ. dr. Sorin Cristescu (Universitatea „Spiru Haret”), lect.univ.dr. Mihail Dobre (Universitatea București), prof.univ.dr. Marin Badea (Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”), Șerban Cioculescu (I.S.P.A.I.M.). În cea de-a doua sesiune, moderată de general-maior (r.) Mihail E. Ionescu (director I.S.P.A.I.M.) au susținut comunicări col. (r.) Petre Otu (I.S.P.A.I.M.), col. dr. Vasile Popa (Universitatea București), Manuel Stănescu (I.S.P.A.I.M.). În subsecția „Destine de familie” au prezentat comunicări Florin Laurențiu Stoika și Alexandru Madgearu (I.S.P.A.I.M.).

După încheierea lucrărilor mesei rotunde, audiența s-a deplasat pe plau-toul din fața Cercului Militar Național, unde a avut loc un exercițiu de mânăuire a armamentului de tip *drill-team*, executat de un detașament al Brigăzii 30 Gardă „Mihai Viteazul”, urmat de un microconcert al fanfarei Brigăzii 30 Gardă „Mihai Viteazul” și un exercițiu de reconstituire istorică, organizat de Asociația „Tradiția Militară”.

Manifestarea s-a încheiat cu o retragere cu torțe, la care au participat un detașament al Brigăzii 30 Gardă „Mihai Viteazul” și Asociația „Tradiția Militară”, pe traseul Bulevardul Regina Elisabeta – Bulevardul Mihail Kogălniceanu – Splaiul Independenței – Podul Cotroceni – Bulevardul Vasile Milea – Cazarma Brigăzii 30 Gardă „Mihai Viteazul”.

Manuel STĂNESCU

*Sebastian Huluban, consilier de stat
în Administrația Prezidențială
și general-maior (r) Mihail E. Ionescu
deschid masa rotundă organizată de I.S.P.A.J.M.*

Ceremonia desfășurată la Mausoleul de la Mărășești, în care își dorm somnul de veci 5.073 de soldați și ofițeri

Unul dintre plutoanele care au pornit, în seara zilei de 27 august, să reface traseul primelor unități ce au trecut munții în Transilvania

ALBUM ISTORIC

*Plutonier în retragere Daniel Porumb
deschide ceremonia rostirii numelor eroilor căzuți
în Primul Război Mondial*

*Președintele României, domnul Klaus Iohannis,
depune o coroană de flori la Mormântul Ostașului Necunoscut,
din Parcul „Carol“*

Masa rotundă cu tema „Intrarea României în Primul Război Mondial (1916) și consecințele asupra conflagrației”, organizată de Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară

În ziua de 30 august ministrul francez al Apărării, Jean-Yves Le Drian, și omologul său român, Mihnea Motoc, au participat la o ceremonie organizată la Monumentul soldaților francezi din Parcul Cișmigiu. În imagine: ministrul român al Apărării depune o coroană de flori (fotografie de Călin Hentea)

*Imagine din expoziția organizată
la Galeria Artelor a Cercului Militar Național.*

*... și obiecte de patrimoniu (armament și ținută militară)
ale soldaților români care au luptat în Primul Război Mondial*

Cu Pompiliu Teodor (dreapta)

(la fondul „Secret“ de la bibliotecă) erau iarăși „la liber“, subiecte altădată „tabu“ începeau să fie tratate din nou, se făceau și se publicau traduceri din Kafka, Faulkner, Hemingway, Ionesco etc. Cozile de la librării și goana după cărți bune erau semne ale unei efervescente intelectuale fără precedent în regimul comunist. Natural, unele dintre aceste deschideri erau chestiuni planificate și permise tacit de „marele vecin de la Răsărit“, dar oamenii de rând nu aveau de unde să știe despre aceste jocuri din umbră.

Studentul Nicolae Bocșan a avut doi rectori mari, în acei ani, ambii istorici și academicieni. Cel dintâi era o figură legendară a Clujului și a țării, se numea Constantin Daicoviciu (1898-1973) și a fost rector din 1957 până în 1968, ultimul rector care mai ținea, la ocazii festive, discursuri în limba latină. Al doilea a fost Ștefan Pascu (1914-1998), rector din 1968 până în 1976. Cel dintâi era bănățean de loc, adică de la baștina studentului Nicolae Bocșan, iar al doilea era născut lângă Cluj. Amândoi i-au marcat

existența pentru vecie, amândoi i-au fost modele de erudiție, de tenacitate, de dăruire pentru comunitate. Facultatea de Istorie a avut în acei ani profesori de mare valoare și prestigiu, formați în epoca interbelică, inclusiv la universități occidentale, profesori care, dincolo de ideologia comunistă, au făcut cu studenții erudiție, acribie, i-au învățat metodă istorică sănătoasă, sădind cultul pentru adevărul istoric. Concepția materialist-istorică, documentele de partid, sloganurile comuniste erau adesea un pretext trecător, pentru ca să se ajungă la realitatea trecută „așa cum a fost“ (Leopold von Ranke), la istoria ideilor, la marile școli istoriografice occidentale, la valorile perene ale societății românești. Din școala de istorie de la Cluj, i-au rămas drept constante de viață și de profesiune nu doar cultivarea epocii moderne românești, adică a timpului când s-a construit și afirmat națiunea modernă și când s-a făurit România, dar și cercetarea trecutului pe baza surselor (de unde nevoia cunoașterii filologiei clasice și moderne, a limbilor străine) și a metodelor consacrate de acces la aceste surse (de unde nevoia aprofundării științelor/disciplinelor auxiliare ale

istoriei, de la paleografia româno-chirilică la genealogie și de la arhivistică la bibliologie).

După absolvire, tânărul Nicolae Bocșan a avut marea șansă să fie vreme de șapte ani (1970-1977) bibliotecar la Biblioteca Centrală Universitară din Cluj, un adevărat templu al operei scrise și tipărite, cu peste cinci milioane de volume. Aici a dobândit cultul cărții, aici a învățat tot ce se putea despre viața cărților, despre istoria lor, despre scrierea lor, despre aparatul critic al cărților, despre alcătuirea bibliografiilor, despre corectura textelor și semnele convenționale necesare acestei operațiuni etc.

Din 1978, Nicolae Bocșan și-a început cariera de dascăl la Universitatea din Cluj-Napoca și profesor universitar a rămas până la sfârșitul zilelor sale pământești, arzându-și flacăra vieții pe altarul educării și instruirii tinerilor. A stat tot timpul împreună cu studenții și, ca să-i poată face buni istorici, s-a dus mereu, împreună cu ei, în arhive și biblioteci, în muzee și locuri ale memoriei, învățându-i cum

Nicolae Bocșan (primul din stânga), „cel mai student dintre profesori“, și Ioan-Aurel Pop, actualul rector al Universității „Babeș-Bolyai“, primul din dreapta

**Istorici
pe care
i-am
cunoscut**

NICOLAE BOCȘAN UN OM DEDICAT OAMENILOR DE IERI ȘI DE AZI

Academician IOAN-AUREL POP

Până de curând, decanii de vârstă și de prestigiu ai Departamentului de Istorie Modernă de la Universitatea din Cluj erau profesorii Camil Mureșanu (pentru istoria universală) și Nicolae Bocșan (pentru istoria României). S-au stins amândoi, la scurtă vreme unul de altul, lăsându-ne mai săraci, mai pustii și mai triști. Dacă academicianul Camil Mureșanu ajunsese aproape de vârsta patriarhilor (1927-2015), profesorul Nicolae Bocșan (1947-2016) s-a dus prea repede și prea grăbit, ca să-și afle odihnă după mult zbucium și multă suferință.

șanu, Bujor Surdu, Liviu Maior, Vasile Vesa și alții. De la ei a învățat Nicolae Bocșan cum să facă școală istorică pentru epoca modernă la Cluj, de la ei a înțeles că are o misiune de împlinit, o ștafetă de predat mai departe, pe șoseaua cea mare și fără de sfârșit a vieții, cum ar fi zis Liviu Rebreanu.

Se născuse la Bocșa, în Banat, la 24 septembrie 1947,

într-o Românie care mai purta rănile războiului și care-și vedea deschise noi răni, în urma prezenței trupelor străine de ocupație și a impunerii regimului comunist de tip sovietic. Deși și-a petrecut copilăria în „obsedantul deceniu” și sub semnul „internaționalismului proletar”, când „lumina venea de la Răsărit” și când trecutul românilor era aproape complet obturat și falsificat, a avut șansa să urmeze Facultatea de Istorie la Cluj

între anii 1965-1970, adică în plină deschidere ideologică spre valorile naționale și, în parte, europene. Atunci era încă vie în memorie „Declarația din aprilie” 1964, prin care România își manifesta personalitatea între „țările socialiste”, atunci s-au menținut relațiile diplomatice cu Israelul și, în același timp, dialogul cu statele arabe, atunci s-au stabilit relații diplomatice cu Republica Federală Germania, atunci, după „Primăvara de la Praga”, România a refuzat să participe la invadarea Cehoslovaciei de către „țările frățești” din Tratatul de Varșovia, conduse de U.R.S.S., atunci se manifesta în interior un început (oprit însă repede) de concurență economică și de lărgire a proprietății private, precum și o tendință de restaurare a istoriei naționale românești și de legare a societății de tradiția interbelică. Vechi autori prohibiți și cărți puse la index

Scolile istorice bune se fac prin oameni de excepție, prin specialiști de înaltă clasă și prin dascăli dăruți cu har. Nicolae Bocșan a preluat lecția marilor săi profesori, de la unii indirect, precum Ioan Lupaș, Silviu Dragomir, David Prodan, iar de la alții direct, prin audierea cursurilor lor, prin participare la seminarii, prin coordonare de lucrări. Între aceștia din urmă, s-au aflat Pompiliu Teodor, Ștefan Pascu, Camil Mure-

bisericii și rolul credinței în ridicarea edificiului național, ignorând mai ales contribuția Bisericii Greco-Catolice. În acest sens, Nicolae Bocșan a urmat o direcție consacrată, pe care a adâncit-o ca nimeni altul și care este ilustrată cel mai bine de titlul unei cărți a lui Nicolae Iorga, anume *Sate și preoți în Ardeal*, dar a deschis și drumuri noi, după fundăturile promovate în deceniile comuniste, umplând golurile create în cercetare prin oprirea vreme de circa patru decenii a studiilor privitoare la credință și la Biserica Unită.

Nicolae Bocșan nu a fost un revoluționar, dar a fost un luptător pentru bine, un suflet mare, apropiat de celelalte suflete, un om care nu a putut trăi decât între oameni. De aceea, semenii i-au simțit căldura de la început, s-au încrezut în el și l-au ales lider. A fost dăruit în tinerețe cu un titlu mai valoros decât orice privilegiu de nobilitate: „Cel mai student dintre profesori“. Și așa a rămas, profesorul-student, profesorul-studios, profesorul înconjurat mereu și căutat în fiecare clipă de studenți, de

masteranzi de doctoranzi, de tinerii cercetători. Și-a revărsat mereu preaplinul către studenți, pe care i-a pregătit pentru școală, dar mai ales pentru viață. De aceea, a devenit lin și normal profesor, decan al Facultății de Istorie și Filosofie, profesor, rector al Universității „Babeș-Bolyai“... A primit în viață onoruri, titluri și premii mai multe decât își putea dori și aminti, a fost înconjurat de dragoste și respect, de recunoștință și prețuire sinceră. Nu putea ieși din casă fără să fie salutat cu respect la fiecare pas. Aceasta i-a fost una dintre marile mulțumiri în viață – iubirea semenilor.

Cum se întâmplă îndebște, au fost și oameni care au profitat de bunătatea lui, care l-au exploatat și care și-au însușit munca lui fără preget, clădindu-și pedestaluri proprii. Nicolae Bocșan a fost un om de onoare, care și-a respectat angajamentele și care, dacă a făcut echipă cu cineva, și-a dus misiunea până

la capăt, în ciuda nerecunoștinței, a ingratitudinii și a moșiciei. În aceeași cuprindere, dacă a ajutat pe cineva – și i-a ajutat pe mulți, pe prea mulți chiar –, nu a reproșat și nu a cerut niciodată nimic în schimb. Unii au luat această calitate rară a al-

Cu marele rabin René Samuel Sirat

truismului drept slăbiciune, așa cum alții i-au considerat bunătatea și supunerea față de autoritatea constituită drept naivitate. Nerecunoștinții săi au fost cel puțin de două feluri, unii mari în funcții și onoruri, dar mărunți la suflet, iar alții mărunți în toate. A trecut cu suveranitate și seninătate peste toți, iertându-i în final și neașteptând de la ei nicio alinare.

Acești critici excentrici apăsesc însă în fața sutelor de emuli în ale istoriei moderne și a miilor de foști studenți care l-au admirat și adorat și care îi păstrează veșnică amintirea. S-a stins într-o zi de vară la 19 iunie 2016, ducând cu sine toată durerea și suferința ultimelor luni, cu discreție, fără lamentări, fără reproșuri și cu gânduri numai de bine. S-a dus într-o lume mai bună – și nu „umbră și vis“, ca aceasta –, lăsând în urmă o moștenire pământească substanțială, o lecție de viață și de profesiune impresionantă, un legat așezat pe dragoste, bunătate și bună cuviință.

Sit tibi terra levis! Să-ți fie țărâna ușoară! ■

Alături de mitropolitul Bartolomeu Anania și regele Mihai, la ceremonia de dezvelire a busturilor regale

La ceremonia de acordare a titlului de Doctor honoris causa profesorului francez de Drept Michel Grimaldi (dreapta)

se face „ancheta” sau „cercețarea” lumilor apuse. S-a specializat în Secolul Luminilor, dar apoi a trecut și în Secolul Naționalităților, celebrând prin scris modernitatea românilor, coagularea națiunii moderne și făurirea statului național. A început studiul acesta laborios cu Banatul său drag, de unde și-a tras seva prin moși și părinți. A studiat iluminismul bănățean în toate articulațiile sale, i-a văzut ca nimeni altul interferențele europene, dar și participarea plenară a acestui curent regional la trunchiul național al iluminismului românesc în ansamblu. I-a studiat pe corifei, pe ilustratorii curentului, a trecut apoi la preromantici, închinând, de exemplu, un volum reînviatelor opere a lui Damaschin Bojincă. A adâncit cu răvnă 1848-ul bănățean, de la mase până la figuri emblematice, precum Eftimie Murgu. A abordat apoi cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, relevând aglutinările naționale trecute prin cele regionale, mișcarea de emancipare politică națională, tendințele de autonomie a Banatului, înainte de aderarea sa la Marea Unire etc. Toate acestea s-au

reunit sub o idee-forță, care poate fi denumită identitatea regională a Banatului românesc, ca țară între țările Țării. Stăpânind la nivel de maestru istoria modernă a provinciei sale de baștină și de inimă, Nicolae Bocșan s-a îndreptat treptat spre studiul general românesc al națiunii noastre, de la 1700 până la 1918. Au predominat în acest laborios studiu aspectele politice și culturale, pe de o parte, și cele bisericești, pe de alta. În ambele direcții a lăsat elevi, ajunși acum, la rândul lor, dascăli și cercetători, capabili să ducă mesajul mai departe.

In istoria bisericească, s-a aplecat, firește, asupra Bisericii Ortodoxe, a sa și a neamului său, dar, cu o capacitate superioară de înțelegere, a aprofundat și trecutul involburat al Bisericii Române Unite cu Roma (Greco-Catolice), luminând unghiuri absolut necunoscute sau obturate în mod intenționat. Nu a făcut distincție – așa cum se cuvine să procedeze orice istoric autentic între cele două biserici naționale românești din Transilvania, considerându-le pilonii de susținere ai națiunii române în epoca modernă. De la mișcarea Supplexului – când intelectualitatea și plebea

au dus lupta separat și în paralel până la Revoluția de la 1848-1849 când cele două planuri, adică liderii învățați și poporul, s-au întâlnit în același șuvoi –, conducătorii națiunii au fost în cea mai mare parte clerici de excepție ai celor două biserici. Istoriografia română a constatat existența acestei tradiții a preoților drept conducători social-politici ai românilor transilvăni încă de la finele Evului Mediu (secolele al XV-lea și al XVI-lea), când elita românească laică a fost anihilată, oprită a mai participa la conducerea țării în numele poporului român. Prin urmare, clericii au rămas și lideri spirituali și politici, ghidând turma pe valorile zbuciumate ale vieții. Profesorul Nicolae Bocșan a înțeles clar prin studiul său aplicat și a insuflat această înțelegere și emulilor săi că, fără cunoașterea rolului preoților, ierarhilor și al bisericilor, istoria națiunii române moderne rămâne trunchiată, rămâne fără unul dintre fundamente. Regimul comunist a încercat să facă tocmai acest lucru, adică să pună între paranteze istoria

Primul din dreapta, după ceremonia de acordare a titlului de Doctor honoris causa academicianului Mugur Isărescu, guvernatorul Băncii Naționale a României

Împăratul Wen, Cao Pi

fâșii subțiri de piele. După inventarea hârtiei, s-a continuat folosirea formei de suluri pentru editarea cărților. Lungimea acestora depindea de conținutul cărții: în general, erau între doi și șase metri lungime, în unele cazuri ajungându-se chiar până la zece metri. Denumirile de *juan* (sul), *ce* (se pronunță țâ, șipculițele de bambus sau lemn, legate împreună), și *bu* (un coș plin cu asemenea suluri, folosite în Antichitate, pentru a denumi anumite părți dintr-o lucrare) sunt respectate până în zilele noastre.

Conform unui sistem stabilit în timpul dinastiei Sui (581-618), toate cărțile editate în China antică au fost împărțite în patru mari categorii: categoria *jing* (clasicii) cuprindea lucrările realizate de autori confucianiști; categoria *shi* (istorii) cuprindea toate lucrările de istorie elaborate de-a lungul mileniilor, indiferent de tematică, plus toate lucrările de drept și știință politică; categoria *zi* (erudiții) cuprindea toate temele considerate secundare, de pildă, filosofie, logică,

drept, medicină, matematică, artă și știința militară, astronomie, geografie, științe agricole, alimentație, vestimentație etc. (ulterior aici erau incluse și temele ce tratau religii și culte religioase); categoria *ji* (colecții) cuprindea toate creațiile literar-artistice.

În fruntea listei *leishu* editate în China, considerată de specialiști precursora a acestora, se înscrie cea numită *Huang lan* (Cea lecturată de împărat). A fost elaborată în timpul Celor Trei Regate (220-265), în statul Wei, la ordinul împăratului Wen, Cao Pi (220-227), între anii 220 și 222, și s-a bucurat de cinstea de a fi citită și aprobată chiar de suveran. A fost o lucrare cu un conținut foarte bogat (peste opt milioane de ideograme) și dispunea de un sistem practic de folosire, ce a deschis calea elaborării unor lucrări de mare amploare în istoria cărților instrumente de lucru. Prin faptul că a inserat pasaje ample din opere importante scrise în Antichitate și dispărute între timp, a avut un rol benefic pentru păstrarea moștenirii culturale chineze.

Marele caligraf Ouyang Xun (557-641)

Următoarea lucrare de acest gen, ca importanță și ordine istorică, este *Bei tang shuchao* (Selecțiune de cărți realizată în Aula de Nord). Inițiativa elaborării îi aparține marelui erudit și caligraf Yu Shinan, care îndeplinea o funcție modestă în Secretariatul Curții imperiale (aflat în Aula de Nord a palatului). Accesul la cărțile din biblioteca imperială a dinastiei Sui, cunoașterea moștenirii culturale a strămoșilor săi l-au determinat să se angajeze în selecția, ordonarea sistematică și copierea acestora în forma unui *leishu*. Dorea ca toate cunoștințele să fie cât mai accesibile suveranilor, moștenitorilor lor și funcționarilor statului. În 610 lucrarea a fost terminată. Avea 173 de suluri și trata 19 teme esențiale. Urmașii au dat o înaltă apreciere inițiativei generoase a lui Yu Shinan, finalizării acesteia într-o operă foarte utilă intelectualității. Se consideră că a fost una dintre cele mai consultate cărți-instrumente de lucru de-a lungul istoriei.

Manuale pentru fiii de împărat

Selecțiune de cărți realizată în Aula de Nord face parte dintre cele patru enciclopedii editate în timpul dinastiei Tang. Dintre acestea *Yiwen leiju* (Colecție tematică a operelor literare) este o enciclopedie complexă, de mari proporții, care a exercitat o influență foarte mare asupra modului de elaborare al următoarelor enciclopedii. A fost realizată la ordinul împăratului citor al dinastiei

37

Tânărul împărat Kangxi, din timpul căruia datează Culegerea completă a cărților din Antichitate până la zi

porțile spre cele patru zări ale lumii, să-i salveze moștenirea culturală și să asigure granițele acestuia de o nouă invazie mongolă. Importanța pe care a conferit-o el editării acestei

lucrări monumentale este dovedită de faptul că ea figurează printre marile acțiuni pe care le avea el în vedere, chiar de la începutul domniei: mutarea capitalei dinastiei Ming de la Nanjing la Beijing, refacerea Marelui Canal (*Magazin istoric*, nr. 10/2015), expedițiile pe mările sudului.

Suveranul a vrut o lucrare „pentru care să nu se facă economie de fonduri financiare și resurse umane“, în care să fie cuprinse toate comorile minții umane create pe pământul Chinei, de-a lungul mileniilor, fără ca realizatorii acestei opere „să fie timorați de grandoarea proporțiilor sale“. În acest scop au fost achiziționate mii de volume, în special din domeniul

tehnic, medicină, agricultură etc. pentru a completa cărțile din cele patru categorii, *jing*, *shi*, *zi* și *ji*, existente în bibliotecile imperiale. A fost format un mare consiliu al redactorilor, în frunte cu Xie Jin (1369-1415) și Yao Guangxiao (1335-1428), au fost angajați, din toate colțurile țării, intelectuali erudiți, caligrafi, artiști, pictori de mare renume, care lucrau zi și noapte, până la epuizare, la redactarea, copierea textelor și realizarea ilustrațiilor, secondați de mari meșteri în producerea unei hârtii speciale *xuan* („cu foșnet delicat“), a tușului și pensulelor, numărul lor depășind 20.000 de persoane.

În luna a XI-a a anului 1407, lucrarea măreață, fără precedent, a fost terminată și prezentată suveranului. Cele 22.877 de suluri, legate în 11.095 de *ce* (volume), însumând 370 milioane de ideograme, protejate de „un veșmânt“ din mătase aurie, au fost prezentate exigentului suveran. El și-a exprimat satisfacția și a conferit lucrării numele de *Yongle Dadian* (Marea Enciclopedie din anii de domnie Yongle), anii domniei sale. Volumele și-au găsit locul în marea bibliotecă a palatului imperial din Nanjing. Consultarea lor a fost privilegiul unui restrâns cerc de persoane din casa imperială și din rândul marilor demnitari. Dintre împărați s-a detașat, prin afecțiunea față de aceste volume, împăratul Shi Zong al dinastiei Ming, Zhu Houcong (1522-1566), care a ordonat, în anul 1562, realizarea unei copii a acestora și depunerea lor în arhiva imperială din Beijing.

La ceremonia de înscăunare a unui nou suveran se aducea la cunoștința națiunii numele noii dinastii și numele ales pentru anii de domnie ce urmau. După această ceremonie, folosirea prin viu grai sau în scris a numelui domnitorului purtat înainte era considerată un gest de les-majestate și se pedepsea cu moartea. După deces, împăratului i se conferea un nume onorific postum, nume cu care urma să rămână în amintirea posterității; el va fi folosit în lucrările de istorie. Acest nume caracteriza, pozitiv sau negativ, întreaga perioadă a domniei sale. În cărțile instrumente de lucru de azi, găsim, de pildă, următoarele date despre împăratul care a ctitorit editarea Marii Enciclopedii Yongle: împăratul Cheng Zu – Strămoșul Înfăptuitor al dinastiei Ming, Zhu Di, din anii de domnie Yongle, Bucurie veșnică (Cheng Zu fiind numele său postum, conferit de urmași, Zhu Di fiind numele lui de familie și numele dat, iar Yongle fiind numele ales pentru caracterizarea anilor săi de domnie; în lucrările istorice consultate împăratul este cel mai adesea amintit ca Yongle și ca Zhu Di.

În afara numelor, a titlurilor onorifice, fiecare împărat primea post-mortem: un *Miao hao* – numele de pe tableta din templul ridicat întru cinstirea memoriei strămoșilor săi (se acorda doar împăraților cu merite și virtuți deosebite); și un *Zun hao* – numele de cinstire, titlul de onoare, care se acorda atât în timpul vieții, pentru fapte merituoase deosebite, cât și post-mortem. Aceste titluri nu figurează însă în scrierile istorice.

Tang, Gaozu, Li Yuan (618-627), de un colectiv, din care făcea parte și moștenitorul tronului și îl avea în frunte pe marele caligraf Ouyang Xun (557-641). Editarea s-a terminat în anul 624. Însușește 100 de suluri și un milion de ideograme, cuprinde, în 19 capitole tematice, extrase, citate din opere literare create înaintea dinastiei Qin și până la dinastia Tang. Este printre puținele cărți antice de acest gen care s-au păstrat până azi și care, începând din secolul al XII-lea, a fost mereu retipărită. Ultimele două retipăriri au fost realizate în 1965 și 1981.

Pagini din Cefu yuangui...

Două enciclopedii de mai mici proporții au fost redactate pentru a servi drept manual, material didactic în procesul de pregătire a fiilor de împărați pentru administrarea statului. Acestea aveau încorporate, cu priceperea marelui poet Bai Juyi (772-846) și a cruditului Xu Jian (?-?), un număr mare de poezii și eseuri cu o înaltă

Yao Guangxiao (1335-1428), aflat în fruntea unui consiliu al redactorilor, a muncit până la epuizare la ordonarea textelor

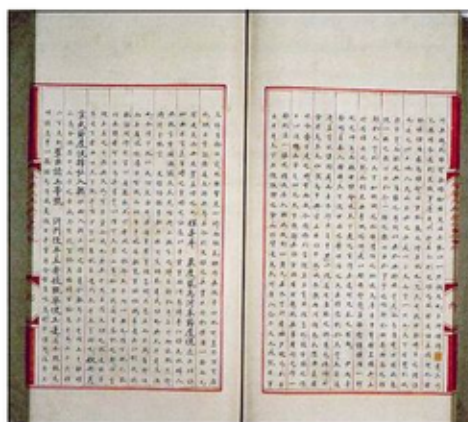
valoare documentară istorică, scrise în stiluri foarte variate, care îi ajutau pe învățăcei să-și însușească redactarea corectă a documentelor, să-și crească nivelul de cultură literară, să-și formeze un stil elegant de exprimare și abilitățile de a cita cu ușurință din operele literare și de a compune poezii.

În timpul dinastiei Song (960-1122), când rafinamentul intelectual a atins apogeul și biblioteca imperială dispunea de 80.000 de suluri, s-a realizat una dintre cele mai valoroase lucrări enciclopedice din China: *Taiping yulan* (Sub Înaltul Patronaj Imperial din anii de domnie Taiping), între anii 977-983. Aceasta este considerată una dintre cele patru mari enciclopedii editate în timpul acestei dinastii. Munca de editare a fost con-

dusă de eruditul Li Fang (925-996) și a început în anul 977. După finalizarea ei, în anul 983, fost prezentată suveranului spre aprobare. A rezultat o enciclopedie scrisă pe 1.000 de suluri, ce însuma 4,7 milioane de ideograme și peste 5.300 de articole. Aceasta a fost depășită, ca amploare, de *Cefu yuangui* (Documente scrise pe carapacea de broască țestoasă în Depozitul de Literatură), ultima și cea mai mare *leishu* din timpul dinastiei Song, care însușește 9,4 milioane de ideograme și cuprinde eseuri politice, biografii ale suveranilor, memorii, decrete etc.

O carte - stare de spirit

Încoronarea tuturor enciclopediilor editate până în secolul al XIV-lea a constituit-o *Yongle Dadian* - Marea Enciclopedie din anii de domnie Yongle (1403-1424). Decizia i-a aparținut împăratului Cheng Zu al dinastiei Ming, Zhu Di (1360-1424), hotărât să refacă măreția imperiului chinez han, să-i deschidă

... și din Yongle Dadian - Marea Enciclopedie din anii de domnie Yongle (1403-1424)

CÂT CÂȘTIGA SECRETARUL GENERAL AL PARTIDULUI COMUNIST ÎN ILEGALITATE

PETRE OPRÎȘ

În cursul zilei de 25 martie 1974 a avut loc la București o ședință a Prezidiului Permanent al C.C. al P.C.R. Cu acel prilej, participanții la reuniune au discutat în primul rând despre majorarea salariilor personalului român trimis în misiune permanentă în Argentina, Brazilia, Peru, Uruguay, Venezuela, Israel, Danemarca, Elveția, Grecia, Bulgaria și Algeria. Nicolae Ceaușescu nu era de acord cu măsura propusă. La un moment dat, a avut loc următorul dialog între liderul P.C.R., Florea Dumitrescu (ministrul Finanțelor), Emil Bodnăraș (vicepreședinte al Consiliului de Stat) și Paul Niculescu-Mizil (ministrul Educației și Învățământului).

Tov. Florea Dumitrescu: Noi am analizat situația pentru fiecare țară în parte.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Îți recomand și ție să vezi vechea legislație. În Marea Adunare Națională trebuie aprobat ultimul salariu. Așa era și în trecut. Iată bugetul general al statului pe 1941-1942. Exista legea generală care stabilea și pentru diplomați ce salariu primesc, începând cu primul ministru care (!), în 1942, i se stabilise un salariu de 80.500 lei, pentru miniștri 72.000 lei, iar pentru secretarii de stat 55.000 lei. Pentru membrii corpului diplomatic: ministrul plenipotențiar avea 47.000 lei. Patriarhul avea 72.000 lei.

Ștefan Foriș,
secretar general
al P.C.R. între anii
1940-1944

Tov. Emil Bodnăraș: Avea mult. În ilegalitate, secretarul general al partidului [Comunist din România] avea 22.000 lei, iar activiștii [de partid] aveau 18.000 lei.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Pentru tot personalul erau stabilite salariile anual, pe grade. Eu rog pe tovarășul Florea Dumitrescu să ia această lege și s-o studieze. Așa trebuie să fie și bugetul nostru, până la ultimul leu. Tot așa trebuie să funcționeze și în dome-

niul aprovizionării, să se vadă până la ultimul gram de materii prime. Aceasta este planificarea [pe] care trebuie s-o facem.

Am rămas surprins că în trecut totuși armata avea salarii mici. Un general de armată avea 67.000 lei și se ajungea la sublocotenent care avea 11.000 lei.

Tov. Paul Niculescu-Mizil: În 1941-1942, un portar avea 3.300 lei.

Tov. Nicolae Ceaușescu: O soră de ocrotire avea 7.200 lei. În general, era o disciplină, din acest punct de vedere, demnă de invidiat pentru cei ce lucrează acum la finanțe și la salarii. Nici nu se poate altfel.

Deci, să procedăm așa, să venim cu tot sistemul și aceasta foarte rapid. Întâi să venim cu sistemul și pe urmă să vedem, în raport cu situația dintr-o țară sau alta, anumite sume, însă să ținem seama de nivelul general din țară, nu trebuie să ne orientăm după țările respective“.

După trei săptămâni de la reuniunea Prezidiului Permanent al C.C. al P.C.R., la București a avut loc o ședință a Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R. (15 aprilie 1974). Ion Gheorghe Maurer fusese rănit într-un accident auto și Nicolae Ceaușescu a profitat pentru a propune pensionarea prim-ministrului României. Argumentația liderului Partidului Comunist Român a fost scurtă și fermă:

Ofelia Manole,
o activistă importantă
a partidului comunist

„Și, în fine, tovarășii, aș propune să stabilim și aplicarea practică a pensionării tovarășului Maurer. Ținând seama că el a ieșit la pensie pentru motive de boală încheie și, deci, și de necesități, aș propune ca să primească în continuare retribuția [pe] care a avut-o. Și restul să păstrăm o serie de posibilități: o mașină cu șofer; așa cum am acordat și altora, de altfel; deci casa [pe] care o are, adică în acest sens. Dacă sunteți de acord? (Toți tovarășii sunt de acord). Și cu asta, dacă nu mai sunt alte probleme, am încheie ședința“.

Hârtie xuan cu mare putere de absorbție a cernelii

Istoricul Dangnian Mingyue (Shi Yue), specializat în istoria dinastiei Ming, apreciază că această carte, „cea mai voluminoasă, cea mai completă și de o desăvârșită frumusețe“, nu este doar o carte, ci o stare de spirit, expresia tradiției culturale și a spiritului nemuritor al auto-depășirii ce îi caracterizează pe locuitorii Chinei. „*Marea Enciclopedie Britanică*“, în articolul *Enciclopedii*, o apreciază drept: „cea mai mare enciclopedie din istoria omenirii“.

Sapte exemplare în șapte locuri

Cunoscând toate acestea, durerea este copleșitoare când îi aflăm tragica soartă, după mutarea ei (1421) în noul palat imperial din Beijing. Odată cu ascensiunea eunucilor în viața palatului și, implicit, în viața politică a Chinei, calitățile morale ale demnitarilor și nivelul lor de pregătire au cunoscut o deteriorare evidentă. Faptul se răsfrânge și asupra soartei Marii Enciclopedii Yongle.

În mod inexplicabil pentru o administrație strictă a tre-

burilor statului, cum a fost cea chineză, după domnia împăratului Shi Zong, din arhivele imperiale dispar referirile la Marea Enciclopedie Yongle. Din păcate, dispar și volumele prețioase. Ele au căzut victimă lăcomiei oamenilor, incendiilor cauzate

de neglijență sau puse cu bună știință, haosului provocat de tulburările sociale și confruntările militare. Misterul învăluie până azi dispariția lor,

Împăratul Qianlong

dar persistă speranța că ar putea să se afle în unul dintre cele 13 morminte din necropola imperială de lângă Beijing.

Copiile realizate au avut aceeași soartă și și-au găsit sfârșitul în 1900, când armatele celor opt țări aliate au invadat capitala Chinei și au ars, jefuit, distrus fără milă, făcând iesle pentru cai din prețioasele volume. Din miile de volume au rămas doar 400, risipite de altfel în 30 de instituții din opt

țări și regiuni geografice ale lumii, dintre care doar 286 se mai găsesc în Republica Populară Chineză. Dar, așa cum într-o picătură de apă se regăsește marea, tot așa, aceste câteva sute de volume stau mărturie măreției Enciclopediei.

În timpul dinastiei Qing (1644-1911), chiar primii împărați au fost preocupați de împlinirea datoriei istorice ce le revenea pentru păstrarea moștenirii culturale a Chinei. În timpul domniei împăratului Kangxi (*Magazin istoric*, nr. 10-12/1994, 1, 2/1995), după 28 de ani de muncă, Chen Menglei (1650-1741), împreună cu unul dintre fiii suveranului, a desăvârșit ultima operă grandioasă de genul *leishu*: *Gu jin tushu jicheng* (Culegere completă a cărților din Antichitate până în prezent). Iar împăratul Qianlong (1736-1795) a împlinit datoria istorică ce-i revenea, ordonând, în anul 1772, colectarea, sistematizarea și editarea comorilor intelectuale ale Chinei. Așa s-a creat, timp de nouă ani, printr-o muncă susținută, monumentală lucrare *Siku quanshu* (Culegerea tuturor cărților din cele patru depozite), menite să întregască cele cuprinse în Marea Enciclopedie, editată în timpul dinastiei Ming. Această lucrare, cea mai mare culegere de opere a Chinei, însumează 36.257 *ce* (volume), cu 2,3 milioane de pagini și 800 milioane de ideograme. Împărțite în cele patru categorii tematice, a fost realizată în șapte exemplare, depozitate apoi în șapte locații diferite de pe teritoriul Chinei. ■

trece dintr-o parte în alta uneori, agenții sunt cei exploatați, alteori, ei sunt cei care se infiltrează.

Zicala rusescă potrivit căreia „nu există *fost KGB* - *ist*” este cât se poate de adevărată. Mulți ofițeri, aparent în rezervă, au fost plasați ca agenți activi în firme, în

ofițeri APS, de la *apparat prikomandirovannih sotrudnikov* (aparat al ofițerilor atașați), dar, în esență, au rămas aceiași.

Statutul unui agent din rezerva activă este considerat secret de stat. Este interzis prin lege să-l dezvălui. Această armată de ofițeri FSB ascunși nu se identifică cu restul societății și lucrează adesea în organizații complet sub acoperire, trimițând în același timp rapoarte conducerii FSB și recrutând în mod activ noi membri. Este greu de

ofițer în serviciul de conținut informații al armatei și principalul istoric oficial al FSB, a fost numit director general adjunct la Compania Rusă de Radio și Televiziune, aflată în proprietatea statului, cunoscută după inițialele ei, VGTRK, care deține mai multe posturi de radio și televiziune, inclusiv Kanal II, considerat principalul post oficial al țării. La început, s-a spus că Zdanovici răspundea de securitatea companiei, dar, curând după aceea, a devenit limpede faptul că puterile lui erau mult mai mari.

Când cecenii au luat ostaticii la Teatrul Dubrovka în timpul unui musical intitulat *Nord-Ost*, în octombrie 2002, Zdanovici le-a explicat de fapt crainicilor cum să relateze evenimentul. La apogeul crizei, Zdanovici era membru oficial al staffului operativ, aflându-se atât la dispoziția agenției de securitate, cât și a mass-media. În septembrie 2004, când au fost luați ostatici în școala din Beslan, în Osetia de Nord, autorii s-au întâlnit cu Zdanovici pe străzile din Beslan cu numai două ore înainte ca școala să fie luată cu asalt. Zdanovici a fost invitat la locul desfășurării unei crize de agențiile de securitate, chiar dacă avea o funcție la televiziune. În decembrie 2004, rolul lui Zdanovici în definirea modului de abordare de către televiziune a subiectelor de actualitate a fost confirmat de Vladimir Putin, care a semnat un decret în care-l felicită pe Zdanovici pentru „participarea activă la susținerea cu informații a

Statuia lui Dzerjinski, din fața Lubiankăi, sediul KGB, a fost mutată într-un parc al Moscovei, iar în locul ei a fost instalat, în 1990, de organizația „Memorial” un monument închinat victimelor Gulagului, o simplă piatră din lagărul de la Solovki

mass-media, în sectorul public, fiind în continuare subordonați FSB. Pentru acești agenți a fost inventată o expresie specială: ofițer DR, unde DR înseamnă *destvuizego rezerva* – din rezerva activă. Termenul are o poveste lungă, fiind folosit din anii 1920 până în anii 1990. În 1998, ofițerii DR au devenit

știut exact câți ofițeri lucrează în rezerva activă, dar totalul este probabil de ordinul miilor.

Iată unul dintre exemplele cele mai cunoscute: FSB l-a plasat pe unul dintre ofițerii săi într-o funcție însemnată la o mare televiziune. În iunie 2002, generalul Aleksandr Zdanovici, fost purtător de cuvânt al FSB, care fusese și

Avanpremieră editorială

Editura Meteor ne propune un nou volum despre evoluțiile din fostul spațiu sovietic. Cartea lui Andrei Soldatov și Irina Borogan, ziariști cofondatori ai site-ului Agentura.ru, se intitulează Noua „nobilime”. Renașterea statului securist rus și trainica moștenire a KGB și a fost publicată mai întâi în limba engleză (versiune după care s-a făcut și traducerea).

Cei doi autori analizează modul în care au supraviețuit serviciile secrete rezultate din dezmembrarea KGB și cum au reușit, în ultimii ani, să recapete controlul asupra societății din Federația Rusă. Poate că aprecierea cea mai lămuritoare despre carte este cea făcută de The Wall Street Journal: „Ea ar trebui să devină lectură obligatorie pentru cei care încă mai speră, cu naivitate, într-o evoluție a Rusiei sau pentru cei care desconsideră temerile vecinilor ei”.

Prezentăm în continuare un fragment din viitoarea apariție editorială.

CÂND RĂZBOINICI DEVIN NEGUȚĂTORI

ANDREI SOLDATOV, IRINA BOROGAN

Autorii, coperta ediției în limba română și emblemele KGB (stânga) și FSB

În perioada sovietică, membrii KGB formau o elită. Dar, când Uniunea Sovietică s-a prăbușit, iar Rusia s-a cufundat în noul capitalism, puțini ofițeri KGB au devenit oameni de afaceri. Ei au fost depășiți de șmecheri mai tineri și mai iuți: o nouă rasă de oligarhi. În schimb, veteranii KGB și-au găsit vocația în stratul al doilea sau al treilea din noile structuri de afaceri, conducând departamentele de securitate ale imperiilor magnaților. Nu mai erau acum stăpânii universului, ci doar slujitorii noilor îmbogățiți.

Oferta făcută de Putin generației de veterani ai serviciului de securitate a fost o șansă de a ajunge în eșaloanele

superioare ale puterii. Influența lor se întinde acum de la televiziune la universități, de la bănci la ministere, dar

„epoleții” lor nu sunt întotdeauna vizibili. Merg îmbrăcați în costume într-o zonă de influență în care puterea

continue cariera în agenția de securitate. În schimb, generalii din rezerva activă, care erau curtați de cele mai mari corporații și bănci și cărora li se ofereau beneficii uriașe, uitau adeseori de salariile lor relativ mici de generali. Ei deveneau reprezentanți puternici ai firmelor în interiorul FSB. Majoritatea, apropiindu-se de 60 sau depășind 60 de ani, erau conștienți că, probabil, nu vor mai avea un viitor în serviciile secrete.

Această tensiune dintre generațiile de ofițeri de securitate a dus la o scindare, deoarece ofițerii mai tineri au devenit tot mai frustrați de averile celor mai bătrâni. Coloneii și maiorii au început să pună la îndoială o politică menită să aducă foloase generalilor.

Poate că nimeni nu cunoștea mai bine rezerva activă decât Putin. În ultimii ani ai Războiului Rece, Putin a lucrat pentru KGB în Germania de Est. Când s-a întors în Rusia în 1990, a fost transferat în rezerva activă și trimis ca atașat la Universitatea Leningrad. În anul următor, a fost transferat la biroul proeminentului democrat Anatoli Sobceak, primarul Leningradului. La 20 august 1991, s-a retras în sfârșit din KGB.

După ce Putin a ajuns președinte, numărul agenților de securitate care au trecut în sfera afacerilor și în cea guvernamentală a depășit cu mult numărul celor care lucrau pentru FSB în rezerva activă. În multe cazuri, Putin le-a

creat în mod direct cale liberă unor oameni care lucraseră în KGB și în alte servicii să ajungă în funcții înalte. Generalul Aleksandr Perelîghin a avut una dintre cele mai misterioase cariere în această zonă crepusculară. El și-a început activitatea în KGB-ul sovietic, furnizând sprijin tehnic pentru supraveghere. La începutul anilor 1990, era adjunctul șefului departamentului de la Moscova al FSB. La sfârșitul deceniului, ajunsese consilier pe probleme de securitate al primarului Moscovei, Iuri Lujkov. Nu se știe când sau dacă acesta a plecat din FSB. După mai multe vizite în Letonia, a fost acuzat de letoni că se amestecă în politica lor și, în noiembrie 2000, au refuzat să-i acorde viza de intrare în țară. Ulterior, a devenit un jucător important pe piața imobiliară moscovită. A fost numit adjunct al șefului Departamentului de programe de investiții în construcții de la Moscova. A devenit mijlocitorul dintre serviciile secrete și investitorii imobiliari în domeniul cel mai sensibil – cumpărarea de terenuri aflate anterior în proprietatea serviciilor secrete. Era o afacere foarte profitabilă fiindcă, la începutul anilor 2000, prețurile proprietăților imobiliare din Moscova erau comparabile cu cele de la New York și Londra, iar serviciile secrete ruse primiseră pe vremea lui Stalin suprafețe uriașe în inima orașului. În această funcție, ca și în altele, Perelîghin părea să se miște cu

ușurință între stat și afaceri. Ulterior, el a fost numit director general adjunct al „Norilsk Nickel“, cel mai mare producător mondial de nichel și paladiu, unde a răspuns de securitate. În ultimii ani, apțiitudinile i-au fost folosite în tentativa de a salva reputația vedetelor biatlonului rusesc după ce acestea n-au mai putut participa la Olimpiadă din cauza unui scandal de dopaj.

Pe măsură ce serviciile de securitate au pătruns în alte domenii în noua Rusie, au apărut și nemulțumirile. Ele au fost exprimate într-o scrisoare deschisă, apărută la 9 octombrie 2007, aparținând lui Viktor Cerkosov, șeful de atunci al agenției antidrog. „Astăzi“, atrăgea el atenția, „experții și jurnaliștii au început să vorbească despre «războiul grupurilor» din interiorul serviciilor secrete. În acest război nu pot exista învingători. Acest război de genul «toți împotriva tuturor» se poate sfârși cu prăbușirea întregii bresle... Casta se distruge singură dinăuntru, atunci când războinicii devin neguțători.“

Așa cum o arată exemplul unor oameni ca Perelîghin, noua ordine a FSB oferea un anumit grad de protecție și stabilitate ofițerilor săi prin plasarea lor continuă la un nivel înalt în afara agenției înseși. Promovarea unui grup ales, asociată cu rivalitatea acerbă a foștilor colegi, a alimentat însă scindarea.

**Traducere de
Dan CRISTE**

alegerilor prezidențiale din Cecenia“.

In anii care au urmat, Zdanovici s-a ocupat cu supervizarea producției de programe de televiziune menite să evidențieze succesele FSB. În 2005-2006, a fost difuzat serialul *Gărzi secrete*, despre agenți FSB care desfășoară pe stradă acțiuni de supraveghere. Filmul, transmis

Un exemplu îl reprezintă Mihail. Este trecut cu puțin de 50 de ani, are trăsături asiatice evidente, un fel simplu de a fi și o îmbrăcăminte modestă. Nu arată deloc ca un colonel FSB. Tătar la origine, s-a înscris de tânăr voluntar în KGB, din idealism. La începutul carierei, s-a ocupat cu supravegherea mișcărilor islamiste din Uzbekistan. După prăbușirea Uniunii Sovietice, a fost tran-

dintre minoritățile tătară și azeră din Capitală. În același timp, el recrutează discret agenți din aceste comunități etnice, urmărind tendințele islamiste, culegând informații și transmitându-le FSB.

Conform regulilor moștenite de FSB de la KGB, ofițerii din rezerva activă trebuia să primească un singur salariu. Dacă acest salariu de la FSB era mai mare decât cel de la compania în care era infiltrat, ofițerul putea să păstreze diferența. Dar dacă salariul de la FSB era mai mic, el avea ordin să returneze FSB-ului diferența. Dacă nu voia să facă acest lucru (cum se întâmpla în majoritatea cazurilor), avea posibilitatea să refuze salariul de la FSB.

La Beslan, după intervenția forțelor speciale ruse

de Kanal II, a fost produs cu ajutorul FSB.

Situația era departe de cea de la începutul anilor 1990, caracterizată printr-o relativă libertate, când o televiziune particulară, NTV, a înfruntat cu curaj autoritățile, transmițând reportaje necenzurate despre primul război din Cecenia. Acum, cu Zdanovici și alții, Putin și serviciile de securitate influențau în mod direct ceea ce vedeau la televizor milioane de ruși.

Nu toți ofițerii din rezerva activă a FSB ocupau asemenea poziții vizibile. Mulți evitau în mod deliberat să fie în centrul atenției, dar aveau în continuare o anumită putere.

sferat la Moscova ca să lucreze în aparatul central al FSB, unde cunoștințele lui de specialitate s-au dovedit a fi prețioase pentru departamentul de combatere a terorismului. După ce a luptat în primul război din Cecenia, a fost adus înapoi la Moscova; la mijlocul anilor 2000, a ajuns colonel și a fost trimis la municipalitatea Moscovei ca „ofițer din rezerva activă“, să coordoneze politica municipalității față de musulmani. Ziua, lucrează la municipalitate, ocupându-se de probleme cum ar fi locul în care trebuie să se construiască o nouă moschee în oraș și felul în care trebuie aplanate tensiunile

Ofițerii din rezerva activă erau captivi într-o absurdă sală a oglinzilor. În FSB se presupunea că, dacă plecau să lucreze la o altă companie, acești ofițeri rămâneau credincioși agenției de securitate. Mulți dintre cei trecuți în rezerva activă în timpul exploziei expansiunii a capitalismului rusesc au devenit însă mai credincioși profitabilelor lor companii decât agenției de securitate. În unele cazuri, considerau că firma era principalul lor șef, iar FSB-ul „la discreția lor“, o sursă care le oferea acces la date și oameni valoroși.

Acci ofițeri care erau trimiși la companii mici, majoritatea lor fiind maiori și colonei, rămâneau în mare măsură credincioși FSB-ului și nu refuzau niciodată salariile de serviciu, fiindcă doreau să-și

căilor ferate din Ungaria, precum și construirea primelor linii de cale ferată.

Începând cu anii '40, regiunile, orașele din Ardeal au intrat în competiție pentru a fi dispuse pe linia principală de cale ferată. Elita transilvăneană, indiferent de apartenență etnică, se temea de ruptura ținutului de regiunile mai dezvoltate ale Imperiului Habsburgic.

Calea ferată devenise un simbol al tehnologiei moderne și al industriei, un model al progresului și întreaga societate aștepta ca, odată cu construcția căilor ferate, economia să se modernizeze, iar Transilvania să se integreze în infrastructura Ungariei.

Orașele mari, precum Timișoara, Arad și Oradea au avut cale ferată din anii 1857-1858. Timișoara a devenit cel mai important nod feroviar din Banat, iar Aradul și Oradea concureau pentru cel mai important nod de căi ferate din Transilvania.

Primul avea în centru Sibiu și sașii devotați împăratului, care se bucurau în timpul neoabsolutismului austriac de sprijin din partea Vienei. Guvernul de la Viena se pronunța pentru construcția liniei Arad – Alba Iulia – Sibiu – Turmu Roșu, sperând să ajungă cât mai rapid și mai ieftin în România și la porturile dunărene. Austriei erau interesați de linia ferată ce scurta drumul spre teritoriile bogate în minereuri din Banat și din Transilvania.

Cel de-al doilea proiect viza linia Oradea – Cluj – Brașov – Întorsura Buzăului și era sprijinit de societatea maghiară din Transilvania, de sașii și o parte a românilor din Brașov. Au fost aduse nenu-

Bolyai Farkas Sándor a susținut dezvoltarea unei rețele feroviare în Transilvania

mărate argumente și contraargumente, dar pe când Sibiu reprezenta interesele unei regiuni mai mici, interesul general al Transilvaniei era legat de linia centrală Oradea – Cluj – Brașov.

Bătălia a fost câștigată de planul sud-transilvănean, iar în anul 1864, guvernul austriac a aprobat construirea liniei Arad – Alba Iulia, care a fost finalizată în 1868 și a devenit cunoscută sub numele de Prima Cale Ferată din Transilvania.

Parte a Căilor Ferate Ungare de Est, prima linie ardeleană a fost construită de-a lungul râurilor mai mari, trecând prin zone bogate în minereuri și orașele mari, precum Cluj-Napoca sau Brașov, dar s-a urmărit și legarea orașelor săsești din sudul Ardealului (Rețeaua construită în perioada 1868-1873 a Căilor Ferate Ungare de Est era alcătuită din următoarele părți: Oradea – Cluj-Napoca – Războieni – Teiuș – Sibiu – Brașov ca linie principală; Teiuș – Alba Iulia, Copsa Mică – Sibiu și Răz-

boieni – Târgu Mureș ca linii secundare).

Prima porțiune a căii ferate a fost realizată de numeroși muncitori străini sub îndrumarea unor întreprinzători și ingineri englezi. După plecarea întreprinzătorilor englezi, tronsoanele rămase au fost construite în mare parte de ingineri și întreprinzători maghiari.

Suporterii financiari ai construirii căii ferate erau băncile din Europa Occidentală, care au pus drept condiție a sprijinului financiar angajarea unor întreprinzători cunoscuți. Ministerul Transporturilor s-a abținut să se implice în deciziile Societății pe Acțiuni Căile Ferate Ungare de Est și nu a împiedicat gestiunea iresponsabilă a banilor și nici dorința de câștig a unor indivizi.

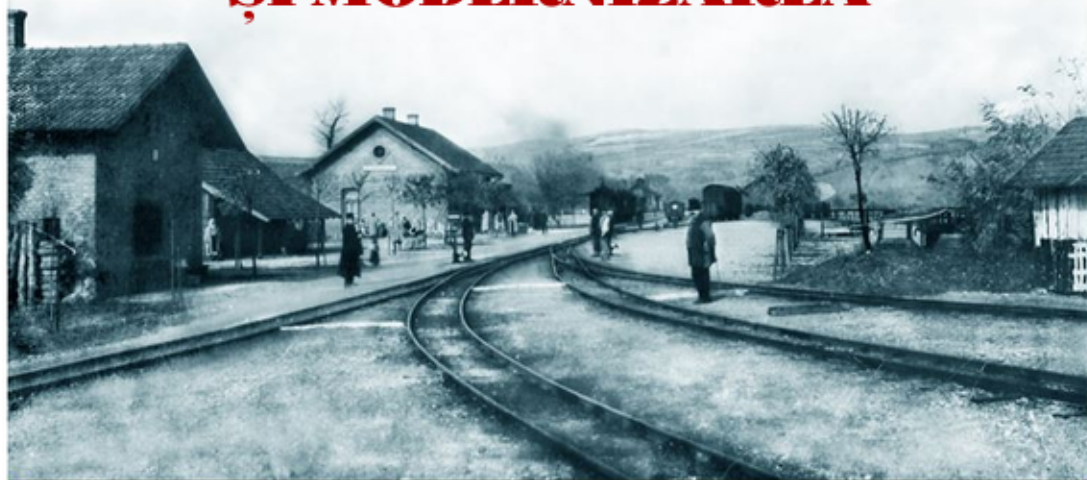

Pe șantierul căii ferate Sibiu-Agnita

La realizarea planurilor pentru calea ferată s-au avut în vedere obstacolele naturale mai mari, motiv pentru care linia a urmat văile râurilor. De asemenea, s-au străduit să lege orașele mai mari din Ardeal și așezările săsești din Transilvania de Sud. Marii învinși au fost: Ținutul Secuiesc, care a primit o singură linie secundară scurtă Războieni – Târgu Mureș, precum și Câmpia Transilvaniei și Sălajul.

În cadrul proiectului „Provocările divesității: Ardelenii din 1848 până în prezent” la Institutul „Balassy” – Institutul Maghiar din București a fost prezentat, la 30 septembrie 2015, textul pe care îl publicăm în continuare.

CĂILE FERATE ARDELENE ȘI MODERNIZAREA

Gara de Vest din Hunedoara

Dr. GIDÓ CSABA

Apariția locomotivei cu aburi constituie o piatră de hotar în istoria omenirii, făcând posibilă deplasarea omului fără să depindă de puterea și rezistența unui animal. Călea ferată a adus schimbări majore, a generat dezvoltare socială și economică, dar a promovat și modele de civilizație, a influențat construcțiile și obiceiurile cotidiene, a schimbat imaginea fiecărui oraș și sat prin care a trecut.

Clădirea gării cu acare-turile, calea ferată cu șinele sale, cu tunelele și cu podurile au schimbat și mediul înconjurător. S-a ajuns să nu-ți mai poți închipui oraș fără cale ferată. Cu cât rețeaua de cale ferată s-a extins și mai multe regiuni au fost conectate la rețea, a devenit necesară introducerea unui orar feroviar unitar.

Fusul orar unitar a intrat în vigoare la 1 octombrie 1891 pe toate căile ferate din Monarhia Austro-Ungară. Noul fus orar al Europei Centrale a

înlocuit fusul din Praga și Budapesta, folosit până atunci pe calea ferată din Monarhia Austro-Ungară. Fusul orar unitar a fost extins apoi la poșta, telegraf și la toate birourile oficiale.

Întreprinzătorii și calea ferată

Dintre membrii elitei din Transilvania, Bölöni Farkas Sándor a fost primul care a călătorit pe calea ferată în anul 1831 în perindările sale din Anglia și America. Întorcân-

du-se acasă, a devenit un militant al construirii căilor ferate în Transilvania.

În secolul al XIX-lea, Transilvania era la periferia Imperiului Habsburgic, iar subdezvoltarea regiunii se explica prin piața internă restrânsă, prin primitivismul instituțiilor de împrumut, al industriei, prin lipsa fabricilor, dar și prin lipsa de organizare a transporturilor. Întreaga societate din Transilvania a urmărit cu atenție sporită disputa din jurul planurilor pentru realizarea

o sumă considerabilă care să asigure finalizarea traseului feroviar secuiesc. Liniile traseului feroviar secuiesc au fost date în funcțiune în mai multe etape: Reghin – Deda (1905), Siculeni – Gheorgheni (1907), Deda – Gheorgheni (1909).

Ultima cale ferată austro-ungară a fost construită în anii 1914-1915 pe traseul Mureș – Turda (pe 3 tronsoane Târgu-Mureș – Cristești – Sovata – Praid, Cristești – Band – Miheșu de Câmpie, Band – Viile Tecii), linie cu ecartament îngust.

Pe lângă liniile de cale ferată cu ecartament normal, s-au realizat mai mulți kilometri de cale ferată industrială forestieră în Transilvania, cel mai adesea cu caracter temporar. Liniile respective au contribuit la dezvoltarea economică a regiunilor prin care treceau, platformele industriale au prins viață datorită lor, au în-

După Primul Război Mondial, au fost construite alte căi ferate forestiere ce au urmat direcția râurilor Bâsca Mare, Bâsca Mică și Buzău. Până în 1928 au fost construite liniile Nehoiu – Varlaam – Comandău, Nehoiu – Varlaam – Comandău – Covasna și Mărești – Tisita – Soveja – Zăbală. Toată această rețea feroviară a intrat în declin în ultimele decenii ale secolului XX.

Apariția motorului cu explozie a transformat circulația publică. Drumurile au devenit factorii determinanți ai vieții economice. Extinderea circulației mașinilor a atras cu sine modernizarea generală a rețelei de drumuri publice. Din 1905 a început construcția de drumuri de legătură la calea ferată cu fonduri alocate din bugetul statului.

Construirea căilor ferate a fost prima afacere puternic capitalizată, cu efecte directe sau indirecte asupra vieții societății.

Viața cotidiană a localităților a fost perturbată de invazia de ingineri,

întreprinzători, agenți și muncitori. Dezvoltarea orașelor a dus și la multiplicarea lucrărilor urbanistice: au apărut noi străzi, au fost asfaltate principalele trasee din localități, au apărut trotuarele, aleile și s-au creat parcuri.

Cerințele de igienă, curățenia terenurilor publice au intrat tot mai mult în vizor, abatoarele și târgurile de

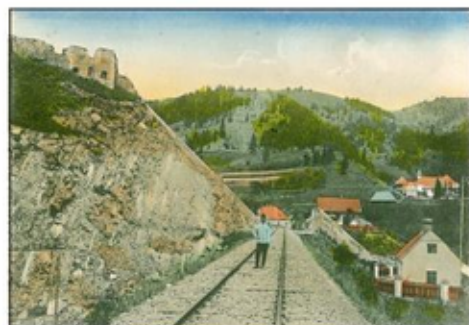

... și cel de pe Valea Zlăstăului

animale au fost plasate la marginile orașelor. S-a realizat rețeaua electrică și cea de apă potabilă și de canalizare.

Calea ferată a jucat un rol definitoriu în pornirea, respectiv, accelerarea proceselor de urbanizare și de modernizare în istoria așezărilor ardelenice. Baross Gábor, ministrul Comerțului, a introdus tariful zonal. Astfel, chiar și locuitorii așezărilor mici și-au putut permite să utilizeze confortul și siguranța trenurilor cu ocazia călătoriilor la distanțe mai mici sau mai mari. Prețurile s-au stabilizat, capacitatea de circulație a bunurilor a crescut. Odată cu scăderea costurilor de transport și a duratei, produse care până atunci erau aproape imposibil de transportat din cauza masei lor sau a dificultăților de transport sau de depozitare au putut călători frecvent. Calea ferată a contribuit la diversificarea și creșterea producției. Scăderea prețurilor în cazul diferitelor bunuri a sporit numărul consumatorilor.

Evoluția Transilvaniei din ultimul secol și jumătate a fost legată de calea ferată care a modernizat regiunea, a produs modificarea traiului, dar și schimbările morfologice ale așezărilor. ■

Carte poștală înfățișând linia ferată în punctul de frontieră româno-maghiară de la Ghimeș

lesnit transportul și nu în ultimul rând au creat locuri de muncă localnicilor.

Merită amintită, de asemenea, calea ferată industrială Covasna – Comandău. Prima parte, Gyulafalva – Covasna, a fost inaugurată la 20 noiembrie 1890. Rețeaua de cale ferată cu ecartament îngust din Covasna s-a dezvoltat în paralel cu exploatarea forestieră.

De la Viena, la Constanța

Regatul român era unul dintre cei mai importanți parteneri economici ai Imperiului Austro-Ungar și statul român se putea lega ușor la rețeaua de căi ferate europene trecând prin monarhie. Astfel,

Gara nouă din Arad

la 31 mai 1874, între cele două state s-a semnat o convenție internațională, potrivit căreia în scurt timp urma să se realizeze două racordări feroviare pe căile Orșova-Vârciorova și Brașov-Predeal. Calea ferată Brașov-Predeal-Sinaia, importantă pentru Transilvania, a fost finalizată în 1879.

Obiectivul principal al politicii guvernelor maghiare din perioada dualismului a fost legarea rapidă a orașelor transilvănene cu rețeaua maghiară de căi ferate, realizarea legăturii feroviare cu România, cu porturile Mării Negre și cu Peninsula Balcanică.

Banii puțini i-au determinat pe întreprinzătorii și inginerii vremii să reducă costurile construcției, de aceea liniile de cale ferată urmau cursurile râurilor și evitau terenurile accidentate.

În trasarea direcției căii ferate un rol semnificativ l-a avut lobbyul economic și politic. Au apărut societăți feroviare locale pe acțiuni care aveau

acționari personalități politice și economice ale regiunii, iar banii proveneau din acțiunile comunităților locale, din subvenții de la stat și din împrumuturi de la diferite bănci. Întreprinzătorii erau ingineri din Budapesta, dar și austrieci și germani veniți în regiune, cei mai cunoscuți fiind: Braun Gyula și Linczer Ármin.

Pe baza puținelor date găsite în arhive observăm că subcontractanții veneau din toate colțurile monarhiei. Fabricarea diferitelor materiale de construcție, precum și transportul acestora la locul construcției au fost date unor subcontractanți, preponderent locali.

Există puține date privind locul de origine și numărul exact al muncitorilor care lucrau la construirea căilor ferate din Ardeal. Sursele și știrile din presă despre aceste lucrări se referă la echipe de muncitori de o anumită etnie sau provenite dintr-o anumită zonă. Puțini localnici participau la lucrările de construcție.

Românii ardeleni neavând priceperea necesară nu îi puteau concura pe lucrătorii de terasamente din Ungaria, pe tăietorii de lemne din Krajna sau pe cioplitorii de piatră italieni sau croați. Întreprinzătorii și subcontractanții de multe ori au adus cu ei echipe de muncitori experimentați. Localnicii se ocupau cu cărăușia, procurarea materialelor de construcție sau ofereau cazare și masă muncitorilor.

La sfârșitul secolului al XIX-lea devenise stringentă nevoia legăturilor feroviare cu România. Inginerii de la Calea Ferată Maghiară (MÁV) au analizat în 1890 posibilitățile unor legături feroviare la Vulcan, Turnu Roșu și Ghimeș și s-au pronunțat favorabil atât în cazul Ghimeșului, cât și în cel al Turnului Roșu.

În anul 1891 au fost încheiate două contracte ungaro-române pentru cele două conexiuni feroviare Ghimeș și Turnu Roșu.

Guvernul maghiar a sprijinit construirea circuitului feroviar secuiesc. Cu sprijinul statului, între anii 1895-1897 s-a construit primul tronson al căilor ferate circulare secuiești, având un traseu montan dificil pe linia Sfântu Gheorghe – Miercurea Ciuc – Ghimeș.

Viaduct pe linia Anina – Oravița...

Apariția statului ca întreprinzător a influențat direcțiile liniei principale de căi ferate secuiești și structura acestora. Ținutul Secuiesc a intrat în circuitul feroviar, având legături feroviare directe cu Moldova.

Impactul căii ferate

În 1904, Adunarea Națională din Ungaria a aprobat Legea XIV, prin care se alocă

Comandorul Sablin și marea ducesă Olga

Am așteptat cam două ore, Ivanov [ofițerul sovietic de securitate care a însoțit grupul român din care făcea parte și Sablin de la Moscova până în Basarabia – V.G.] nu ne-a mai servit cu nimic, deși era și aici un bufet excelent. În curând au sosit patru colonei sovietici și ne-au întrebat dacă vom putea merge în jur de un kilometru până la podul de peste Prut. Desigur, am răspuns că putem, ne-am luat legăturile și am luat-o încet spre țara noastră.

Ploua mărunț, mai bine-zis burnița, nu se vedea nicio construcție în jur și iată că ne-am apropiat de un pod vopsit jumătate cu roșu, jumătate cu cele trei culori naționale românești – galben-roșu-albastru. După ce ne-au verificat, prima a fost condusă pe pod grupa noastră, română.

La jumătatea podului se aflau patru soldați sovietici,

care țineau deasupra capului o bucată de carton gudronat, ca un fel de baldachin. Ne-au băgat pe toți cinci sub acest baldachin, apoi s-au apropiat de el cei patru colonei ai părții sovietice și alți patru colonei, ai părții române.

Și au început să ne predea. Eu am fost strigat primul. M-au întrebat dacă nu am vreo pretenție sau reclamație. Ce puteam să răspund? Am făcut o mișcare cu capul în sens negativ. Aceeași procedură au parcurs-o și tovarășii mei de drum, apoi un sovietic a început să citească: potrivit decretului cutare, cutare, cetățeni români, având gradul cutare, sunt predați reprezentanților români etc.etc.etc., după care acest colonel mi-a strâns mâna, doar mic, pe ceilalți nu i-a onorat și... am trecut linia de frontieră!... Și am redevenit militari și cetățeni liberi, oameni cu drepturi omenești.

Coloneii români ne-au felicitat cu ocazia faptului că am revenit sănătoși, fericiți, că în România este libertate, paradis general etc.etc.etc. și, urându-ne „Drum bun!”, ne-au urcat în... „cioara neagră”, cum sunt botezate dubele în România, o vagonetă mai mare, tipic națională, cu care se transportă porumbul. Duba aceasta însă era deja model sovietic, fără geamuri, cu gardieni în față și în spate, o mașină nenorocită, un „Ford” vechi, zgomotos și zdruncinător.

Și ne-am îndreptat într-o direcție necunoscută. Lângă șofer s-a așezat un ofițer și am mers vreo trei ceasuri, până când am ajuns într-o curte, a unei clădiri uimitoare, cu un fel de arcade de jur-împrejur. Etajul al doilea al acestei curți interioare era împodobit cu balcoane, iar jos erau, de asemenea, un fel de geamuri, care începeau chiar de la pământ. Și ne-au condus, printr-o trecere, într-o a doua curte, mai mică, unde ne-au instalat într-o cămaruță cu o singură ușă, nemobilată, așa că ne-am așezat direct pe podea.

Se făcuse deja, probabil, ora trei după-amiază, iar noi nu mâncasem nimic de dimineață. Ușa era închisă la cheie, nu se vedea niciun paznic sau gardian. Printre bulgari se aflau oameni țepeni, care au început să bată în ușă și a apărut un tânăr civil, căruia i-am și declarat că rugăm să fim hrăniți. S-a dovedit însă că și aici eram element în trecere rapidă, deci, neincluși la niciun fel de porție. Am rugat să ni se dea măcar apă. Civilul a adus o găleată, destul de

Continuăm povestea lui Nikolai Sablin începută în numărul trecut al revistei, fost comandor pe iahtul imperial „Standart“, stabilit în România în anul 1920 și devenit lider al emigrației monarhiste ruse, prins de contraspionajul militar sovietic în 1944, cu un nou fragment din memoriile intitulate Călătoria prin Eldorado: 10 ani în lagărele sovietice, descoperite în Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, publicate în limba rusă. Textul ce urmează, pentru prima dată în limba română, surprinde momentele ajungerii lui Nikolai Vasilievici la frontiera româno-sovietică, transferul către Securitatea română și „peripețiile“ traseului Ungheni-București.

Iahtul imperial „Standart“, pe care a navigat Sablin

VADIM GUZUN

Nikolai Sablin a revenit în România în 1955. Bătrânul ofițer a început să-și scrie amintirile despre închisorile și lagărele din U.R.S.S. Dactilografată dintr-o răsufare, voluminoasă lucrare a ajuns la Securitate, iar temerarul autor se va stinge din viață la Penitenciarul Dej.

[...] În ziua următoare, dimineața devreme, am ajuns la granița cu România, la punctul de frontieră Ungheni. Trenul a plecat mai departe, spre Iași, pe noi însă, nu știu de ce, ne-au dat jos și am intrat într-o gară superbă, cu toți pereții din marmură sângerie, cu câteva magazine în sala de

așteptare, iar alături, o încăpăre imensă cu divane, în care ne-au și instalat.

Nu știu pentru ce ne-au adus cearșafuri, perne și plăpumi, ne-au propus să ne odihnim. De ce? Călătorisem neobișnuit de confortabil, cu toate facilitățile, mâncasem și băusem bine, de ce să ne odihnim?

Această mică localitate despartea înaintea României de Basarabia, gara era situată între două căi ferate, una rusească, largă, și alta occidentală, mai îngustă. Acum această diferență nu mai exista, deoarece calea ferată mai largă ajungea tocmai până la București [astfel apare în manuscris – V.G.].

Am ajuns în Roman. Suntem verificați la secția locală a Securității Statului.

Pierdem circa 20 de minute. La doar 50 de kilometri se află orașul Bacău. Control, pierdem 20 de minute. La 100 de kilometri este Tecuciul, noapte adâncă deja, așteptăm mult controlul. Peste 25 de kilometri – Focșanii, 20 de minute pierdere. Și tot așa mai departe, plus două schimbări de cauciucuri, câteva opriri din cauza defectării farurilor și, în sfârșit, suntem în Ploiești.

Nefericitul doctor este bolnav rău. Oprim de câteva ori, ca să iasă să-și vomite fiecare pe șosea. Soldatul s-a dovedit a fi foarte generos. Eram în 15 aprilie, în Vinerea Mare, cu două zile înainte de Paște. Și iată, acest bun soldat scoate o geantă și ne taie câte o felie de cozonac, în traducere ru-sească „kulici”. Zice că soția i l-a pus la drum, deoarece va întâlni Paștele în delegație.

În Ploiești câteva Securități. Suntem mânați de la o secție la alta, ofițerul este istovit, înjură. Apoi nu ne dau benzină, deoarece bonurile sunt din Iași. Într-un cuvânt, seamănă a sovietism.

Deocamdată stăm în frig, mizerie și doar cu apetitul stâr-nit. Vorbim despre una-alta și se vede că bulgarii au povestit, în timp ce eram la colonel, că grupul nostru nu a fost dus în vagonul-restaurant, deoarece am fi fost prea prost îmbrăcați. Tot atunci cei din cămăruță au aflat că acea cumplită clădire era a Securității din Iași, fusese cândva o mănăstire, nelocuită de mult timp, colonelul era o adevărată fiară, evreu curat, și

Blocul din Calea Griviței nr. 33, în care a locuit Sablin

că, în general, locșorul acesta este unul înfiorător.

Din Ploiești, centrul petro-lifer al României, am luat-o pe o șosea minunată, eram deja în zorii zilei, în Sâmbăta Pati-milor. Pe la ora 11 dimineața am intrat în București și am oprit pe binecunoscuta șosea Ștefan cel Mare.

S-a dovedit a fi una dintre nenumăratele Securități ale Capitalei, dar nu ne-au primit și am mers pe nu știu ce stradă pustie, unde mai era o Securi-tate și unde iarăși nu am fost primiți. În sfârșit, intrăm într-o curte, iar automobilul se apropie cu spatele direct de intrarea într-un subsol.

Afară sunt multe motoci-clete cu ataș, câteva dube și iată că încep să ne scoată câte unul, punându-ne în prealabil ochelari metalici, cu plăci metalice negre. Prin această manevră Securitatea a întrecut CEKA sovietică, asemenea barbarie acolo nu există.

Doi gardieni m-au luat de mâini, eu nu vedeam nimic și m-au dus, după cum simțeam, în subsol, apoi gardienii mi-au spus că acum vom merge pe

loc drept, apoi m-au avertizat că vom urca și m-au introdus într-o cameră în care mi-au și scos ochelarii negri.

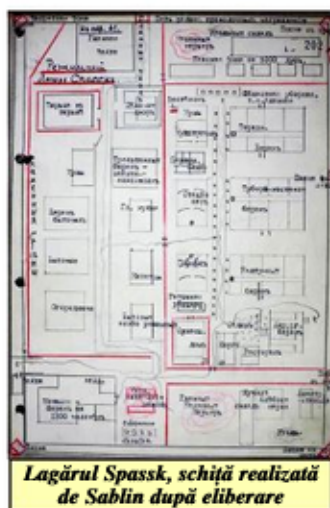
Era cabinetul anchetatoru-lui. La birou stătea un căpitan, care mi-a propus cu amabili-tate să iau loc, la distanță de el, exact ca la interogatoriile din închisorile moscovite.

Si a început aceeași comedie de acum zece ani la Moscova: cine sunteți, cine sunt părinții, ați avut avere, ați exploatat poporul etc. etc. etc. și așa mai departe, conform rețetelor sovietice. A completat securistul acesta trei file întregi, după care a plecat, lăsându-mă singur. Toate hâr-tiile sale, dulapul metalic, în general, totul a rămas deschis, iar eu într-o singură plic-titoare, mai mult de două ore și, desigur, nu m-am urnit din loc, convins fiind că sunt ur-mărit prin cine știe ce vizor secret din perete sau ușă.

A venit același căpitan și m-a condus, punându-mi ia-răși ochelarii negri, pe hol, într-o cameră foarte apropiată, în care mi-au dat jos revoltă-torii ochelari și i-am văzut pe colonel, aproximativ 15 ofi-țeri, precum și pe cei patru tovarăși de drum.

Colonelul ne-a ținut un dis-curs, arătând că am fost veri-ficați, n-au găsit ni-mic, că am putea fi învinuiți că legăturile nu ne-au fost verificate și că ei speră că în ele nu se află nimic incriminator.

Apoi colonelul a declarat că suntem eliberați și putem mer-ge pe la casele noastre. Eu am rugat să mi se permită să las legătura până în ziua urmă-

murdară, cu o singură cană pentru toate cele 20 de persoane, așa că majoritatea am băut direct din găleată.

A sosit un ofițer, îmbrăcat destul de neîngrijit, și a întrebat cine este cutare. Eu eram. – Urmați-mă!

Prin niște catacombe, am fost condus într-un cabinet luxos, cu un covor scump pe jos. La birou se afla un colonel elegant, cu câteva cocarde la piept. Pe birou erau două busturi: Lenin și Stalin. Colonelul mi-a propus cu amabilitate să iau loc. Mi-a întins o cutie mare cu țigări, dar l-am refuzat renunșasem demult la fumat, din cauza lipsei mijloacelor.

Colonelul a început să-mi spună că în prezent, în România, se aplică o singură lozincă: „Pace prin orice mijloace!”

Vă anunț că nu trebuie să vă gândiți la altceva sau să discutați altceva decât despre pace!

Apoi a spus că partea oficială a audienței s-a încheiat și acum ar vrea să audă de la mine cum e viața în Uniune, ce am făcut în lagăre etc. etc.

etc. I-am răspuns că nu am văzut viața sovietică, am fost închis în lagăre mai mult de zece ani, i-am relatat despre ocupațiile mele, cum m-am îmbolnăvit, după care colonelul mi-a mulțumit, rămânând, după cum se vede, indiferent la povestirile mele.

În tot acest răstimp s-a auzit, de după perete, cum cineva exersa la pian. A sosit ofițerul și m-a condus înapoi în cămăruță; pe drum l-am întrebat cine e colonelul. Ofițerul mi-a răspuns că nu-mi folosește să știu.

Cât timp am lipsit a venit în cămăruță un alt civil care a anunțat, în numele colonelului, că noi cei patru bucureșteni vom fi duși mai departe nu cu trenul, dar cu automobilul, deoarece trenul face 12 ore, iar mașina mai puțin de șase ore. Ne-am bucurat, dar prea devreme, deoarece, așa cum se va vedea în continuare, am făcut 16 ore.

Am stat fără să știm nimic și flămânzi până la ora 9 seara, când cei cinci am fost scoși în curtea mare. Pe țaranul din Iași l-au lăsat imediat după poartă, iar pe noi ne-au băgat în aceeași dubă care ne adusese de la Ungheni.

Doctorul a făcut o criză haptică, voma tot timpul cu fiere și am rugat să i se dea o pufoaică să se poată întinde. Gardianul ne-a satisfăcut rugămintea și iată, ne-am așezat, eu chiar în colțul din spatele cabinei șoferului, doctorul s-a întins pe pufoaică, iar ceilalți – pe scaunele laterale ale acesteia limuzine. De la Iași până la București sunt doar 500 de

kilometri și se întâmpla să parcurg această distanță, mergând la soacra mea, în Basarabia, în 6-7 ore.

Duba nu avea niciun fel de lumină, luminau, la opriri, cu o lanternă, prin geamul opac. În spate, la ușă, s-a postat un soldat, fără nicio armă, iar lângă șofer s-a așezat, pare-se, un ofițer. După jumătate de oră de mers am oprit să alimentăm, dar șoferul nu avea bon, așa că au trimis soldatul într-o încăpere să obțină aprobarea pentru benzină.

Vremea era oribilă, burnițase de dimineață, iar acum era lapoviță. Iașiul a fost tot timpul un oraș murdar, dar acum înaintam printr-o mocirlă îngrozitoare, ceea ce se vedea după apa și murdăria care pătrundeau în interior, așa că am urcat toți cu picioarele pe banchetă. După două ore de mers ne-am oprit din cauza unei pene la motor. În mijlocul câmpului, întuneric beznă, ninsoare deasă, iar sărmanul șofer învârtea ceva, dar nu ieșea nimic. Din față se apropie o mașină, oprește singură și motorul începe să funcționeze după ce este reparat de șoferul camionului întâlnit.

ION BĂLĂCEANU, UN DIPLOMAT CU PROBLEME FINANCIARE

THEODOR SMEU

Ion Bălăceanu (25 ianuarie 1828-22 decembrie 1914) s-a numărat printre „diplomații Unirii” – formula îi aparține istoricului ieșean Dumitru Vitcu. A făcut parte din prima generație de diplomați ai României. A fost fiul natural al lui Alexandru D. Ghica, domn (1834-1842), mai târziu caimacam (1856-1858) al Țării Românești, și al Mariei Al. Văcărescu, care s-a căsătorit cu Constantin Bălăceanu. Pe linie maternă, era urmașul poezilor Văcărești. Se înrudea, fie direct, fie prin alianță, cu a doua soție a lui Gheorghe Bibescu, domnul Țării Românești (1842-1848); cu Ion Ghica; cu soția lui Ion Câmpineanu; cu frații Golescu; cu A.G. Golescu; cu Gheorghe Grigore Cantacuzino; cu soția generalului Gheorghe Manu; cu surorile Cantacuzino, cu soțiile lui D.A. Sturdza și Carp.

S-a căsătorit cu o franțuzoaică, Angelina Bonfils (1833-1922), originară din Nisa. Împreună au avut șase copii: Constantin (1851-1908), necăsătorit; Zoe (†1917), căsătorită cu inginerul Effingham Grant (Magazin istoric, nr. 10/2008); Maria, căsătorită cu Grigore Ghica, fiul domnului Moldovei, Grigore Alexandru Ghica, și ulterior cu baronul francez René de Coral; Alexandrina (1861-1891), cu doctorul Eduard Romalo; Irina (n. 25 decembrie 1871), cu Jean Nicot de Villemain; Angelina (†1928), cu Pierre Nicot de Villemain.

După ce și-a susținut bacalaureatul în 1846 la renumitul liceu parizian „Louis le Grand”, Bălăceanu a început să frecventeze cursurile lui Jules Michelet și ale lui Edgar Quinet, în această perioadă întâlnindu-l și pe Lamartine. Aflat la Paris, i-a cunoscut pe I.C. Brătianu și pe C.A. Rossetti, făcând parte din cercul

studenților români. În 1847 s-a reîntors în țară, iar în 1848 a făcut parte din mișcarea revoluționară a Țării Românești, ocupând funcția de prefect al județului Câmpulung. În urma înfrângerii revoluției, pleacă în exil prin Belgrad și Trieste, ulterior ajungând la Istanbul (februarie 1849). De acolo a plecat spre Transil-

vania, alături de delegația condusă de Bălcescu, pentru a negocia o înțelegere între trupele lui Avram Iancu și cele ale revoluției maghiare. În Transilvania, generalul Bem l-a cooptat în statul său major și i-a conferit gradul de ofițer adjutant. Dar și în Austria revoluțiile au fost învinse, iar Bălăceanu a reușit să se exi-

toare, deoarece mă simt atât de slăbit, încât nu voi putea merge cu ea 6 km pe jos până acasă, mai ales că nu am mâncat nimic două zile.

Atunci un căpitan amabil mi-a dat 5 lei, spunând că nu pot lăsa lucrurile, că nu putem fi hrăniți, deoarece nu suntem incluși la porție și că îmi dă din banii săi acești 5 lei pentru tramvai. Totodată, mi-a explicat că de îndată ce voi ieși din această Direcție trebuie să fac dreapta, iar prin fața chioșcului de ziare trece tramvaiul numărul 15, care mă va duce pe Calea Griviței, unde locuiam [astfel apare în manuscris – V.G.].

Coperta lucrării 10 ani pe iahtul imperial Standart – memoriile lui N. Sablin; în fotografie alături de camarazi și copiii țarului

Toate indicațiile au fost corecte, ne-am luat legăturile și, deja fără ochelari negri, am ieșit pe stradă, iar în stația

amintită de tramvai ne-am luat rămas bun. De atunci nu am întâlnit pe nici unul dintre tovarășii mei de drum, cu excepția doctorului, pe care l-am întâlnit o singură dată.

Tramvaiul m-a adus pe Grivița mea, însă destul de departe de casă, așa că a trebuit să merg acasă pe jos, cu legătura pe umăr.

Sunt ușor imaginabile necunoscutul și neliniștea ce mă stăpâneau în timp ce mergeam la mine, doar mai mult de zece ani nu știusem nimic despre familia mea, dacă erau în viață, dacă mai locuiesc în același apartament, dacă mai există casa în care noi am locuit din anul 1929. ■

C. STERE DESPRE UNIREA BASARABIEI CU ROMÂNIA

(Urmare din p. 14)

La invitația prim-ministrului Al. Marghiloman, Stere a mers la Chișinău, unde, după o primire fastuoasă, a avut, în câteva zile, o sumedenie de întâlniri cu reprezentanți ai diverselor medii sociale și etnice pe marginea destinului Basarabiei. A contribuit la identificarea unui compromis între facțiunile din Sfatul Țării în chestiunea Unirii. Fiind ales membru al Sfatului Țării, i s-a acordat privilegiul de a-și da votul în favoarea Unirii. „Când am fost ales deputat în Sfatul Țării din Basarabia și astfel mi-a fost dat să fiu unul din cei 87 [86 – n.a.] deputați naționaliști, cari au votat unirea Basarabiei cu Patria mu-

mă, redactând după însărcinarea blocului moldovenesc declarația de unire, acest act mare în istoria neamului, am fost conștient că în adevăr prin el se pune piatra de temelie pentru România de mâine. „Își văzuse împlinit visul readucerii Basarabiei acasă.

La întoarcerea la Iași, de la ședința istorică a Sfatului Țării, prim-ministrul Al. Marghiloman a fost întâmpinat la gară de un public numeros. După ce a povestit cum a decurs Unirea, a subliniat: „S-a făcut prin libera voință manifestată de cei de acolo“. „Dar Stere!?“, a întrebat cineva. „Bietul Stere! – a răspuns Marghiloman. Cât s-a străduit, câtă inimă a pus în această chestiune, câtă energie a cheltuit!“. „Dar cel puțin și-a văzut visul cu ochii!“, a replicat o voce. „Visul nostru al tuturor românilor!“, a răspuns prim-ministrul, cu o

emoție care i-a zguduit înțelegerea făptură“.

Visul împlinit al lui Stere, ca și al tuturor românilor, era fundamentat (el fiind profesor universitar de Drept administrativ și constituțional!) pe temeliile Dreptului internațional. Ideile și principiile puse la baza Declarației de Unire a Basarabiei cu România, redactată de C. Stere, se regăsesc în suita de elemente conceptuale care, elaborate și emise pas cu pas, formează punctul de vedere al marelui basarabean despre chestiunea de interes național fundamental. Astfel, Actul Unirii din 27 martie 1918 s-a întemeiat pe *dreptul istoric și dreptul de neam*, precum și pe *dreptul la autodeterminare* al teritoriului dintre Prut și Nistru, tot acolo fiind inclusă și sintagma Basarabia, *fica*, și *mamă-sa*, România, ca o reflectare a legăturii lor indestructibile. ■

încă din Roma, ceea ce creează acolo neplăceri. Va trebui mutat la Paris". Dar momentul oportun a venit de-abia în septembrie. La Paris n-a stat mult, deoarece a demisionat în luna ianuarie a anului următor. De data aceasta, Bălăceanu a căzut în derizoriu cu explicațiile sale, punându-și demisia pe seama unui discurs ținut în Adunarea Deputaților de prim-ministrul Ion C. Brătianu în stare de ebrietate. Regele i-a acceptat demisia „din cauză că el a scris în ziare”. De fapt, Bălăceanu avea din nou probleme cu banii, deoarece a cerut ca mai întâi să i se plătească datoriile pentru a se întoarce în țară, dar la insistențele fiicei sale Zoe, a cărei nuntă urma să aibă loc cât de curând, a revenit fără a mai aștepta un răspuns din partea autorităților. Carol I a dorit să-l pensioneze cu acea ocazie, dar el nu a acceptat. În schimb, a

cerut să i se plătească datoria de 12.000 de franci. Același lucru i l-a cerut și lui Ion Câmpineanu, noul ministru al Afacerilor Străine. În cele din urmă, i s-au dat banii ceruți și a plecat la Paris pentru a înmâna scrisoarea de rechemare. După înlocuirea sa, s-a constatat că „Bălăceanu a luat bani din casa de la Paris”.

Misiunea de la Galați

Deși Bălăceanu a pus revenirea sa în diplomatie pe seama cererii lui Brătianu de a-l ierta și de a ocupa postul de la Istanbul, Carol I amintește, în decembrie 1885 și februarie 1886, de insistențele lui Bălăceanu de a primi un post; așa a fost numit la Istanbul. Și în capitala de pe Bosfor a făcut datorii, demisionând la începutul anului 1888. A fost reprimat în diplomatie în iunie 1889, ca delegat al României

în cele două comisii, Comisia Europeană a Dunării și cea a Prutului, de la Galați, deoarece nu se găsea nimeni care să-l înlocuiască pe Alexandru Teriachiu. Diplomat cu experiență, înainte să fie numit la Galați, a fost chiar ministru al Afacerilor Externe în Guvernul Ștefan Golescu, 17 august-12 noiembrie 1867. Terichiau, deși trimis la Galați, nu a ajuns niciodată la post, așteptând să primească un loc mai bun.

După patru ani petrecuți la Galați, Bălăceanu a fost numit pentru ultima dată ca șef de misiune la Londra. De acolo a fost pensionat, la sfârșitul anului 1900, pentru a-i face loc lui Alexandru C. Catargi, transferat de la Roma pentru a elibera postul în favoarea lui Nicolae Flea, compromis în „afacerea fânului”, o tentativă de a cumpăra fân din Austro-Ungaria, care a evoluat într-o adevărată furtună publică, ce s-a terminat doar cu demisia lui Flea din fotoliul de ministru al Agriculturii.

În ceea ce privește numirea sa la Galați, Bălăceanu a susținut că propunerea a venit din partea lui Lascăr Catargi, prim-ministru al României la acea vreme. La Galați nu s-a înțeles prea bine cu ceilalți delegați, contribuind, așa cum singur susține, la schimbarea reprezentanților Imperiului Otoman, Italiei și Rusiei. Cât despre Romanenko, delegatul rus, acesta a fost mai degrabă pensionat; doar în România ocupase posturi consulare vreme de trei decenii și jumătate. Cu delegatul rus a avut un aprig conflict, deoarece vasele ruse nu ar fi respectat

Ion Bălăceanu și-a început cariera diplomatică oficială în 1866, ocupând următoarele funcții: agent diplomatic la Paris (15 februarie 1866-17 mai 1867); agent diplomatic la Istanbul (31 decembrie 1870-26 martie 1871); ministru al Afacerilor Străine (30 ianuarie-4 aprilie 1876); agent diplomatic la Viena (19 mai 1876-11 septembrie 1878); trimis extraordinar și ministru plenipotențiar la Viena (11 septembrie 1878-31 octombrie 1882); idem la Roma (31 octombrie 1882-24 septembrie 1884); idem la Paris (24 septembrie 1884-31 ianuarie 1885); idem la Istanbul (10 aprilie 1886-31 ianuarie 1888); delegat al României în Comisia Europeană a Dunării și în Comisia Mixtă a Prutului (1 iunie 1889-1 aprilie 1893); trimis extraordinar și ministru plenipotențiar la Londra (1 aprilie 1893-1 decembrie 1900).

A mai ocupat, pentru scurte perioade de timp, funcțiile de prefect al Poliției Capitalei (1859; 15-30 ianuarie 1876) și pe cea de ministru al Controlului în Guvernul Ion Ghica (11 octombrie 1859-28 mai 1860) de la București.

*Angelina Bonfils,
soția lui Ion Bălăceanu*

leze mai întâi la Paris, apoi la Nisa, unde se afla sora sa, Sultana. La Nisa s-a căsătorit și a locuit până în 1853, când a încercat să revină în țară. Abia în februarie 1855 i s-a permis întoarcerea din exil. În perioada 1855-1858 s-a dedicat luptei pentru unirea principatelor. După unire, s-a implicat în lupta politică, iar în urma abdicării lui Cuza, în identificarea unui prinț străin potrivit pentru tron și aducerea lui în țară.

Datorii, datorii...

În 1859 și-a început activitatea diplomatică. După ce a fost ales și domn al Țării Românești, Alexandru Ioan Cuza l-a trimis pe Ion Bălăceanu la Torino, pentru a-i fi recunoscută îndoita alegere și a obține sprijinul Sardiniei pentru noua formulă a principatelor, acum unite. Era a doua misiune trimisă de Cuza în Regatul Sardiniei (cu câteva luni mai devreme a fost trimis în aceeași capitală Vasile Alecsandri).

Bălăceanu s-a remarcat în activitatea diplomatică prin

faptul că a fost primul șef de misiune român care a fost investit cu funcția de trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României, în cadrul Legației de la Viena, dar și prin datoriile sale. Demisiile sale destul de frecvente le-a pus, în memorii, pe seama imoralității partenerilor politici și a conduitei sale ireproșabile, însă acestea nu reprezentau nimic altceva decât fuga sa continuă de datoriile pe care le acumula constant. Dosarul personal din Arhiva Ministerului Afacerilor Externe nu i s-a păstrat. Probabil acolo ar fi trebuit să se regăsească demisiile sau demiterile și explicațiile necesare. Dar s-au păstrat suficiente mărturii ale contemporanilor.

După ce a fost numit la Paris, în februarie 1866, Ion Bălăceanu a negociat un împrumut, deoarece România se confrunta cu un deficit bugetar foarte mare. Împrumutul a fost încheiat, în condiții dezavantajoase, cu Banca Oppenheim. Ștefan Golescu, vărul său și ministru al Afacerilor Străine, i-a înaintat lui Carol I un raport prin care cerea demiterea lui Bălăceanu, „în urma depeșei necuviincioase ce a adresat acestui Ministeriu [...] și în urma ușurinței cu care a usat de împrumutul Oppenheim, luând dintr-însul în mai multe rânduri diferite summe fără autorizația prealabilă a Guvernului, ne mai putând ocupa zisul post”. Și Carol I l-a destituit. Nevoia de bani a lui Bălăceanu ar putea justifica încheierea în condiții

dezavantajoase a împrumutului menționat.

În martie 1882 a demisionat din funcția pe care o deținea la Viena, demisie pe care regele nu i-a acceptat-o, în ciuda insistențelor sale. Apoi, la recomandarea suveranului, a fost transferat la Roma, în octombrie același an. Demisia sa poate fi pusă pe seama divergențelor de opinii dintre el și D.A. Sturdza, ministrul Afacerilor Străine, în problema Dunării. Bălăceanu ajunsese să fie tot mai mult influențat de contele Kalnoky, ministrul Afacerilor Străine austriac, iar guvernul dorea o persoană mai tranșantă, care să poată ține piept pretențiilor exagerate ale Austro-Ungariei în această chestiune.

Despre misiunea sa în orașul de pe Tiber, Carol I nota în jurnal, la 5/17 ianuarie 1884, că „Bălăceanu lipsește

*Doamnele de onoare
ale reginei Elisabeta:
Alexandrina Romalo,
născută Bălăceanu,
Natalia Voinescu,
născută Romalo și Zoe Cuțarida,
născută Davila*

**A fost odată
ca niciodată**

În veacul al XIV-lea aproximativ o treime din populația Europei murea de ciumă. Spaima îi determina pe oameni să recurgă la felurite metode pentru a alunga boala, ca în această imagine: autoflagelare la Doornik, în Olanda, miniatură din 1353

CĂMAȘA CIUMEI SAU DESPRE MĂGIA TERAPEUTICĂ

Dr. GEORGETA ROȘU

Ciuma (sau moartea neagră), boală contagioasă deosebit de gravă, a secerat de-a lungul timpului multe vieți. Frica pe care a produs-o în popor este mărturisită și de numeroasele înțelesuri negative pe care imaginarul popular le atribuie acesteia: „ființă nesuferită care inspiră groază“, „nenorocire abătută asupra omului“, „monstru“, „calamitate“, „ciumăfaie“.

Boală neiertătoare, ciuma era cauzată de lipsa hranei pentru populație, dar și de condițiile precare igienico-sanitare în care aceasta trăia. Fără un control sanitar strict la granițe, aproape toate molimele care izburneau la Istanbul se extindeau în Balcani și de aici ajungeau în Țările Române. Prima epidemie care a făcut la noi un mare număr de victime, menționată în documente, s-a întâmplat în anul 1813, în Țara Românească, în timpul domnitorului Caragea Vodă. Deși acesta ordonase cordon sanitar în județele Teleorman

Domnitorul Ioan Caragea, de numele căruia este legată ciuma instalată în 1813, la un an de la venirea sa pe tronul Țării Românești

și Vlașca și a înființat lazaretele din Giurgiu și Teleorman, boala s-a extins rapid și în Olt și Ilfov, pătrunzând apoi în București.

De-a lungul istoriei, eforturile oamenilor de a stăvili boala au fost mari și conjugate, de la măsurile concrete, de organizare a carantinelor de către autorități, la folosirea de către credincioși a icoanelor reprezentându-l pe Sfântul Hara-lambie, patronul ciumei, sau la împlinirea unor rituri apotropaice, de către colectivități. Ade-sea, se utilizau remedii vegetale

carantina impusă de autoritățile române din cauza izbucnirii unei epidemii de holeră.

Memoriile sale trădează un diplomat stăpânit de pedanterie, care se simțea comod doar în marile capitale europene și care se considera confident al capetelor încoronate și al oamenilor de stat din țările în care era acreditat. Fie pentru că distanța de timp dintre momentul în care au avut loc evenimentele și momentul redactării memoriilor a fost prea mare, fie din dorința de a-și cosmetiza trecutul, a făcut unele confuzii. Însă sunt și numeroase ocazii când a

Ștefan Golescu, vărul său și ministru al Afacerilor Străine, a cerut demiterea lui Ion Bălăceanu din postul de la Paris

inventat evenimente, ceea ce nu poate fi pus pe seama problemelor de memorie.

Motivul pentru care Ion Bălăceanu a fost menținut în diplomatie, în ciuda gafelor frecvente, reprezintă, încă, un mister. Primele sale numiri se poate să se fi datorat relației foarte apropiate pe care o avea cu Ion Ghica. De asemenea, este posibil să fi avut relații apropiate cu diverși oameni politici din Europa, care să fi contat suficient, încât să obțină destul de ușor numiri în funcții diplomatice într-un moment în care diplomația românească era abia la început. ■

O PRINȚESĂ, UN DIPLOMAT, O SCRISOARE...

Prințesa era Elisabeth Pauline Otilie Luise zu Wied, născută la 29 decembrie 1843 la Neuwied și căsătorită cu principele Carol I al României, în 1869, la 26 de ani. A avut harul de a-și face foarte mulți prieteni, care i-au admirat și apreciat calitățile. Între ei, destinatarul scrisorii, diplomatul român Ion Bălăceanu.

În 1873, Bălăceanu se afla într-o scurtă perioadă de „repaș diplomatic“, activitate pe care o va relua, din 30 ianuarie 1876, de pe cea mai înaltă treaptă, aceea de ministru al Afacerilor Străine.

Documentul se află în Arhivele Naționale ale României, Fond Bălăceanu familial, dosar 102, f. 2-3.

Andrei Alexandru CĂPUȘAN

Sinaia, 6/18 septembrie 1873

Domnule,

Amabila dumneavoastră scrisoare m-a emoționat cu adevărat, cu atât mai mult cu cât dumneavoastră ați lăsat la Sinaia cele mai frumoase amintiri și că noi ne amintim cu

plăcere minunatele seri pe care noi le-am oferit și pe care de fapt vi le datorăm, căci voi le-ați însuflețit, cu verva și cu antrenul vostru.

Credeți-mă, Domnule, Prințul și cu mine nu ne-am îndoit niciodată că dumneavoastră veți reveni într-o bună zi și dacă dumneavoastră vă veți fi înșelat vreo clipă asupra intensității sentimentelor noastre pentru această țară, astăzi însă cu siguranță ne credeți. Și să crezi pe cineva, aceasta spune totul!

Noi credem în permanență în frumosul viitor al țării, pe care o vom servi bine, fiecare în maniera și în sfera pe care cerul i-a încredințat-o.

Veți fi uimit când veți vedea astăzi Sinaia: crivățul urlă, munții sunt acoperiți de zăpadă, arborii gem și se apleacă – ei au uitat iarna și serenitatea ei! Însă cine va avea curajul să traverseze toți acești contratimpuri, va găsi aici niște inimi calde și, ceea ce este cea mai apreciată aici de timpul care aleargă: buna și credincioasa mea sobă.

Mai am încă a vă spune mii de lucruri amabile din partea Prințului, la care mă alătur și eu, cu toată sinceritatea.

Elisabeth ■

răsărea soarele, cămașa era scoasă din sat și dusă la răscruce de drumuri, unde era lăsată trei zile, pentru a împiedica intrarea bolilor în sat. Apoi, i se dădea drumul la vale, pe o apă curgătoare, pentru a fi purtată cât mai departe de oamenii care trăiau acolo. Alteori, fete sau femei despletite mânau plugul la care erau înhamăți doi boi negri, puși să tragă o brazdă simbolică, pentru a proteja satul întreg. În unele sate, alaiuri alcătuite din fete și feciori umblau pe ulițe purtând în mâini obiecte tăioase – cuțite, coase, seceri – pentru a speria spiritele rele și a alunga boala.

Au fost folosite însă și tactici de îmbunare a bolii. Astfel, memoria colectivă păstrează nume ca Maica Bătrână, Maica cea Călătoare, Alba, Frumoasa, atribuite ciumei. „Cămașa ciumei” a stârnit și interesul călătorilor străini care au călcat pe meleagurile noastre. Mențiuni despre ea întâlnim atât în însemnările lui del Chiaro, în secolul al XVIII-lea, cât și la Fr. J. Sulzer, în veacul următor.

În lupta împotriva flagelului ciumei un rol deosebit l-a căpătat icoana Sfântului Haralambie, una dintre cele mai des întâlnite icoane

Sfântul Haralambie, patronul ciumei (pictură pe sticlă)

în casa românilor. Aceasta era căutată și cumpărată mai ales în timpul epidemiilor, pentru protecția familiei, pentru a asigura sănătatea tuturor membrilor acesteia. Istoria românilor consemnează două momente în care oamenii, sperați de urmările bolii, s-au închinat sfântului cu stăruință: în anul 1795, în timpul foametei din vremea domniei lui Alexandru Moruzi, și în anii 1812-1813, în timpul lui Caragea Vodă (vorbindu-se atunci despre boală ca despre „ciuma lui Caragea”).

Iconarii l-au zugrăvit pe sfânt ținând ciuma cu mâna stângă, în lanțuri, la picioarele sale (ciuma fiind sugerată de o reprezentare înfricoșătoare, supusă de forța sfântului, înfățișată fie sub chipul unui bărbat, cu picioarele înlănțuindu-i corpul, fie sub forma unei ființe fantastice, care poartă în mâini coasa, cu care secără viețile). Sfântul Haralambie este însă și protectorul oamenilor împotriva foametei. Confirmarea puterii biruitoare a sfântului asupra ciumei și, deopotrivă, asupra foametei, o avem în Acatistul Sfântului Haralambie, în care stă scris: „Bucură-te, izbăvitorule de ciumă și de foamete”. ■

BLITZ... CONCURS

Trimiteți, până la 15 noiembrie 2016, răspunsul la această întrebare (cu mențiunea **Pentru concurs**) și puteți câștiga un abonament pe un an de zile la revista **Magazin istoric**.

– De la ce venea acronimul **BRIFCOR** al unei băuturi răcoritoare din România anilor '80?

Răspunsul corect la **Blitz... Concursul** din luna august 2016 este:
Colonelul Andrei Gorgos

Premiul de un abonament pe un an la revista *Magazin istoric* a fost câștigat de doamna **Ana Emilia Poncea-Andronescu**, din comuna **Costești**, județul Buzău.

Abonamentul se efectuează începând cu luna ianuarie 2017.

Adresa noastră: **Magazin istoric**, C.P. 15-702, Of. P. 15, sect. 1, București

Un bolnav de ciumă bubonică din Evul Mediu

asociate cu unele practici magice. Astfel, cataplasmele obținute din fierături de urzici sau din sfeclă roșie, rasă și prăjită, erau asociate cu fumigații în jurul casei, dar și cu ungerea cu usturoi a porților, ferestrelor și a ușilor.

„Cămașa ciumei“ a fost și ea unul dintre „instrumentele“ pe care colectivitățile aveau să le folosească în lupta pentru alungarea acestei cumplite boli, factor perturbator al sănătății comunității, ritualul pornind, de fapt, de la simbolul protector al cămășii, asimilată cu a doua piele a omului.

În unele zone (Banat) se purtau profilactic la brâu fire de cucuruz (porumb) sau mătrăgună și se trasa în jurul satului o brazdă – un cerc magic, care avea rolul să izoleze întreaga așezare de boli. Una dintre cele mai răspândite practici magice de oprire a bolii, identificată nu numai la români, ci și la maghiari, sași și sârbi, a fost „cămașa ciumei“. Se mai numea și „cămașa de boli“ sau „cămașa de izbândă“. Aceasta trebuia lucrată într-o singură noapte, de șapte-nouă femei bătrâne, „iertate de Dumnezeu“ (fără activitate sexuală), recunoscute de tot satul ca fiind pricepute, cu credință în Dumnezeu și cu o memorie bună, pentru a putea să împlinescă întocmai ritualul de care depindea, în mare măsură, eficiența magiei. Femeile melițau, pieptănau, torceau, depănau, urzeau și țesau cânepa și apoi croiau, coseau și chiar împodobeau cu câteva ornamente brodate cămașa tămăduitoare.

In timpul lucrului femeile rosteau un descântec, de fapt, o exorcizare a bolii, în care aceasta era numită: „femeie hidoasă, flămândă de suflete“. „Ciumă ce cuturei sate/ Cu moartea pe apucate./ Ciumă ce iei viețile/ Și întuneci soarele/ Ți-aducem cămeșe-n dar,/ Să te-ntorci de la hotar/ Ie-ți ciumă cămașa tăie/ Și du boala pe pustie./ Cămașa o făcui eu./ Cu lucru' lu' Dumnezeu/ Descântecu' ți-l spun eu/ Dă leac de la Dumnezeu./ Noi descântăm cu tărie/ Să pleci de-aici pe vecie./ Du-te-n piatra

munților/ În copita ciutelor/ Unde cocoșii nu cântă./ Și glas de om nu descântă, [–] Vântule, vântule/ Care legeni frunzele./ Și miști ierburi pă pământ./ Adu leacu' mai curând./ Satu' rămână curat./ Și de Domnu' luminat./ De viață, s-avem folos/ În cuvântu' lu' Cristos!“.

Tot în satele bănățene, din „cămașa ciumei“ se făceau „legături de izbândă“, ce erau date bărbaților care plecau pe front, pentru a-i ocroti de gloanțe și de boli. În satele din Maramureș, în timpul unor molime, fete-fecioare îndrumate de o bătrână pricepută, care știa să pună războiul, să țesea și să croiască, lucrau o cămașă fără mâneci sau alte tăieturi, o încheiau de mână, cu acul, iar la miezul nopții era luată în mare taină de o bătrână (boșorcaie) și „îmbrăcată“ pe un „trup“ de bărbat, făcut din paie. Apoi i se dădea foc, focul având aici rolul elementului purificator. Locul trebuia să fie atent ales, să fie pe deal, deasupra satului, pentru că numai astfel puteau fi protejate toate gospodăriile și toți locuitorii.

Bătrânii spuneau că boala „se lega“ mai ales de copii și de nevestele tinere, acestea nemaiputând să nască prunci. Dacă în sat se întâmpla ca vreme de un an să nu se mai nască niciun copil, colectivitatea reacționa, fiind reactivate practicile magice care să stopeze scăderea natalității. În satele din Ținutul Pădurenilor se credea că „molima neagră“ era necruțătoare, ea sugrumând fătul în pântecul mamei. Atunci, nouă femei în vârstă se adunau la șezătoare și într-o singură noapte lucrau „cămașa ciumei“. Dimineața, după ce

Medic din secolul al XVII-lea, purtând îmbrăcămintă considerată protectoare împotriva flagelului

PENTRU BIBLIOTECA DUMNEAVOASTRĂ

● **CERCETAREA ACADEMICĂ CLUJEANĂ. TRADIȚIE ȘI PERFORMANȚĂ** (sub egida Academiei Române; editori Acad. Emil Burzo și Acad. Marius Porumb)

Editura Academiei Române, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2016, 194 pp.

● **Magda Stavinschi – ASTRONOMIA ȘI ACADEMIA ROMÂNĂ** (volum dedicat aniversării a 150 de ani de la fondarea Academiei Române)

Editura Academiei Române, București, 2016, 136 pp.

● **Virgil Coman – ARO-MÂNII ȘI MEGLENOROMÂNII DIN BANAT (1945-1951). DEMOGRAFIE, SOCIETATE, IZVOARE**

Editura Etnologică, București, 2016, 212 pp.

● **Gabriel-Virgil Rusu – FLOAREA PUSTEL. ISTORIA LUI RÓZSA SÁNDOR, ULTIMUL MARE HAIDUC AL EUROPEI**

Editura Academiei Române, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2015, 227 pp.

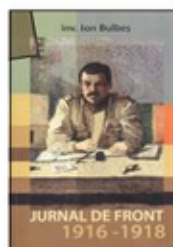
● **Maria Montessori – EDUCAȚIE ȘI PACE** (traducere din limba italiană de: Anca Irina Ionescu)

Editura Vremea, București, 2016, 126 pp.

● **ZHONG LUO LIANGGUO DE QIAOLIANG, LUOMANIYA QIAN ZHU HUA DASHI LUO MING HE HANXUEJIA SA ANNA KOU SHU (PUNȚI ÎNTRE CHINA ȘI ROMÂNIA. ROMUL IOAN BUDURA, FOST AMBASADOR AL ROMÂNIEI ÎN CHINA, ȘI ANNA EVA BUDURA, SINOLOG POVESTIRI; redactor Kong Hanbing)**

Editura Universității Beijing, 2016, 285 pp.

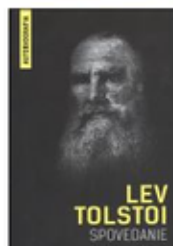
● **Înv. Ion Bulbeș – JURNAL DE FRONT. 1916-1918** (ediție realizată de Florea Niță, Ion Măldărescu, Gabriela Daraban, Ion Topolog Popescu)

Editura Dealul Melcilor, Brașov, 2010, 143 pp.

● **Gelu Dae – EVOLUȚIA CĂILOR FERATE DOBROGENE. 1860-1938**

Editura Ex Ponto, Constanța, 2016, 353 pp.

● **Lev Tolstoy – SPOVEDANIE** (traducere din limba rusă și îngrijire ediție: Anca Irina Ionescu)

Editura Herald, București, 2016, 155pp.

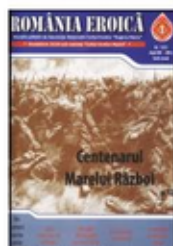
● **Nigel Cawthorne – VIAȚA AMOROASĂ A ÎMPĂRAȚILOR ROMANI**

Editura Corint, București, 2016, 283 pp.

● **DESTIN ROMÂNESC** (sub egida Institutului Cultural Român)

Serie nouă, Revistă de Istorie și Cultură, nr. 1(95), Anul XI (XXII), 2016, 151 pp.

● **ROMÂNIA EROICĂ** (Revistă de cultură și educație patriotică, de cinstire a eroilor neamului; editată de Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria”)

Nr. 1 (52), Anul XIX – 2016, 64 pp.

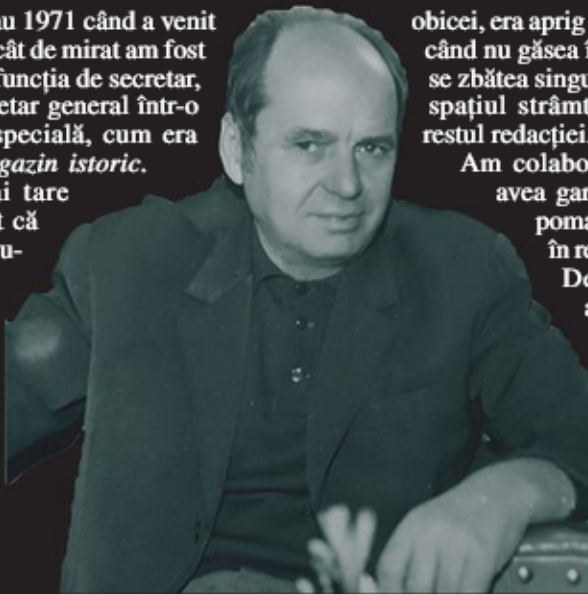
VALERIU BUDURU

Să fi fost 1970 sau 1971 când a venit la noi. Îmi amintesc cât de mirat am fost aflând că acceptase funcția de secretar, iar mai apoi de secretar general într-o redacție destul de specială, cum era aceea a revistei *Magazin istoric*.

M-am mirat și mai tare când mi-a mărturisit că se miră el însuși de curajul său... Împreună, am traversat momente de mari satisfacții profesionale, dar și spaime și umilințe, revista fiind riguros controlată de secțiile de presă și propagandă ale C.C. al P.C.R. De la el

am auzit prima dată expresia „ce se taie nu se fluieră”, cu care justifica intervenția într-un text. Nimănui nu-i plăceau aceste intervenții și, de regulă, se cerea autorului să le opereze el însuși. Pot spune însă cu certitudine că între un autor supărat că i se umblă în text și interesele revistei, el a ales întotdeauna revista.

Omul Buduru (16 februarie 1924 - 8 septembrie 2016) era adorabil prin cumsecădenia lui și modul cum întreținea echilibrul în interiorul redacției. Calm, de

obicei, era aprig alteori, mai ales atunci când nu găsea înțelegerea necesară și se zbătea singur cu revista în brațe în spațiul strâmt dintre conducere și restul redacției.

Am colaborat deseori. Pentru a avea garanția că nu lucrez de pomană, uneori îl implicam în redactarea unor articole.

De multe ori, nutriend aceleași temeri, îmi spunea, făcându-mi cu ochiul: „Ce zici, n-ar fi bine să-l vadă și șeful în faza asta?”

Și, până în 1989, cât a stat cu noi, viața s-a scurs cu bucurii și necazuri, cu succese și insuce-

cese, dar permanent cu mândria de a fi făcut parte dintr-o redacție care, în vremurile bune, funcționa ca un ceasornic elvețian.

În călătoria în care ai pornit, Dumnezeu te va însoți, dar o parte din tine va rămâne pentru totdeauna între copertele celei mai iubite reviste de istorie, ce va împlini curând o jumătate de veac. Întotdeauna, Dumnezeu îi răsplătește pe cei buni!

Marian ȘTEFAN

CATALOGUL GÖRING

Hermann Göring a fost un apropiat al lui Hitler. După ce a devenit cancelar, în ianuarie 1933, Hitler l-a numit pe fostul combatant din Primul Război Mondial un as al aviației de vânătoare și membru al NSDAP încă din 1922 ministru al Aerului și comandant-șef al Luftwaffe (*Magazin istoric*, nr. 1-2/2008). Göring va participa la deschiderea primelor lagăre de concentrare, la crearea Gestapo, va fi unul dintre instigatorii Soluției finale antievreiești și, pasionat de artă, va aduna numeroase capodopere, îndeosebi din colecțiile evreilor. Carinhall, reședința sa de la țară, nu departe de Berlin, va deveni un fel de muzeu dedicat artei europene. 50 de tablouri de Cranach, 40 de Van Goyen, 30 de Boucher, dar și picturi de Botticelli, Georges de La Tour, Courbet, Renoir, Picasso, toate au fost înregistrate de secretarii oficialului nazist, meticolos, cu date tehnice amănunțite, pe măsură ce erau „achiziționate” și intrau în patrimoniul casei.

Astfel s-a constituit „catalogul Göring”, astăzi un document prețios, publicat recent în versiune franceză, chiar sub acest titlu, la Editura Flammarion. El reprezintă istoria a 1.376 de opere de artă. Însoțit de o bogată ilustrație, catalogul are și un text care concurează cu cele de istorie a picturii, pentru că sunt urmărite traseul fiecărui tablou, căutarea și găsirea, uneori foarte dificilă, a proprietarului, după război, munca postbelică a unităților speciale americane, însărcinate să descopere operele de artă jefuite. Este amintit și devotamentul unei franțuzoaice, Rose Valland, conservator la Muzeul Jeu de Paume, din Paris, care i-a ajutat pe americani până la uitarea de sine să găsească operele furate din Franța.

Autoarea continuă în acest număr trista poveste a copilăriei, marcată de arestarea capului familiei, tatăl său, în 1959, pe motive politice.

Bunicul,
Constantin Manițu
(1880-1968), în 1939

Sinaia, în 1962: Lia, Costel și Mioara,
copiii lui Ilie M. Georgescu

Bunica,
Minodora Manițu
(1896-1968), în 1934

DESTIN MUTILAT DIN AMINTIRILE UNEI COPILĂRII FURATE

Dr. MIOARA IONIȚĂ

● Bunicii, un dar de la Dumnezeu ● O fată înfometată, născută în an de secetă ● Probleme la înscrierea în liceu, dar rezolvate prin bunăvoința unui om drept ● Alegerea facultății fiicei – o dezamăgire pentru tată ● Membră de partid? Oare? ● Dosar atins prin contaminare – al soțului

Cei de al căror neprecupețit sprijin material, dar mai ales moral, ne-am bucurat pe parcursul pătimirilor noastre au fost bunicii materni. Bunicul, al cărui chip blând împodobit cu o pereche de mustați à la Franz Joseph îmi mai apare și acum în vis, era un povestitor neîntrecut, depozitar al unui număr impresionant de cimituri populare, reținute, în parte, de mine. Plecat de la 14 ani din Poiana Sibiului pentru a-și face singur un rost, acasă fiind mulți frați, reușise, trecând prin mai multe meserii, să-și deschidă propria afacere – un atelier de tăiat și înrămat geamuri și oglinzi, construit în aceeași curte în care își ridicase, în 1922, și locuința.

In 1950, deși se încadra în categoria micilor meseriași, exceptați de la Legea naționalizării, i-au fost naționalizate atelierul, transformat apoi în dormitor pentru muncitorii de la Uzina „1 Mai”, dar, culmea, și casa de locuit, în care a fost instalată imediat o familie ce plătea o chirie infimă la I.C.R.A.L. În

situația dată, bunicii au fost nevoiți să se refugieze în partea din spate a casei, constând dintr-o cameră, un holșor și bucătărie. După aproape 60 de ani de muncă, bunicului i s-a fixat o pensie de numai 300 de lei și, pentru a mai adăuga ceva în plus la această derizorie sumă, s-a angajat la Cooperativa pentru Invalizi

„Drumul Nostru” din Ploiești (bunicul rămăsese, în urma unui accident, cu un picior mai scurt, deci era invalid gradul III).

De la această cooperativă primea comenzi pe care le putea executa acasă și care constau în confecționarea – de fapt, lipirea hârtiei deja tăiate după model – pungilor, mai ales

BRUTĂRELE

1

1684. La moartea marelui scriitor Pierre Corneille, scaunul lui de nemuritor, membru al Academiei Franceze, rămâne gol. Ducele de Maine, în vârstă de 14 ani, nepot al lui Ludovic al XIV-lea, deja guvernator al provinciei Languedoc, râvnește la locul academicianului. Îi trimite vorbă lui Jean Racine, director al Academiei, că vrea să-i succedă lui Corneille. Racine convoacă adunarea nemuritorilor și comunică dorința ducelui. Ilustra adunare îl însărcinează pe director să-i transmită următorul răspuns solicitantului: „Chiar dacă n-ar fi vreun loc vacant, nu există membru al Academiei care să nu moară fericit spre a-și ceda locul ilustru lui duce”. Neîntâlnind vorba de persoana sa, Ludovic al XIV-lea intervine: găsește exagerată politețea savanților și dă candidatului semnalul de retragere.

15

1940. *Dictatorul*, filmul lui Charlie Chaplin, este admis pe ecranele americane. Critica îl desființează. Cei cu vederi de stânga îl socotesc un film naiv, cei cu vederi de dreapta periculos de comunist. Chaplin a lucrat din toamna anului 1938 la „Producția numărul 6”, cum a numit el, codificat, această peliculă ultrasecretă ce-l discredita pe Hitler. Dar când s-a aflat despre personajul tiranic Hynkel ce apărea în film, *Daily Mail* a sesizat aluzia. Berlinul a luat foc. Ambasadorul german la Washington a calificat drept un afront producția hollywoodiană. În acești ani preliminari conflictului mondial, Berlinul era o piață de desfacere importantă, iar pentru unii intelectuali americani Hitler reprezenta o speranță în lupta contra U.R.S.S. Comisia pentru activități antiamericane, înființată în 1938, a lansat o anchetă în cazul Chaplin, care era suspectat de socialism. El a trebuit să-și înghețe proiectul. Un an și jumătate mai târziu Hitler nu mai era un personaj frecventabil.

19

1849. Adolphe Thiers, fost prim-ministru și viitor președinte interimar al Franței, dar deocamdată deputat, se ceartă aprig într-o dezbateră parlamentară cu medicul și deputatul Jacques Bixio. Incidentul se va rezolva cu pistolul, în pădurea Boulogne. Nimeni nu este rănit. Tabloidele vremii nu se pot abține de la ironii și, făcând aluzie la statura minusculă a lui Thiers, pretind că Bixio și-a ratat ținta pentru că ochise la înălțimea unui om normal.

20

1941. În plin război mondial, melomanii Leningradului, aflat sub asediu, ascultă Simfonia a V-a a lui Piotr Ilici Ceaikovski, în interpretarea Orchestrei Filarmonice a orașului. Ediliile au hotărât ca instituția să-și continue concertele în fiecare seară, în ciuda foametei și a bombardamentelor. Simfonia se transmite și la radio, transmisie preluată și de BBC Londra. În timpul părții a doua instrumentiștii nu întrerup muzica, duc Simfonia până la ultimul acord, deși aviația germană bombarda orașul. Popularitatea celei mai frumoase Simfonii a lui Ceaikovski câștigă mult în acele zile. „Trudesc asiduu la partitura unei simfonii, care, cred că nu mă înșel, va fi la fel de bună ca aceea de dinaintea ei. Dar ar putea fi doar părerea mea de acum. Poate mai târziu voi simți că mi-am ieșit din mână, că nu mai am nimic în minte, că sunt demodat”, îi mărturisea într-o scrisoare compozitorul, cu mulți ani în urmă, Marelui Duce Konstantin Konstantinovič Romanov.

31

1517. Profesorul de teologie Martin Luther, în vârstă de 34 de ani, bate în cuie pe ușa bisericii din Wittenberg o listă cu 95 de teze (afirmații sau convingeri) ca protest împotriva abuzurilor Bisericii Catolice, printre care și vânzarea de indulgențe. Este o reacție împotriva autorității religioase și reprezintă debutul Reformei, o perioadă de frământări în Europa Centrală și de Nord. Luther a călătorit înainte la Roma și a fost șocat de ce a văzut. Acolo era nevoie de bani, iar vânzarea de indulgențe asigura ușor obținerea lor. În schimbul unei plăți, păcatele îți erau iertate. Când s-a întors în Germania Luther a hotărât să renunțe la lumea academică și să acționeze, să devină reformator religios.

citare, i-am spune noi acum, mi-am depus dosarul pentru înscrierea la examenul de admitere în liceu. Era de fapt aceeași școală, Școala Medie Mixtă nr. 4 (pe scurt S.M.M. 4), fostul Liceu Comercial de Contabilitate și viitorul Liceu „Nicolae Bălcescu”, din Ploiești, în clădirea căruia se desfășurau cursurile școlare începând din clasa I, până în clasa a XI-a. Nu mică mi-a fost mirarea și, totodată, disperarea când nu mi-am regăsit numele pe listele înscrișilor la examen, aflând cu stupeoare că dosarul mi-a fost respins, pentru că, odată cu arestarea și întemnițarea pe motive politice a tatălui meu, devenisem și eu un element dușmănos pentru noua societate care se construia în Republica Populară Română.

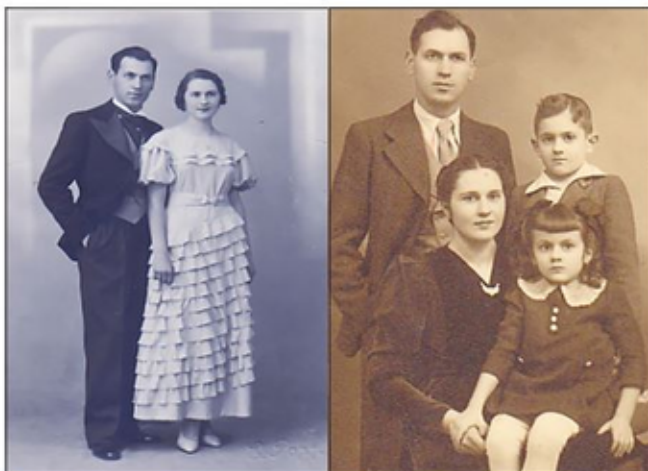
Fapta care urma să mă priveze de posibilitatea continuării studiilor fusese comisă de directoarea adjunctă a liceului, Elena Georgescu, în același timp secretara de partid a școlii, o domnișoară bătrână dolidă de frustrări, dar și spaima elevilor și mai ales a elevelor, pe care nu pierdea nicio ocazie să le umilească. Norocul meu a fost că directoarea plină, blândă doamnă Voichin, care ne cunoștea familia și în primul rând pe sora mea, ce absolvise cu media generală 10 același liceu, trecând, cu autoritatea pe care i-o conferea funcția,

peste hotărârea nedreaptă și plină de ură a adjunctei, mi-a reprimat dosarul. Și astfel am putut să susțin și să iau examenul de admitere la liceu, continuându-mi studiile, în detrimentul meseriei de... coafeză, posibilitate la care mă gândisem, în cazul în care problema de mai sus nu s-ar fi soluționat. Din fericire, situația nu s-a repetat la înscrierea și admiterea în Facultatea de

toți foștii membri P.N.L., printre care și tatăl meu. Șoptit, m-a anunțat că deja fratele ei fusese eliberat și ajunsese în Ploiești și mi-a întărit speranța că, foarte curând, va reveni și tatăcu printre noi, acasă. Au urmat câteva zile de așteptare înfrigurată, de întrebări chinătoare: oare cum o arăta, îl voi mai recunoaște, dar el pe mine? Ne vom putea apropia din nou refăcând, după cinci

ani lungi și grei, legăturile sufletești firești, dar atât de speciale, ce se țin în timp între părinți și copii? Vom putea trece peste resentimentele inerente unei atare situații, născute din vinovățiile închipuite sau, unele, chiar reale, ale ambelor părți?

Totul avea să se lămurească peste câteva zile când, la 17 aprilie 1964, venind de la școală, mi-am dat seama, după sunetele

Marioara și Ilie M. Georgescu, la logodna lor, din 12 iulie 1936

Părinții, împreună cu cei doi copii mai mari, Constantin Iuliu (Costel) și Mariana Elena (Lia), în 1942 sau 1943

Istorie din București în toamna anului 1964, când înscrierea nu s-a mai făcut pe bază de dosare și origine socială sănătoasă, ca urmare a instalării așa-zisei destinderi de după „Declarația din aprilie”, același an, a lui Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Pe la mijlocul lui aprilie 1964 am fost chemată la cancelaria școlii de profesoara de biologie, doamna Elena Popescu, al cărei frate, am aflat atunci, era și el deținut politic în închisoarea de la Botoșani, unde erau grupați

ce veneau din încăperea de baie, că cineva se îmbăia în miezul zilei, lucru ce nu făcea parte din obiceiurile casei. Mămica m-a lămurit în șoaptă că persoana din baie este tatăcu, care a venit acasă. Am așteptat, cu nerăbdare și emoție să-l văd, dar am fost dezamăgită, căci în bărbatul ras în cap, palid, slab din cale afară, de parcă era făcut doar din oase acoperite cu piele, nu l-am recunoscut pe tatăl meu. Imaginea lui, permanent reîmprospătată prin cercetarea fotografiilor pe care le păstram cu sfințenie, era cu totul alta.

de dimensiuni mici, în care se vindeau dulciuri, cafea ș.a., îndeletnicire extrem de migăloasă, la care participam și eu, de câte ori era nevoie, cu atât mai mult cu cât bunicilor, oameni în vârstă cu probleme de vedere și cu mișcările îngreunate de reumatism, le era foarte greu să se încadreze în termenele de predare a comenzilor primite. Deși sumele obținute prin activitatea pomenită mai sus erau mai mult decât modice, ele totuși contau la completarea veniturilor bunicilor mei și, implicit, le dădeau posibilitatea să ne ajute, material, și pe noi. Din grădina bunicilor aveam partea noastră de legume, totdeauna proaspete, și de carne de pasăre crescută la curte. Mai rar creșteau și rațe. Mi-a rămas în minte imaginea bunicului secundat de cârdul bobocilor de rață ce-l urmau, așteptând să li se dea de mâncare. Uneori bunicii cumpărau un porc pe care-l împărțeau cu noi în preajma Crăciunului, bucurându-ne cu preparatele făcute de bunica, o gospodină născută și o regină a dulciurilor, care reușise să se adapteze lipsurilor, făcând din nimic minuni culinare. De altfel eu, precum mielul care sughe de la două oi, luam, mai ales mesele de prânz, atât acasă, cât și la bunici. Tot bunicului îi datorez și primul meu palton personal, adică nu „moștenit” de la frații mai mari, confecționat de o verișoară a mamei dintr-un palton nou-nouț al dănsului, din stofă englezască, cam pe când aveam 14 ani.

Într-adevăr, problema asigurării hranei zilnice era una majoră pentru noi, și cu atât

*Bunicul (tatamare),
în curtea atelierului său
de „Geamuri, Oglinzi și Rame”
(iarna 1937)*

mai mult pentru fratele meu, care trebuia să furnizeze baza materială a acesteia, banii. Mai contribuia și mămica, absolventă a pensionului „Regina Elisabeta” din Ploiești, unde învățase, pe lângă limbile franceză și germană (citit, scris, vorbit), și gospodărie și lucru manual. Extrem de talentată la croșetat, confecționa spre vânzare, mai ales pentru cunoscuți și rude, splendide miliouri, fețe de masă, mănuși de vară, pălării de soare, la care lucra atât cât îi permiteau treburile casnice. Carne mâncam doar la sfârșit de săptămână, bineînțeles atunci când o aveam, iar în rest, hrana noastră se compunea din legume (vara cultivam roșii pe care eu, desemnată să le culeg, le mâncam cam jumătate, direct din vrej!) și din fructe, provenind din grădina proprie sau din cea a bunicilor materni.

Îmi amintesc că ziua pe care o așteptam cu multă nerăbdare era cea în care fratele meu primea leafa și cumpăra, pe lângă alimentele necesare

gospodăriei – zahăr, făină, ulei, cartofi ș.a. –, și o serie de „tru-fandale”, precum salam, brânză telemea, măsline, citrice, ciocolată și bomboane, ultimele trei, mai ales de Crăciun. Salamul, de pildă, era drămuț cu parcimonie, pentru a putea ajunge măcar zece zile, dacă nu două săptămâni, până la leafa următoare. Sufeream de o foame devenită cronică, mai ales că eram în creștere, încât, după ce toți ceilalți se duceau la culcare, mă strecuram în cămară, îmi tăiam o bucată mare de salam și toate coltuțele pâinii negre de un kilogram care era foarte gustoasă (de fapt, fiind rotundă, o lipseam de margine, de jur-împrejur!). Fratele meu, căruia îi trecea repede supărarea, obișnuia să spună: „Fata asta e născută pe vremea secetei (din 1946!), de aceea este tot timpul înfometată!”.

Situația noastră s-a mai ameliorat oarecum după ce, terminând facultatea și intrând în învățământ, sora mea contribuia și ea, din leafă, la întreținerea casei. Am reușit să scăpăm de chiriași, frații mei au repus încăperea de baie în drepturile sale, făcând-o funcțională, amenajându-mi, spre bucuria și satisfacția mea, o cameră numai și numai pentru mine.

Dar era prea frumos ca problemele noastre să se fi terminat aici, pentru că venise și rândul meu să simt din plin statutul care-mi fusese conferit, acela de fiică de deținut politic cu un „dosar prost”. În vara lui 1960, la terminarea clasei a VII-a, ultima din ciclul gimnazial de atunci, după susținerea examenului de capa-

pentru care avea reale calități, și să lucreze într-un domeniu destul de anost, cel al administrației de stat. Drept pentru care, mărturisesc, în subconștient, nu am putut niciodată să nu mă consider oarecum vinovată și să nu „mulțumesc” pentru asta regimului comunist și decidenților săi.

Atunci când părăsiseră închisoarea, tatălui meu, ca și celorlalți deținuți, li se ceruse verbal și, fără îndoială, formal, iertare, dar niciunul nu a fost reabilitat oficial, pentru ca, în acest fel, să i se recunoască nevinovăția și să nu mai fie etichetat și tratat ca fost deținut politic. Cam la un an după decesul tatălui meu, impulsivă și de situația imposibilă creată soțului la serviciu, am hotărât să demarez acțiunea

de reabilitare. Am încercat să obțin și sprijinul fraților mei, dar răspunsul a fost hotărât negativ: din punctul lor de vedere, lucrurile se liniștiseră și nu voiau să mai răscolească trecutul, temându-se de consecințe nedorite. Așa că nu am avut altă cale decât să continui demersurile necesare singură. Un coleg de serviciu îmi recomandase un avocat ca fiind foarte priceput mai ales în asemenea speță, dar, după numai două întâlniri cu el, când nu numai că m-a descurajat în privința rezultatelor acțiunii, dar mi-a fixat un onorariu exorbitant, pe care nu ni-l puteam permite, noi trebuind adesea să ne împrumutăm de la un salariu la altul, am fost nevoită să renunț. Și, am

continuat, cu stoicism, să-mi port dosarul meu „prost”.

Mărturisesc însă că nici la Muzeul Golești, unde am lucrat imediat după terminarea facultății, și, apoi, nici la Muzeul Național de Istorie a României, unde mi-am desfășurat activitatea până la retragerea la pensie, nu am suferit repercusiunile acestui „stigmat”, poate doar faptul că

Ștefan și Mioara Ioniță (născută Georgescu), la căsătoria civilă, în aprilie 1969

n-am putut ocupa funcții de conducere pe linie profesională și, cu atât mai puțin, pe linie politică, lucru care, sincer, nu m-a deranjat foarte tare. Mi-am iubit meseria și mi-am făcut-o cu devotament, responsabilitate și profesionalism, așa că, doar dacă s-ar fi vrut cu tot dinadinsul sau ar fi existat oarece directive în acest sens, aș fi putut avea de suferit din cauza dosarului.

Ba chiar au existat trei tentative, eșuate, este drept, de a fi cooptată în rândurile membrilor partidului comunist, una pe când eram la Muzeul Golești și două, la Muzeul Național. Pe prima am „ratat-o”, mărturisind problema pe care o aveam, incompatibilă, în cutumele

epocii, cu calitatea de membru de partid. Celelalte două, petrecute prin 1980, când situația politică degenerase în dictatura lui Nicolae Ceaușescu, s-au soldat cu respingerea dosarului, cu vizite ale cadristei muzeului făcute la Ploiești, acasă la ai mei, speriați că vor trebui să trăiască clipe dureroase din trecut. Singurul motiv pentru care atunci aș fi acceptat era

satisfacerea dorinței de a mă înscrie și a susține un doctorat în istorie. Lucrurile s-au rezolvat mult mai bine și firesc, în acest sens, abia după 1989.

De prin 1980 a mai intervenit o situație ciudată și, în același timp, penibilă. De câteva ori pe an aveam „întâlnire” noi, toți cei cu probleme de dosar (cu rude foști deținuți

politici sau rude în străinătate), în cabinetul directorului instituției, cu acesta, cu cadrista și secretarul de partid, pe parcursul căreia eram întrebați dacă în situația fiecăruia, cea cunoscută, a mai apărut ceva nou. Era o formă, în general, destul de eficace, de exercitare a unei permanente presiuni nervoase, de întreținere a sentimentului de teamă și nesiguranță.

Culmea, după 1989, cu atât mai mult cu cât nu m-aș fi așteptat la așa ceva, statutul meu în muzeu s-a deteriorat, încercându-se de către unii dintre factorii de decizie, oarecum, marginalizarea mea, scoaterea mea din cursa imaginărilor pentru ocuparea unor funcții de conducere,

Mioara Georgescu la zece ani, după o serbare școlară

Nici surpriza lui, văzându-mă cât am crescut și cum arăt – aveam 18 ani –, o adevărată domnișoară, nu a fost mai mică, dar în sens invers, adică pozitivă. Cu destulă greutate și cu eforturi din ambele părți, am reușit să ne regăsim și să regăsim, reînnoind-o, relația firească tată-fiică, pe care o aveam înainte de arestarea sa. Cu atât mai mult cu cât, pregătindu-mă pentru examenul de admitere la Facultatea de Istorie din București, toată vara lui 1964, am fost oarecum într-un conflict permanent și deschis cu tatăl meu, care nu agrea deloc alegerea pe care o făcusem, sceptic fiind atât în privința cunoștințelor pe care le puteam dobândi în domeniul istoriei adevărate, cât și a perspectivelor pe care mi le putea oferi facultatea aleasă.

Își dorise foarte mult ca măcar una dintre cele două fete să urmeze stomatologia, pentru a practica, așa vedea el lucrurile, o meserie căutată și bănoasă. Încercase cu sora mea care, terminând liceul cu

nota 10, a avut dreptul să se înscrie, fără examen, la orice facultate. Așa că a mers împreună cu ea la înscriere și i-a depus dosarul la stomatologie, dar, a doua zi, sora mea și l-a retras și s-a înscris la Facultatea de Biologie. Acum încerca să mă convingă pe mine, dar nu a reușit. Disputa aceasta însă a avut și o parte bună, ambiționându-mă atât de tare și făcându-mă să vreau să-mi dovedesc puterea de a reuși să fac ce-mi doresc, încât în toamnă nu numai că am reușit, dar am obținut și bursă, un lucru esențial în situația materială precară pe care o aveam acasă (tatăl meu s-a putut reangaja abia un an mai târziu la Rafinăria „Brazi“, așa că depindeam tot de ceea ce câștigau fratele meu și sora mea).

Regret însă și acum că nu am profitat de, practic, ultima perioadă din viața mea pe care puteam s-o petrec cu tatăl meu și, poate, să aflu câte ceva din suferințele pe care le îndurase. Nu s-a plâns și nu a vorbit niciodată cu noi despre anii de detenție, cu excepția fratelui meu care, la rândul lui, a păstrat tăcerea, despre ceea ce pătimise în spatele gratiilor. Asta și pentru că, am aflat mai târziu, la eliberare, fuseseră obligați, sub semnătură, să declare, între altele, și că nu vor comenta pedeapsa și modul de executare al ei, altfel riscând o nouă privare de libertate, ceea ce ne-ar fi afectat din nou și pe noi, ființele la care ținea cel mai mult.

După intrarea la facultate, un timp, nu am mai avut probleme legate de dosarul meu, rămas tot prost, dar „în așteptare“. A fost un singur moment, dar care nu m-a afectat

în mod special, ba chiar aş spune deloc, în care, prin anul al doilea, secretarul U.T.C. pe an, I.C., un om complexat și dornic de o ascensiune rapidă, indiferent în ce domeniu și prin ce mijloace, mi-a propus intrarea în Partidul Comunist. În momentul în care cu sinceritatea-mi caracteristică, i-am spus ce problemă am, și-a retras ca ars propunerea, regretând „gafa“ pe care era cât pe ce să o facă.

Problema „dosarului prost“ și a consecințelor sale nefaste asupra mersului firesc al întregii mele vieți a reapărut îndoit în momentul când, căsătorindu-mă în ultimul an de facultate, mi-am întemeiat o nouă familie. Căci, fără să știu și fără să vreau, i-am „stricat“ dosarul și soțului meu. Nici moartea tatălui meu, survenită, după un accident cerebral (cauzat, cu siguranță, și de anii de detenție), în 1975, nu a schimbat în vreun fel lucrurile. Așa încât, soțul meu a trebuit să renunțe la cariera universitară abia începută,

1964. La absolvirea Liceului „Nicolae Bălcescu“ din Ploiești, autoarea, împreună cu o colegă și cu doamna profesoară de limba latină

**Perioada
comunistă**

PRIMUL AUTOBUS ROMÂNESC

Mașina este primul autobuz „Mazda” din Capitală și primul autobuz produs în România. A fost construit în anul 1955 la uzina „Mazda” din Capitală.

termopan

Termopan este primul din noua serie de gaze care, datorită structurii sale speciale, permite o economie de gaze de până la 10%. Este deosebit de ușor și rezistent la coroziune. Este ideal pentru încălzirea și răcirea spațiilor.

PECO

Poate oare un Trabant remorca un elefant?
E neverosimil?
Cu benzina PECO totul e posibil!

Automobilist, fidele
pentru masinile de
Benzina superioară
Premium C.O.R. 98 E și
Regular C.O.R. 98

termocobor
conserva
preparate
din pește

GOSPODINE!

În casa dumneavoastră se găsesc aruncate obiecte vechi de gospodărie din fier, tablă, fierăș, etc.
Pentru rețineri lor, sculașii știu put face noi obiecte de gospodărie de care aveți nevoie.
Din fiecare tonă de fier vechi se pot obține circa 300 bușii șurubi, ucle, mașini de călcat, etc.

**ÎNĂRĂȚI INDUSTRIA NOASTRĂ
FĂCÎND METALELE VECHE LA
DEPOZITELE I.C.M. DIN LOCA-
LITATE.**

RECLAME LA ROMÂNÎ

ANCUȚA-LĂCRIMIOARA CHIȘ

● Primul autobuz românesc de la uzina „Mao Tze-Dun” din capitală ● Termopane la Mediaș și șampanie la București ● Nicio masă fără pește! ● Eugenia, cu ouă! ● O tonă de fier topit = 300 de cratițe ● Nu e carte ca Shogunul, nici mașină ca Lăstunul ● Dacă vrei să fii la fix, spală-te pe dinți cu tix ● Poate oare un Trabant remorca un elefant? ● PECO încă rezistă ● Amicul, libretul C.E.C.

În lipsa unui sistem concurențial, bazată exclusiv pe planificare și comandă, economia românească din perioada comunistă se prezenta în reclame mai degrabă ca metodă propagandistică și de informare: „omul nou” trebuia să remarce faptul că în România se produce în mod abundent și diversificat. Reclamele din perioada comunistă întrușipează, din punct de vedere al produselor, în cea mai mare parte mărci românești sau, dacă este vorba despre branduri internaționale, produsele respective se produceau efectiv în țara noastră, împrumutând din exterior doar numele. Tipicul și originalitatea acestei epoci constă tocmai în prezența în reclame a produselor și serviciilor autohtone, reclamele comuniste oferind pe ansamblu un aer savuros și prudent, rațional și educativ, lipsit de ferocitatea publicității occidentale, caracterizată prin seducerea pieței și uneori dezinformare. Încărcate simbolic și ideologic, reclamele radiau stabilitate și siguranță.

probabil din cauză că, grație pregătirii, seriozității, a faptului că îmi susținusem cu succes doctoratul, dar și pentru că suferisem în trecut din cauza dosarului „prost“, se considera că aspir către așa ceva, ceea ce nu era cazul. Dar asta este o altă poveste!

Nu pot încheia confesiunea de față fără a schița un fel de „carte de vizită“ a tatălui meu, căci cele ce sunt cuprinse în ea ar fi trebuit să-l transforme într-un membru respectat al comunității sale, și nu într-un infractor politic hulit și de-testat.

Ilie M. Georgescu (1905-1975) s-a născut la Ploiești, la 23 aprilie 1905, în familia numeroasă a unui factor poștal (erau cinci copii, doi băieți și trei fete), și a avut o copilărie și o tinerețe grea, marcată de nenumărate griji materiale. La numai 11 ani, începând din 1916, cercetaș fiind, a participat, venind în ajutorul personalului medical, la îngrijirea răniților aflați în Spitalul „Familia Luptătorilor“ din Ploiești. Drept recunoștință a fost decorat cu „Crucea comemorativă a războiului 1916-1918“, fără barete (7 iulie 1918), medalia „Victoria“ a „marelui război pentru civilizație 1916-1921“ (20 iulie 1921), la 8 iulie 1935 acordându-i-se, pentru aceleași merite, „Insigna de Război a cercetașilor“.

Inteligența, puterea de muncă și ambiția de a-și depăși condiția l-au făcut ca, după absolvirea școlii elementare de comerț din Ploiești, să urmeze cursurile comerciale de scară și duminică ale Școlii de Comerț (corespunzând liceului comercial) din același

oraș și apoi, întreținându-se singur, pe cele ale Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale din București (numai primii doi ani, din lipsă de fonduri). Din 1920, timp de trei ani, pentru a putea să se întrețină în școală, a lucrat, ca simplu muncitor, la Fabrica de Mașini „Orion“, iar după absolvirea Școlii de Comerț în 1923, a funcționat ca ajutor de contabil și con-

Ilie M. Georgescu în fața Monumentului Batalionului 2 Vânători din Ploiești, la câțiva ani după eliberarea din închisoare, în 1967

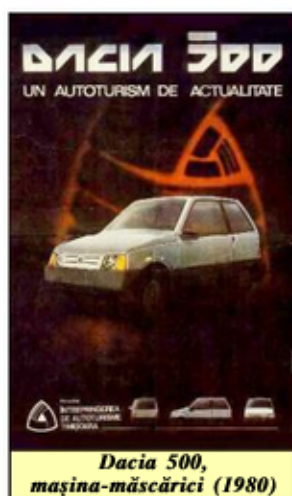
tabil la Societatea Petrolieră „Renașterea“ și la Societatea de Petrol „Dacia Română“.

Dovedind o temeinică pregătire și pricepere în domeniu, este acreditat, din februarie 1929, în „corpul contabililor autorizați și experților contabili, Secția Prahova“, pentru ca, în 1936, să-și înscrie la Camera de Comerț și Industrie Prahova propria firmă, având ca obiect de comerț „exploatarea de cinema, teatru,

filme și antreprize de lucrări publice și particulare, cumpărări și vânzări de materiale tehnice en-gros și en-detail pe cont propriu“. În același an, 1936, se căsătorește cu una dintre cele mai frumoase și inteligente fete din oraș, Marioara Manițu, împreună cu care va avea trei copii. În anul 1931 s-a înscris în Partidul Național Liberal, aripa Gheorghe Brătianu, ca simplu membru, fără a ocupa funcții de răspundere.

Absolvent al Școlii de Ofițeri de Rezervă Ploiești, contingent 1927, este concentrat din octombrie 1938 până în decembrie 1944 și ia parte la război, luptând mai întâi pentru eliberarea Basarabiei, cu gradul de căpitan și funcția de comandant de companie în cadrul Regimentului 32 Infanterie „Mircea“, ajungând până la Dalnic, unde este rănit, fiind îngropat de un obuz, și Bug. Este decorat prin Ordinul de zi nr. 2.012 din 31 martie 1942 cu Ordinul „Coroana României cu spade și panglica de Virtute Militară clasa a V-a“, pentru „curajul și destoinicia cu care și-a condus compania, ocupând poziții sub bombardamentul violent al inamicului și respingând flancul drept, urmare a încercuirii din 22 septembrie 1941“. A participat la război și în vest, după 23 august 1944, fiind decorat cu medalia pentru „Eliberarea de sub jugul fascist“.

Iar pentru toate aceste fapte cu care, pe bună dreptate, se mândrea, a fost „răsplătit“ cu ani mulți și grei de închisoare politică. ■

tură între stat și cetățean, care contribuiau împreună la binele comun: „Întăriți industria noastră predând metalele vechi la depozitele I.C.M. din localitate”. Colectarea era considerată și o dovadă clară de patriotism: „Din fier vechi, produse noi./ Colectarea metalelor acțiune patriotică” (1969).

Atenția putea fi atrasă asupra unui produs altfel banal și prin reinterpretarea comunistă a unui basm clasic, cum este cel al Scufiței Roșii, o fetiță care apare în reclamă costumată într-un pulover roșu croșetat și cu o basma, nicidecum cu o pălărieuță, care ar fi părut prea burgheză, mesajul completând prin infantilitate portretul: scufița nu mai duce bunicuței vin și cozonac, ci... lapte (1968).

O altă reclamă dorește să stârnească interesul și râsul prin prezentarea unei probleme de gândire, a cărei rezolvare este oferită imediat: „Se ia un banc de heringi, se pescuiește de către un trauler, se duce la Tulcea și se prelucrează în cele mai moderne instalații. Ce rezultă? Răspuns corect: O excelentă marinată de heringi” (1969). O invenție distinctivă, atipică acestor ere, este denumirea băuturii simbol pentru perioada comunistă: BRIFCOR. Evitându-se jocurile de cuvinte, numele autohtone sau cele înălțătoare, denumirea acestui suc este un acronim: *băutură răcoritoare indigenă cu fructe carbonată de origine română*.

Rigiditatea sistemului era taxată de români prin umor, așa că denumirea unor produse era asociată cu rime care au intrat în istoria orală a perioadei comuniste: „Nu e carte ca *Shogunul*./ Nici mașină ca Lăstunul”, „Moarte sigură cu cobra./ Dar mai sigură cu Mobra”, sau „Dacă vrei să fii la fix./ Spală-te pe dinți cu Tix!”.

Unul dintre cele mai caricaturizate produse era Lăstunul (*Magazin istoric*, nr. 6/2003) sau, oficial, Dacia 500, lansată însă cu o reclamă bine făcută, care promitea un produs „de

actualitate”. Fabricată la Timișoara în 1980, mașina-mascărici, sărăcăcioasă și inexpresivă, din dorința de a se face economii cu orice preț, cu viteza maximă de 106 km/h („Poate în cădere liberă!” – se spunea), a devenit cea mai ridiculizată mașină, un bufon al șoselelor, practic nefuncțională, iar bancul „Cum poți să dublezi prețul unui Lăstun? Răspuns: Făcându-i plinul”, era unul dintre multele care animau viețile românilor în lupta cu restricțiile și austeritatea. Umorul era prezent însă și în reclame, chiar dacă rimele se dovedeau neinspirate sau rizibile: „Poate oare un Trabant remorca un elefant? E neversosimil? Cu benzina PECO totul e posibil!”

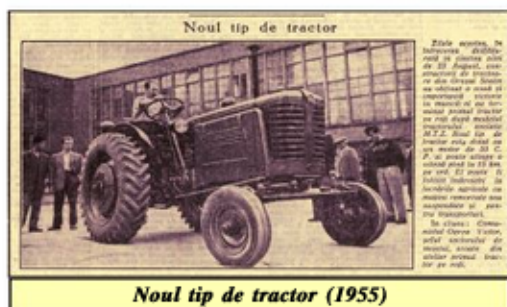
Defectele reclamelor și ale strategiei publicitare din perioada comunistă pot fi multe, dar există și merite vizibile și azi, așa cum s-a reușit introducerea în conștiința publică și în vocabularul românilor a termenului „PECO”, vorbindu-se și acum despre alimentarea cu combustibil de la... PECO, pentru orice benzinărie, chiar dacă acest nume e de mult timp dispărut de pe piață. O astfel de campanie de fidelizare ar costa azi enorm, dar atunci nu se puneau deloc problema „brânduirii”.

Cunoscut de toți românii, C.E.C.-ul era prezentat frecvent în reclame, iar rimele însoțeau de cele mai multe ori mesajul economisirii și al siguranței financiare, conferite de puterea banului: „Prin economii/ Spre mari bucurii” sau „Oriunde stau/ Oriunde plec/ Am un amic:/ Libretul C.E.C.”.

Deși nu apar în reclamele comuniste, vedete și mari personalități ale lumii, de la Greta Garbo sau Jacqueline Kennedy la Ronald Reagan, Charlie Chaplin sau Charles de Gaulle, utilizau gama de cosmetice lansată de Ana Aslan, produsele fiind accesibile și românilor, dar prezentate din acest motiv ca de *lux*.

Privite în ansamblu, reclamele perioadei comuniste, deși nu pot fi alese ca modele pentru industria modernă a *advertisingului*, sunt o lecție de istorie care prezintă un model economic interdependent și înlănțuit, supus unui sistem care știa să manipuleze și să folosească instrumentul simplu al reclamei pentru a sugera bunăstarea, a face educație sanitară sau ecologică, dar mai cu seamă pentru a se prezenta pe sine ca un părinte protector și generos. ■

Prezentarea în reviste sau almanahuri destinate publicului larg a unor coloși industriali arată interesul statului în a înfățișa cititorilor oferta largă de produse și dezvoltarea fără precedent a ramurilor economiei naționale, lucru ușor de observat de fiecare persoană care răsfoia o astfel de sursă de informare. Anunțurile publicitare cele mai pitorești anunțau primul autobuz românesc care are capacitatea de a transporta 80 de persoane și este produs la uzina „Mao Tze-Dun” din Capitală. La fel, tractorul executat după model sovietic este scos la rampă într-o zi festivă: 23 August. Explicația anunțului publicitaro-propagandistic după descrierea tehnică este: „Comunistul Oprea Victor, șeful sectorului de montaj, scoate din atelier primul tractor pe roți”.

Orașul în care s-a produs tractorul atrage atenția în mod deosebit, acesta făcând parte din „lanțul” de 14 orașe din Europa denumite de sovietici după conducătorul de la Kremlin. Astfel, timp de zece ani, din 1950 până în 1960, denumirea oficială a Brașovului a fost Orașul Stalin. Roșul sovietic domina titulatura multor întreprinderi: *Drapelul Roșu*, *Steagul Roșu*, *Steaua Roșie*, *Flamura Roșie*, *Oțelul Roșu*, *Metalul Roșu*, semnificația sa revoluționară și înălțătoare devenind un simbol al eliberării, stârnind emoții și patimi printre oamenii muncii, deveniți în mod obligatoriu egali, dar exista și *Cravata Roșie* o revistă pentru copii, extrem de populară printre micii cititori.

Fără a se dori exagerarea în vreun fel a calității produselor sau serviciilor, reclamele perioadei comuniste prezintă caracteristici tehnice, prețul și descrierea pe înțelesul tuturor a modului de utilizare și a felului în care viața sau munca omului este ușurată prin achiziționarea produsului. Multe exemple pot să surprindă azi prin modernitatea abordării, calitatea produselor sau îndrăzneală: utilizarea denumirii americane de *corn flakes* pentru fulgii de porumb, dar și faptul că în 1980 Întreprinderea de Geamuri Mediaș producea termopane sau că se sfida capitalismul prin utilizarea denumirii *șampanie*, deși există o lege din 1927 prin care doar produsele viticole din zona Champagne din Franța pot fi asociate acestei titulaturii.

Reciclarea materialelor și grija pentru alimentație sunt elemente frecvente în reclamele comuniste. În casele publicitare apar recomandări pentru a consuma zilnic suc de roșii ca să se combată anemia și astenia, carnea de pui este descrisă ca hrănitoare, ușor digerabilă și stimulativă, paste sunt și ele la fel de gustoase și hrănitoare, dar poate cel mai cunoscut slogan comunist în materie de alimentație este „Nici o masă fără pește!”. Fără înlocuitori și aditivi, alimentele sunt destinate hrănirii, nu pur și simplu consumului isteric. Rețeta biscuiților *Eugenia* prezentată în 1961 este simplă: unt, cacao, zahăr, ouă și evident făină.

Gustul autentic era ambalat și prezentat simplu, fără să inducă în eroare și fără să păcălească. Recomandarea privind consumul responsabil se referea și la procesul de reciclare al materialelor, iar reclamele comuniste promovau constant atenția față de recuperarea materialelor re folosibile. Atât reclame ghiduse, cât și formulări sobre făceau foarte populare colectarea sticlei, hârtiei și a metalelor.

Extrem de bine construite, aceste campanii aveau rezultate, fiecare cetățean fiind conștient de beneficiile personale pe care le are returnând obiectele vechi sau ambalajele (se primeau

sul specializat „săritură acrobatică executată de un jucător într-o echipă de fotbal“, mai nou. În română, cuvântul apare prima dată în 1959, într-un articol publicat în revista *Gazeta literară*. În sursele lexicografice, este explicat ca fiind împrumutat din germ. *Robinsonade*, dar are corespondent și în fr. *robinsonnade*, deci se poate considera că are etimologie multiplă. La baza acestor termeni, în toate limbile, stă numele propriu *Robinson*, personajul principal dintr-un binecunoscut roman al scriitorului englez Daniel Defoe (1660-1731); de aceea, nu este exclus ca termenul românesc *robinsonadă* să nu fi fost împrumutat, ci să fie format în limba română, de la numele personajului, la care s-a adăugat sufixul productiv *adă*. Prin figura de stil numită antonomază, numele propriu *Robinson* a devenit substantivul comun *robinson*, având sensul „persoană care duce o viață izolată, singuratică“, după cum reiese dintr-un citat extras din

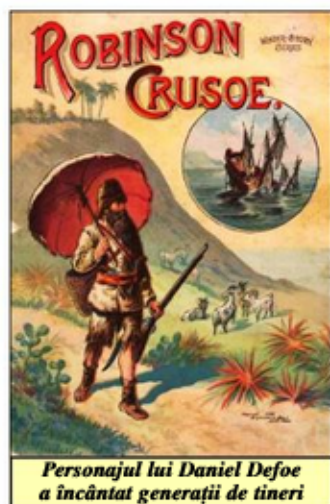
Cartea Oltului de Geo Bogza (1945): „Mai puține și mai disparate decât într-o insulă, de pe urma unui naufragiu..., [obiectele] folosesc totuși păstorilor să-și ducă viața lor de *robinsoni* întreaga vară“.

Rocambolesc este un adjectiv livresc care înseamnă „fantastic, extravagant“; a fost împrumutat din fr. *rocambolique* și înregistrat prima dată în limba română în ediția a doua a lucrării *Dicționar de neologisme* de Florin Marcu și Constant Maneca (1968). Substantivul propriu *Rocambole*, de la care s-a format adjectivul respectiv, este numele unui personaj care joacă un rol central în vasta operă a lui Ponson du Terrail (1829-1871), mai ales în seria romanescă *Dramele Parisului*, ce cuprinde peste

30 de lucrări, publicate în perioada 1859-

1867. Rocambole este un erou pitoresc și misterios, care trăiește în Parisul epocii aventuri complicate și extraordinare, fiind însă întotdeauna de partea celor slabi și împotriva celor ce exercită o putere malefică; el este la originea mai multor eroi din romane-foileton (ca *Fantomas*, de exemplu).

Rodomontadă „vorbire sau tiradă

plină de emfază, care conține o laudă de sine zgomotoasă; lăudăroșenie, fanfaronadă“ este alt termen livresc, împrumutat din fr. *rodomontade* și înregistrat în română pentru prima dată în lucrarea lui Theodor Alexi *Rumänisch-deutsches Wörterbuch* (publicat la Brașov, în 1906). Cuvântul s-a format în franceză de la numele propriu fr. *Rodomont* (it. *Rodomonte*), numele unui personaj dintr-o faimoasă operă a Renașterii, poemul cavaleresc în 40 de cânturi *Orlando furioso* de Lodovico Ariosto (1474-1533), considerat poetul prin excelență al Italiei de către marele critic literar Benedetto Croce. Rodomonte era un cavaler pe cât de temerar, pe atât de flecar și lăudăros; numele său funcționează în franceză, dar și în română, ca substantiv comun, *rodomont* însemnând „om care se pretinde plenipotent și se lansează în acțiuni hazardate pentru a-și dovedi superioritatea fizică“ (vezi *Noul dicționar de neologisme*, citat mai sus). ■

Pastila de cuvinte

Eponimele pe care le voi prezenta în cele ce urmează sunt fie termeni ce denumesc obiecte concrete (recamier, robinet), fie cuvinte cu sens abstract (robinsonadă, rocambolesc, rodomontadă). Tot eponime sunt și substantivele comune robinson și rodomont, care desemnează tipuri umane.

EPONIME DIVERSE

Academician MARIUS SALA

Recamier înseamnă „canapea ce poate fi folosită și ca pat” și este un cuvânt care circulă de mult timp în limba română, deși este atestat lexicografic abia în 1997, în *Noul dicționar de neologisme* de Florin Marcu, reluat și în *Marele dicționar de neologisme* de același autor (2002); unde este glosat prin „studio (= pat sau divan prevăzut cu o ladă pentru păstrarea lenjeriei și cu etajere pentru cărți)”; nu figurează în *Micul dicționar academic*, volumul IV (2003) și nici în ediția tipărită a DEX-ului (ultimul tiraj din 2016). Cuvântul nu există în limba franceză, ceea ce ne îndreptățește să credem că a fost creat în limba română de la substantivul propriu *Récamier*, numele doamnei Jeanne Françoise Julie Adélaïde Bernard *Récamier* (1777-1849), scriitoare și femeie de lume, reprezentată într-un celebru portret semnat de renumitul pictor de curte François Gérard (1770-1837) stând

tolănită pe o canapea cu un singur braț.

Doamna *Récamier* a deschis la Paris un salon unde se întâlneau oponenții lui Napoleon Bonaparte, care o

Portretul doamnei Récamier de Jacques-Louis David, pictat în anul 1800 și aflat la Luvru

exilează în 1811; în timpul Restaurației, redeschide la Abbaye-aux-Bois un salon literar frecventat de mari personalități ale epocii, printre prietenii săi numărându-se cunoscutul antibonapartist Benjamin Constant (1767-1830), scriitorul François-René de Chateaubriand (1768-1848), care i-o prezintă pe Madame de Staël (1766-1817), dar și fiul fizicianului André Marie Ampère, scriitorul și istoricul Jean-Jacques

Ampère (1800-1867); cu toți aceștia doamna *Récamier* a întreținut o bogată și interesantă corespondență.

Robinet „dispozitiv prevăzut cu un mecanism de închidere și de deschidere, care se aplică la o conductă sau la un rezervor, pentru a permite scurgerea după voie a lichidului sau a gazului aflat acolo” este un termen împrumutat în română din fr. *robinet* și a fost atestat prima dată în lucrarea lui Petru Poni *Curs de chimie elementară, fundat pe teoria atomică*, Edițiunea a treia (Iași, 1891). La originea cuvântului din franceză se găsește numele propriu *Robin* dat, în Evul Mediu, berbecului, pentru că primele robinete aveau adesea forma unui cap de berbec.

Robinsonadă este un cuvânt care are două sensuri principale: „viață în izolare, singurătate” și „acțiune neobișnuită, ieșită din comun; aventură”, dar și sen-

între ei sau cu ochii în celulare.

În vara asta Moscova era un șantier, aproape în orice cartier ai fi ieșit din metrou. Dacă ar fi să imaginez un film despre oraș, coloana sonoră ar fi picamărul și bufniturile dese. Nici pe departe *Serile Moscovei*. Clădiri panotate cu pânze ilustrând imaginea lor așa cum urmează să arate după reconstrucție, peste tot muncitori agățați pe schele, și zi, și noapte, unii vorbind între ei alte limbi decât rusa, parcuri încărcate cu bolți de flori, pe toată lungimea lor, în cadrul festivalului *Moskovskoe leto* (Vară moscovită), pe băncile cărora, pentru a se izola de zgomotul buldozerelor, venerabili se cufundau în lectură, copiii jucau șah, aruncau mingea la coșuri de baschet sau învățau cu ce arme luptau strămoșii lor din primele secole, un ucrainean în costum tradițional te îmbia în miezul zilei să intri în restaurantul cu specific tradițional.

Se spune despre ruși că beau de stîng. Am văzut seara pe băncile din parcuri asemenea nefericiți cu un morman de sticle de bere goale alături, dar oare numai la Moscova poți întâlni imaginea asta? Dar am văzut și mulțimea imensă de la expoziția Ivan Aivazovski, la 200 de ani de la nașterea pictorului, organizată de Galeria Tretyakov și care are 5.000 de vizitatori zilnic. Spre deosebire de cozile de la Mausoleul lui Lenin sau de la Kremlin, unde sub un soare dogoritor vedeai chipuri asiatice de japonezi, chinezi și ce or mai fi fost, sub umbreluțele lor multicolore, la Aivazovski

În această casă a locuit mareșalul Uniunii Sovietice Mihail N. Tuhacevski

erau ruși, mai bine zis, majoritar, rusoaiice, cu copii, mulți copii care ascultau comentariile mamelor pe marginea pânzelor.

Din această toamnă, maiestruozității orașului (conferită și de monumentul închinat lui Petru I, operă a artistului Zurab Tsereteli, înalt de 98 m, ce domină peisajul încă din anul 1997) i se va adăuga o statuie-simbol, pe colinele Vorobievski, pe malul râului Moscova, a cneazului Vladimir (25 m înălțime), primul cneaz al Rusiei vechi kievene care a adunat sub sceptrul său toate triburile slavilor de răsărit, a luptat cu pecenegii, cel care s-a creștinat el, mai întâi, la Herson, apoi a creștinat Rusia, în anul 988. Cu crucea în mână dreaptă, ca simbol al spiritualității, și cu sabia la cingătoare, ca simbol al statalității, Vladimir este opera artistului Salavat Șerbakov, cel care a dat și alte sculpturi Capitalei: țarul Alexandru I, ministrul Piotr Stolipin, patriarhul întregii Rusii Ghermoghen, toate în centrul Moscovei. „Amintiți-vă statuia lui Iisus Hristos de la Rio de Janeiro, spune sculptorul, monumentul «Patria mamă te cheamă!» de la Volgograd, Statuia Libertății de la New York... Monumentul nostru privește spre Catedrala Uspenski de lângă Kremlin. El

apără orașul, îl binecuvântează [...] Astăzi, când suntem martorii unui avânt al spiritului național, figura cneazului Vladimir se impune din nou în prim-plan“.

Nu puteam rata librăriile, *Dom knighi*, lanțurile de librării preocupate să lege actual lecturii de un protocol de seducție: „Ce v-ar interesa?“, te întreabă librarul, cu ochii în calculator, pentru a-ți căuta autorul dorit. Ținteam expres rafturile de istorie, unde până sus în tavan te așteaptă scări pe care să le escalezi singur, ca să ajungi la ce te interesează, apoi scaune, unde să-ți răsfociești cartea. Preferințele rușilor în materie de istorie sunt Primul Război Mondial, motivată nu numai de centenar, ci și de o nouă lumină pe care vor să o proiecteze asupra unui subiect pe care l-au ignorat pe nedrept multă vreme, Al Doilea Război Mondial, cu Stalin pe foarte multe coperte și cu memoriile reeditate ale marilor comandanți militari, dar și prezența masivă a lui Viktor Suvorov, autorul volumului *Spărgătorul de gheață*, tradus și la noi, multe, foarte multe cărți de spionaj și despre servicii secrete.

La numai o jumătate de oră cu metroul, complexul Țarițino (*Magazin istoric*, nr. 9/2007), din sudul Capitalei Federației Ruse, parc întins pe 100 de hectare pe o moșie aparținând lui Dimitrie Cantemir și dăruită domnitorului moldav de țarul Petru I, întru omagierea aliatului său în lupta contra Imperiului Otoman, poate fi un final de călătorie într-o Moscova sub arșița verii. ■

MOSCOVA ÎN MIEZ DE VARĂ

FLORENTINA DOLGHIN

Să scrii astăzi despre Moscova nu e foarte ușor și presupune, înainte de toate, a depăși un anume scepticism din partea cititorului și a te dezbăra de clișee. Chiar și pentru cei dispuși să facă distincție între politică și viața de zi cu zi a unei mari capitale europene, Moscova lui Putin se înfățișează cu precădere pe internet sub semnul minciunii, perfidiei, eșecului, sancțiunilor occidentale ce taie suflul rușilor. M-am dus să o văd, la început de august.

Purtam în memorie și comparații lesnicioase, anii 1973, când turistul (la feminin) de la noi alerga în U.R.S.S. după foarfeci, polonice, mașini de cusut, și 1991, când odată arhivele generos deschise, istoricii s-au grăbit să afle ce se ascunde sub lacătele puse în urmă cu 50 de ani și când în metrou un domn m-a întrebat direct: „Nu vă pare rău că l-ați omorât pe Ceaușescu?”

Privind orașul, mai ales clădirile lui, te surprinzi mișcat de o veritabilă plăcere estetică. Cauza este impresia de măreție pe care o emană. Totul venind, pe de o parte, de la dimensiunile gigantice ale șoselelor, de la lățimea fluviului Moscova, brăzdat de ambarcațiuni, mare parte turistice, râu traversat de poduri netede, invitându-te la o plimbare per pedes, și pe care poți mânca o untoasă înghețată, de la tinere vânzătoare ambulante, sau depune o floare și aprinde o lumânare pe locul unde a murit Boris Nemțov, unul dintre liderii opoziției politice, asasinat la 27 februarie 2015, marcat cu fotografii

de-ale lui și cu multe buchete de flori, și, pe de alta, de la înalte blocuri staliniste, ici-colo cu dantele în piatră pe etaje, înnoite prin fațade proaspete ce păstrează culoarea inițială, cu curți interioare pline de verdeață, găzduind spații de joacă pentru copii sau

Monumentul lui Petru I, de pe râul Moscova (aceasta și foto din p. 78 realizate de Florentina Dolghin)

neîncăpătoare pentru puzderia de mașini 4x4 ale locatarilor.

Există încă la Moscova un respect aproape religios pentru anumite figuri din vechime sau cu autoritate în trecutul relativ recent. Orice clădire, *stroenie*, cum îi spun ei, proaspăt ieșită din renovare, are pe fațadă cunoscutele portrete în piatră ale locatarilor de prestigiu – fie ei mari scriitori, mari comandanți militari, unii cândva controversați –, cu coordonatele biografice principale și la care poate te-ai fi așteptat ca Primăria să fi renunțat. Nici vorbă! Oamenii aceia fac parte din trecutul orașului, trebuie deci asumați; cu chipurile lor începe lustruiala fațadei fiecărei clădiri.

Senzația lăsată străinului este că moscoviții nu stau după-amiaza în casă. Merg în parcuri, în grădini, în cluburi, în spații părăsite, pentru a se întâlni și a socializa. Aceeași alee de parc pe care o străbați de dimineață în drum spre metro este de nerecunoscut scara, stăpânită de tineri tolăniți pe iarbă, sporovăind

„Little Willie“

„Little Willie“. Acestea au fost considerate inadecvate pentru câmpul de luptă. Conform lui Richard Smith, din cauza designului său, „Little Willie“ rămânea blocat în momentul trecerii peste un tranșeu. Atunci au schimbat într-un mod ingenios arhitectura noii mașinării, rezultând „Big Willie“, care a avut toate caracteristicile tancului „Mark I“, prima astfel de mașină care a ajuns pe câmpul de luptă.

În câteva luni, noua armă era funcțională, dar era nevoie și de oameni care să o manevreze. În apropiere de Paștele Catolic al anului 1916, soldații din noile companii de tancuri făceau exerciții teoretice și trageri cu mitraliera grea Hotchkiss, căci nu era disponibil încă niciun tanc pentru ei.

Chiar dacă numele proiectului era „Landship“, el a rămas cunoscut posterității drept tanc. De ce? În Marea Britanie existau temeri că spionii germani au oferit deja informații la Berlin despre noua armă. Mașinile construite erau trimise către câmpurile de antrenament sub acoperirea unor „water tanks“ (rezervoare de apă), făcute pentru exportul către Rusia, unde existau la momentul respectiv probleme majore în alimentarea cu apă. De aceea, primele tancuri erau înscrispionate cu caractere chirilice și aveau trecută și destinația pe ele (spre exemplu, pe unul dintre ele era trecut Petrograd).

Pierderile imense rezultate în faza inițială a bătăliei de pe Somme au determinat introducerea imediată a tancului pe câmpul de luptă. În doar câteva luni, tancul a fost adus de la stadiul de proiect la cel de armă funcțională, care putea să fie folosită pe câmpul de luptă.

Conform mărturiilor comandanților și soldaților care deserveau primele tancuri transportate în Franța, aceste unități (la momentul respectiv, la nivel de companie) erau

ale nimănui. Infanteriștii, pe care unitățile de tancuri trebuia să îi protejeze, nu știau mai nimic despre ele. Generalii și ofițerii de Stat Major, care le-au văzut, le priveau ca pe niște obiecte ciudate, a căror utilizare nu o înțelegeau, considerându-le chiar periculoase pentru propriile unități.

Din noiembrie 1916, Bovington, departe de ochii curioși ai spionilor, a devenit locul de antrenament, și casa noilor unități de tancuri. Au fost expediate către Franța 49 de tancuri, dar doar 32 au pornit la atac în ziua de 15 septembrie 1916. Dintre acestea, doar nouă au trecut peste liniile germane. Participarea în faza finală a bătăliei de pe Somme a fost un test și, în ciuda succesului limitat al tancurilor, a demonstrat că noua armă era indispensabilă unui câmp de luptă modern. La finalul zilei comandantul trupelor britanice din Franța, generalul Douglas Haig, declara: „Oriunde tancurile au avansat ne-am îndeplinit obiectivele, acolo unde tancurile nu au reușit să înainteze, am eșuat. Întoarceți-vă și faceți câte tancuri puteți“. În timpul luptelor comunicațiile între unitățile de tancuri și comandament erau asigurate și cu ajutorul porumbeilor voiajori, în fiecare tanc erau câte doi porumbei.

În cadrul bătăliei de la Cambrai, Franța (20 noiembrie-7 decembrie 1917), tancul și-a dovedit pentru totdeauna utilitatea. Acolo au

Primul comandant de tancuri britanic, căpitanul Harold „Morty“ Mortimore

La 15 septembrie 2016 s-au aniversat 100 de ani de la prima prezentă a tancului – creație britanică – pe un câmp de luptă. Cu această ocazie, Muzeul Tancului din Bovington, cu sprijinul companiei Wargaming, a organizat mai multe evenimente dedicate centenarului tancului. În Trafalgar Square a fost expusă o replică a tancului Mark IV. Au dat declarații de presă, printre alții, Richard Smith, directorul Muzeului din Bovington, Markus Schill, managerul-general al companiei Wargaming, dar și Sir Nicholas Soames, nepotul lui Winston Churchill.

Revista Magazin istoric a fost singura publicație din România invitată la acest eveniment.

ALEXANDRU PIȚIGOI

La debutul bătăliei de pe râul Somme, la 1 iulie 1916, marcat de o intensă pregătire de artilerie, infanteria a încercat să ia cu asalt liniile de apărare germane. Au rezultat pierderi imense pentru atacatori, fără să obțină vreun câștig teritorial important.

Britanicii au realizat că infanteria avea nevoie de o protecție blindată, în timpul înaintării către liniile inamice. Așa a apărut conceptul de „Landship” (în traducere liberă, „navă de uscat”). Ideea i-a aparținut colonelului E.D. Swinton. Printre cei care au lucrat la proiect s-au aflat și amiralul R.H.S. Baâcon, căpitanul T.J. Tuloch (directorul Pulberăriei din Chilworth) și Brahmah Joseph Diplock, care proiectase anterior strămoșul imediat al tancului, un tractor șenilat pe care erau montate obuziere de diferite calibre, ce a fost întrebuințat de la începutul războiului, până în anul 1917. Obiectivul lor era să creeze o armă care putea să treacă peste tranșee, sârmă ghimpată și punctele întărite cu mitraliere.

Faceți câte tancuri puteți

Răspunsul colonelului Swinton se baza pe o combinație între tractorul șenilat și mașina blindată. Unul dintre cei mai fervenți susținători ai proiectului a fost Winston Churchill, un personaj în ascensiune. El a propus inițiatorilor montarea unor scuturi de oțel.

Primele „Landship-uri” construite au fost „Mother” și

Replica tancului Mark IV expusă în piață, care a parcurs distanța dintre Trafalgar Square și Horse Guards Parade prin propriile forțe, folosind plăci speciale pentru a nu deteriora asfaltul (aceste două fotografii cât și cele din pagina 81 au fost realizate de autor)

Istorie și film

DE 200 DE ANI,
FRANKENSTEIN

THEO STĂNESCU-STANCIU

Monstrul în interpretarea devenită clasică, a lui Boris Karloff

Luna mai a anului 1816 l-a găsit pe poetul Percy Shelley din nou pe drum de astă dată, spre Geneva. Mergea împreună cu cea care îi furase inima încă din 1814 – determinându-l să-și părăsească soția (Harriet Westbrook Shelley) și să ia calea peregrinărilor –, Mary Godwin (cu care se va și căsători în decembrie, același an) și cel de-al doilea născut al lor, William, de doar câteva luni (venit pe lume la 24 ianuarie). I-a însoțit și sora vitregă a tinerei mame – de doar 19 ani –, Claire Clairmont (1798-1879). Călătoria a avut un impact puternic asupra lui Mary. Încă nerecuperată total, nici fizic, nici psihic după naștere, peisajul dezolant ce se întindea în fața ochilor îi devenea parcă oglinda stărilor sufletești. „Nici când nu am mai văzut zone atât de moarte a notat în volumul de călătorii *History of a Six Weeks' Tour through a part of France, Switzerland, Germany and Holland* (Povestea turului de șase

săptămâni printr-o parte din Franța, Elveția, Germania și Olanda, 1817). Copacii uriași domină o sălbăticie albicioasă... Nicio urmă de apă”.

Se naște
un monstru

La Geneva, grupul a primit un nou și remarcabil membru: Lordul Byron – de care se îndrăgostise voluptuoasa brunetă Claire, în fapt motivul real al călătoriei pentru care insistase atât pe lângă sora și iubitul acesteia. Considerând că niște simple camere de hotel nu le sunt deloc pe plac, cei doi scriitori s-au decis să închirieze fiecare câte o proprietate alăturată: clanul Shelley a ales Montalègre, iar Byron – care călătorea împreună cu medicul John Polidori (1795-1821), cel al cărui nume avea să devină sinonim cu introducerea vampirismului în literatură, odată cu apariția romanului *Vampirul* (1819) – Villa Diodati, o im-

Cu 200 de ani în urmă, scriitoarea britanică Mary Shelley a creat un monstru care încă ne mai bântuie!

Vara anului 1816 aproape că nu a existat în Europa. Erupția vulcanului Tambora din Indonezia (Insula Sumbawa), timp de șase zile (6-11 aprilie 1815) – considerată cea mai puternică din istorie, de 52.000 ori mai devastatoare decât bomba atomică de la Hiroshima! – a schimbat radical vremea de pe întreaga planetă. Un nor uriaș a acoperit soarele, temperaturile au scăzut în medie cu un grad la nivel mondial, ajungându-se chiar la ninsoare în iunie în Quebec și distrugere de recolte în Anglia.

pozantă locuință ce îl adăpostise și pe poetul John Milton.

Cum vremea s-a dovedit imposibilă, nepermițându-le să iasă deloc, cel mai mult timp și l-au petrecut în saloanele de la Diodati, în discuții nesfârșite despre proiecte literare dintre cele mai ciudate. Și nu numai... Cunoștințele medicale ale lui Polidori (autor al unei lucrări de absolvire despre somnambulism) au reprezentat interesante puncte de pornire în dezbateri care mai de care mai pline de vervă. „Shelley și Lordul Byron au vorbit mult și pe diverse teme și-a amintit Mary în prefața ediției din 1831 a romanului

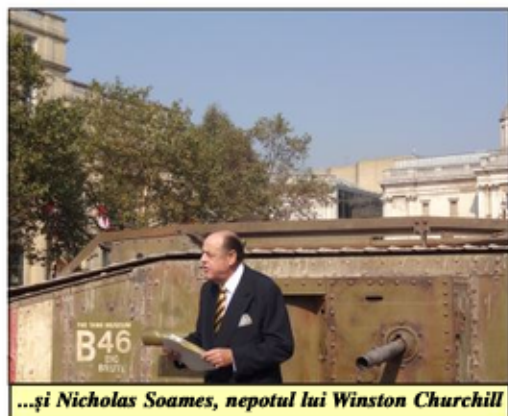
fost folosite peste 300 de tancuri, bătălia în sine fiind considerată de istoricii Primului Război Mondial drept cel „mai mare experiment din istorie“.

Pledoaria nepotului lui Churchill

Centenarul tancului nu a fost celebrat din întâmplare în Trafalgar Square. Al King, director în cadrul companiei Wargaming, spunea că acolo este inima Londrei, locul unde locuitorii orașului și turiștii sărbătoresc Anul Nou, unde se adună să protesteze dacă sunt nemulțumiți de ceva sau dacă pur și simplu simt nevoia să se întâlnească în oraș. Cu această ocazie spectatorii au putut să fotografieze și să fie foarte aproape de o replică a tancului Mark IV. Au fost prezenți reprezentanți ai presei din peste 11 țări, printre care Australia, Polonia, Cehia, Spania sau Italia.

Povestea de succes a tancului, începută acum 100 de ani, continuă și astăzi, de aceea Sir Nicholas Soames, fost ministru al Forțelor Armate (14 iunie 1994-2 mai 1997), declara în fața reporterilor britanici și internaționali aflați în Trafalgar Square că guvernul britanic trebuie să urgenteze echiparea armatei cu tancuri, deoarece numărul lor actual este insuficient pentru provocările lumii contemporane.

După două ore în care deopotrivă foto-reporteri sau turiști au admirat unul dintre primele tancuri din istorie, replica tancului Mark IV a rulat câteva sute de metri, din Trafalgar Square, până la Horse Guards Parade, un loc folosit pentru parade, expoziții,

...și Nicholas Soames, nepotul lui Winston Churchill

Richard Smith, Markus Schill...

întruniri și alte ceremonii încă din anul 1600. Aici, tancul Mark IV era așteptat de urmașul lui, tancul britanic Challenger 2, una dintre cele mai bune mașinării de război contemporane.

După încă o sesiune de fotografii, invitații și presa s-au îndreptat către centrul pentru conferințe și expoziții Queen Elizabeth II, din centrul Londrei, în imediata apropiere a unor obiective turistice precum Big Ben și Westminster Abbey. Acolo, în fața unei audiențe numeroase, au susținut din nou o scurtă conferință de presă Markus Schill, Richard Smith, împreună cu mai mulți oficiali de la compania Wargaming, care au prezentat obiectivele realizate ale companiei, precum și proiectele pentru viitorul imediat. După acest moment, invitații și organizatorii au trecut de la latura oficială a evenimentului, la una mai puțin protocolară. Într-o sală special dotată pentru astfel de activitate, în aceeași locație, invitații se puteau juca diverse jocuri din portofoliul companiei Wargaming, precum World of Tanks, World of Warships, Hybrid Wars sau Master of Orion.

Pe cei pasionați de istoria tancului, Muzeul din Bovington, înființat în anii '50, îi așteaptă cu peste 300 de tancuri; printre acestea, exponate unicate precum „Little Willie“, dar și tancul mediu de luptă actual al armatei britanice, Challenger 2. Iar dacă nu puteți ajunge să vizitați muzeul în Marea Britanie, aveți posibilitatea oricând să vă faceți un cont în cadrul jocului World of Tanks, pe platforma www.worldoftanks.eu, unde a fost introdus special pentru cei pasionați de istorie și jocuri online tancul Mark I. ■

Pelicle dispărute...

Monstrul creat de doctorul Victor Frankenstein a schimbat, radical, sensul cuvântului *horror*. Eroul lui Mary Shelley a fost preluat, după cum era și firesc, extrem de rapid, și în lumea cinematografului fraților Lumière. Conform unor analize realizate de IMDb (Internet Movie Database), una dintre cele mai renumite baze de date on-line din domeniul cinematografiei și al jocurilor video, cei 200 de ani de existență ai poveștii reprezintă tot atâtea producții cinematografice.

Afișul filmului *Viață fără suflet*, din 1915

Primul pas s-a făcut în epoca filmului mut, în 1910, într-o producție de doar 16 minute a studiourilor Edison, scrisă și regizată de, pe atunci la începutul carierei, J. Searle Dawley (1877-1949), cel care s-a considerat „primul regizor cu adevărat din lume”. I-a avut ca protagoniști pe Augustus Phillips (1874-1944, Frankenstein) și Charles Ogle (1865-1940, Monstrul), rolurile fiind elogiuate ca principalele lor realizări pe mare ecran.

Au urmat două pelicle care, din păcate, astăzi sunt considerate pierdute (la fel s-a crezut și despre cea din 1910, dar un colecționar a scos pe piață, în 1980, o copie,

J. Searle Dawley

realizată cu 30 de ani în urmă). *Life without Soul* (Viață fără suflet, 1915), în regia lui Joseph W. Smiley (1870-1945), cu William A. Cohill, un dr. Frankenstein modern (rebotezat W. Frawley), și a sa creație fără suflet un Percy Standing (1882-1950), care a ales să interpreteze un personaj atât de dificil mizând pe cartea veridicității, aproape fără nicio urmă de machiaj. Peste câțiva ani, în 1921, a venit și o replică europeană, *Il mostro di Frankenstein* (Monstrul lui Frankenstein), cu Luciano Albertini (1882-1945) și Umberto Guarracino.

... roluri de referință...

Însă cea care a rămas cu adevărat în istoria cinematografiei a fost lansată în 1931 de Studiourile *Universal*. Inițial, Bela Lugosi (1882-1956) a fost selectat să interpreteze rolul monstrului, sub bagheta regizorului francez naturalizat în America Robert Florey (1900-1959), autorul primului film din seria *Fraților Marx*. Dar, după câteva duble nereușite, Lugosi a

refuzat, fiind atras de un nou proiect, găzduit de același studiu: *Dracula* (ambele producții lansându-se în același an, 1931). În noile condiții, conducerea *Universal Pictures* a apelat la regizorul britanic James Whale (1889-1957). În locul lui Lugosi, a apărut necunoscutul, pe atunci, actor Boris Karloff (1887-1969). Interpretarea acestuia a rămas însă una memorabilă. Și pentru cel care nu a văzut filmul în întregime, figura lui Karloff este inconfundabilă. Machiajul, ridicat la rang de artă de năbădăiosul Jack Pierce (1889-1968), alături de patosul vocii profunde a actorului, pe numele său real William Henry Pratt, au devenit mărci ale unui rol de poveste. Ani mai târziu, filmul a intrat pe lista Arhivei Naționale de Film a Statelor Unite, instituție menită, încă de la înființare, în 1988, să asigure conservarea, promovarea și accesul publicului la moștenirea cinematografică nord-americană.

Pentru *Universal Pictures* se deschidea o nouă eră. Personajul lui Mary Shelley, via Karloff, s-a transformat rapid într-unul de mare succes. Au urmat peliclele: *Bride of Frankenstein* (Mireasa lui Frankenstein), 1935; *Son of Frankenstein* (Fiul lui Frankenstein), 1939, și, în 1942, *The Ghost of Frankenstein* (Fantomă lui Frankenstein, considerată de mulți critici drept cea mai bună din serie), de astă dată monstrul fiind interpretat de Lon Chaney Jr. (1906-1973), protagonistul seriei *Mumia: Mormântul Mumiei*, 1942; *Stafia Mumiei* și *Blestemul Mumiei*, 1944. (Interesant este faptul că și în aceste producții, care l-au făcut celebru în genul filmelor

Villa Diodati, locul unde Mary Shelley (în medaion) și-a conturat viitorul personaj și o pagină din manuscrisul original

existență. Ca fiică a unuia dintre cei mai importanți precursori ai gândirii anarhiste și utilitariste, William Godwin (1756-1836), și al scriitoarei feministe Mary Wollstonecraft (1759-1797), a trăit într-un mediu intelectual elevat. Cu toate că niciodată nu a urmat,

Dacă pentru Mary a fost dragoste la prima vedere și, mai ales, prima, pentru Percy povestea nu a fost numai una romantică: nu neapărat frumusețea sau inteligența tinerei l-au fascinat ci, mai ales, ideea că aceea era tocmai „fiica lui William și a lui Mary“, un „copil al dragostei și al luminii“. Godwin, care până atunci fusese ca un mentor pentru Shelley, nu a fost deloc încântat de idila dintre cei doi. Dar banii tânărului scriitor păreau mult mai interesanți și îi puteau asigura un trai liniștit... I-a interzis totuși să-i mai vadă fiica, moment în care exaltatul Percy a încercat

chiar să se sinucidă.

Dacă gestul nu l-a șocat pe bătrân, pentru Mary a fost decisiv: s-a hotărât să fugă de acasă și să-l urmeze într-o lungă călătorie prin Franța.

Lunile au trecut cu dragoste, noi prieteni și foarte puțini bani, de astă dată, negocierile privind intrarea în posesia moștenirii lăsate de un bunic foarte bogat fiind extrem de anevoioase.

La Villa Diodati, în 1816, s-a născut, astfel, unul dintre cele mai fascinante personaje pe care le-a cunoscut lumea literară și nu numai. Inițial, romanul a cunoscut o primă ediție, la o micuță editură londoneză, în trei volume, în 1818, în 500 de exemplare, neavând niciun autor pe copertă, dar prefața fiind semnată de Percy Shelley. Varianta pe care o citim astăzi într-un singur volum este cea din 1831, de astă dată cu o lungă și interesantă prefață, scrisă de însăși autoare, tocmai pentru a descrie apariția cărții.

ce a făcut-o celebră, *Frankenstein*. Cel mai adesea, eu stăteam și îi ascultam. Diferite doctrine filosofice au fost luate la puricat; s-a dezbătut mult, printre altele, și principiul vieții“. Moartea, la 11 zile de la naștere a unei fete, în februarie 1815, era încă extrem de vie pentru Mary Godwin. Multe gânduri ciudate nu îi dădeau pace. „Am visat cum copila mea trăia din nou, doar tremura de frig și, pentru a o încălzi, am adus-o lângă foc“ (scrisa în *Jurnal*, la 19 martie 1815).

Noaptea cu tunete și fulgere, vremea căinească, atmosfera suprasaturată de fum, brocart și teatralitatea lui Byron au devenit cadru perfect pentru stărnirea imaginației lui Mary. Un spirit aparte, tânără experimentase multe în scurtă ei

în mod oficial, cursurile unei școli, a deprins tainele cititului și ale scrisului atât de la părinți, cât și de la prietenii acestora, figuri importante ale culturii britanice din acea perioadă: poezii William Wordsworth (1770-1850) și Samuel Taylor Coleridge (1772-1834), scriitorii Charles Lamb (1775-1834) și William Hazlitt (1778-1830), dramaturgul Thomas Holcroft (1745-1809), inventatorul și chimistul Humphry Davy (1778-1829), politicianul John Horne Tooke (1736-1812). A venit apoi întâlnirea cu elegantul și stilatul Percy Shelley, fiul unui bogat și influent om de afaceri al vremii, care se școlise la Eton și Oxford.

Petrecerea monștrilor nebuni, desenul de animație din 1967, și versiunea pentru balet a poveștii, pusă în scenă de The Royal Ballet

cum, Frankenstein luptă de partea binelui, cei doi pier, înghițiți de pământ.

Comedii, dar și desene animate

Horror-comedia a reprezentat o altă rampă de relansare pentru mitul lui Frankenstein. Mel Brooks și al său *Tânărul Frankenstein* (1974) este o parodie, în care Gene Wilder (remarcabil în rolul Willy Wonka din *Willy Wonka & Fabrica de ciocolată*, 1971) interpretează un descendent direct al dr. Frankenstein (pronunțat de către Wilder *Frank-en-steen!*), care a reușit să se situeze pe locul al 13-lea într-un clasament american al celor mai haioase filme făcute vreodată (pe primul loc fiind comedia romantică din 1959, *Some Like It Hot* – Unora le place jazzul –, cu Marilyn Monroe, Tony Curtis și Jack Lemon).

Și aventura eroului creat pe malul lacului Geneva cu 200 de ani în urmă nu s-a oprit aici. A reușit să pătrundă și să cucerească și alte zone – de la desene animate la... balet!

Boris Karloff s-a identificat, la propriu, cu rolul Frankenstein. La trei decenii de la

prima apariție, i-a împrumutat, de astă dată, numai vocea personajului în producția de desene animate *Mad Monster Party* (Petrecerea monștrilor nebuni, 1967). A ieșit un film de animație adorabil, o reinterpretare a vechii povești. Când dr. Frankenstein decide să se... pensioneze, se organizează o adevărată convenție pentru alegerea unui succesor. Sunt invitate cele mai cunoscute figuri din branșă: Dracula, Mumia, Quasimodo, Omul invizibil, Omul-lup ș.a.

În stagiunea 2015-2016, artiștii de la The Royal Ballet – foarte cunoscuta companie britanică de la Opera Regală din Covent Garden, sub bagheta magică a coregrafului Liam Scarlett – au adus în fața publicului o nouă versiune, de astă dată în pași de dans, a goticei atmosfere din Frankensteinul lui Mary Shelley. Pentru a pune în scenă complicata adaptare, Scarlett a făcut apel la câțiva colaboratori de

marcă: compozitorul Lowell Liebermann, creatorul de costume John Macfarlane și specialistul în lumini David Finn. – „Am dorit să avem efectele lui Spielberg – tunetele și fulgerele care să impresioneze sala –, dar și un decor pe măsură”, a declarat presei unul dintre membrii tinerei echipe. Iar rezultatul a fost un succes: „Interpretarea – una superbă; decorul – magnific; realizarea lui Scarlett – o bijuterie”, aprecia *The Guardian*, 8 mai 2016.

Aventura lui Frankenstein continuă. ■

**Știința în
cuvinte potrivite**

La Radio România Cultural
Cu Corina Negrea și Dan Manolache
Luni-vineri, de la ora 13.20

William Henry Pratt, pe numele de scenă Boris Karloff, și complicatul proces prin care era machiat pentru rol

kensteinul lui Mary Shelley), în regia lui Kenneth Branagh.

de groază, Chaney Jr. l-a înlocuit pe același Boris Karloff, interpretul primei *Mumii*, producție 1932).

Și alți mari actori și-au intersectat cariera cu dificilul rol. În *The Curse of Frankenstein* (Blestemul lui Frankenstein), din 1957, în regia lui Terrence Fisher, Christopher Lee (1922-2015, cel care un an mai târziu, își va lega numele de un alt personaj terifiant – contele Dracula) i-a conferit o altă alură, actorul fiind recunoscut pentru statura sa impozantă! Nu de puține ori, interpretări remarcabile au salvat filme, de altfel, notate ca mediocre sau chiar mai rău. A fost și cazul peliculei din 1994, *Mary Shelley's Frankenstein* (Fran-

Cu toate că a strâns pe afiș nume celebre ale celei de-a șaptea arte – Robert de Niro, Kenneth Branagh, Helena Bonham Carter, Aidan Quinn –, numai performanța actorului cu origini italiene a rămas în istorie. Ciudata creatură în viziunea lui Robert de Niro a luat o cu totul altă înfățișare: o apariție educată și inteligentă, capabilă să perceapă lumea din jur și, tocmai din această perspectivă, să înțeleagă propria existență, dominată de disperare.

... dar și filme ciudate

Cum povestea lui Frankenstein a devenit una atât de la modă, era firesc să

apară și producții mai... ciudate. Japonezul Ishirō Honda (1911-1993), regizorul creditat ca părintele Godzillei, și-a pus semnătura pe o peliculă în care personajele lui Mary Shelley își schimbă nu numai spațiul, ci și timpul *Frankenstein Conquers the World* (Frankenstein cucerește lumea, în versiunea niponă, *Frankenstein împotriva monstrului Baragon*, 1964). În timpul celui de Al Doilea Război Mondial, o inimă umană a fost furată dintr-un laborator din Europa și transportată, în secret, la bordul unui submarin, tocmai în Japonia, unde este iradiată în timpul atacului de la Hiroshima. Transplantată pe un cadavru, expunerea îi produce mutații genetice uriașe. În învălmășeala produsă de explozie, dispare. Peste 15 ani, doi cercetători, un american și un japonez, descoperă o creatură ciudată, semisălbatică, care omora, pentru a se hrăni, orice ființă întâlnită în cale. Încearcă să o studieze, dar ea evadează, se ascunde într-o pădure și devine, practic, indestructibilă. În tot acest timp, un alt monstru, Baragon, distrugea sate întregi, aducând teroare pe unde trecea. În confruntarea finală, în care, oare-

Gene Wilder (stânga) și Christopher Lee (centru), doi interpreți ai unor versiuni diferite ale poveștii, și o imagine din filmul regizorului japonez Ishirō Honda

prin ținuta lor exterioară, față de care își vor impune o deosebită exigență. Stridența vestimentară, aspectul neîngrijit și neplăcut sunt incompatibile cu ținuta unui student."

Peste câteva zile, scriind în *România liberă* despre cazurile „negative”, de cetățeni care se îmbracă neglijent, autorul preciza: „Evident, e greu să includem aici teatrele de dramă, unde interpreții trebuie să se îmbrace conform rolurilor, deși preferința unor teatre de a juca piese care descriu cu înțelegere viața unor căzături sociale (sic!) este într-un tot discutable din punct de vedere educativ.

(Observația stă în picioare și în selecția filmelor importate și prezentate pe ecranele noastre). Rămân celelalte teatre, televiziunea, spectacolele ocazionale, în care ținuta interpreților este uneori sub nivelul bunului gust. Cititorul nostru citează, de pildă, apariția pe micul ecran (în cadrul unui spectacol preluat din străinătate) a unor cântărețe între două vârste, îmbrăcate cu rochii de scurtă nimerită poate pentru fetele până în 10-15 ani. Se știe că rochiile foarte scurte au fost până de curând la modă în unele țări și că această modă mai supraviețuiește pe ici-pe acolo, înainte de a-și da obștescul sfârșit [...] Am adăuga că și felul cum se îmbracă unii interpreți de teatru sau film în viața particulară nu este mai puțin lipsit de importanță și că «boema» îmbrăcăminții, pe care unii dintre aceștia o afișează pe stradă, joacă un rol negativ, direct proporțional cu popularitatea de care se bucură în rândul publicului.” Există pe internet adevărata eliberată actorului Eusebiu Ștefănescu, în 1971, de Teatrul din Ploiești, prin care se certifica, pentru organele de control, că juca într-un rol în care trebuia să aibă părul lung.

Textul Ecaterinei Oproiu, despre *Urbanitate*, publicat tot în *Scânțea*, sună puțin straniu, în acest context.

Două noutăți:
autobuzul „Comaliment”,
prezent în cartierele bucureștene
(peste cinci decenii, ideea avea să
fie reluată, fără succes)...

„Cea mai memorabilă (!) impresie de telespectator mi-a lăsat-o crainica postului de la Geneva. Apărea în fiecare seară în jurul orei zece și spunea: «Ne face o mare plăcere că ne urmăriți, dar vă rugăm să nu uitați că e ora zece și că vecinul dv. poate vrea să doarmă. Vă rugăm deci să micșorați intensitatea sunetului. Vă mulțumim». Altă lume, alte reguli de civilizație.

În *Scânțea*, Zigu Ornea îl critică pe Mihai Ungheanu pentru un articol publicat în revista *Amfiteatru*, în care afirmase că Ibrăileanu ar mai putea fi salvat doar dacă opera lui este scoasă din mediile estetice ale „gherismului” (Dobrogeanu-Gherea). „Cu o trufie izvorâtă din necunoaștere, unele spirite neinformate depun inutile strădanii pentru a minimaliza sau chiar nega total rolul sau însemnătatea operei lui Gherea sau Ibrăileanu.”

La jumătatea lunii octombrie, se publică „Hotărârea Plenarei C.C. al P.C.R. cu privire la majorarea pensiilor, îmbunătățirea legislației pensiilor și instituirea pensiilor suplimentare din contribuția salariaților”. Pensia minimă pentru limită de vârstă cu vechimea completă crește de la 350 lei la 500 lei. Se desființează plafonul maxim de 1.200 lei pentru pensiile al căror nivel rezultat din aplicarea prevederilor legale era mai mare decât acesta.

Ziua recoltei este noua creație, care se va sărbători în prima duminică a lunii octombrie. La sfârșitul lunii septembrie, se instituie ordi-

nele și medaliile „Meritul Științific” și „Meritul Cultural”. În ziua de 20 septembrie a încetat din viață Marcel Breslașu, poet, redactor-șef al revistei *Secolul 20*.

Virgil Cândea îl evocă pe Antim Ivireanul: „Către anul 1690 venea în Țara Românească, azvârlind aici toiagul greu al pribegiei, un tânăr gruzin, pe adevăratul lui nume Andrei (schimbat apoi

... și automatul pentru sirop,
instalat în Piața Universității,
în apropiere de... chioșcul de dulciuri,
de unde se puteau procura și fisele necesare

ÎN BUCUREȘTI ACUM 50 ANI

La 18 septembrie, în sudul țării se înregistrau 29° C. Conform legislației în vigoare atunci însă, la 15 octombrie începea furnizarea căldurii către blocurile racordate la rețeaua de termoficare. Dincolo de temperatura aerului, peste țară începea să sufle un vânt rece.

La 23 septembrie, în ziarul *Scântea* puteai citi rândurile următoare: „Opinia publică din țara noastră manifestă un interes deosebit față de problema atât de mult dezbătută în ultima vreme a reglementării întreruperilor de sarcină, care reprezintă o latură deosebit de importantă a problemei populației [...] Țara, poporul nostru, societatea socialistă au nevoie de femei sănătoase, care să nu îmbătrânească înainte de vreme pentru că nu și-au împlinit menirea de a fi mame și care să nască copii sănătoși, viguroși“. Avusese loc, la 21 septembrie, și o consfătuire la C.C. al P.C.R., la care participase Nicolae Ceaușescu, în cadrul căreia se discutasă adoptarea unor măsuri pentru reglementarea întreruperilor de sarcină.

La 2 octombrie (o zi de duminică) se publică decretul Consiliului de Stat pentru reglementarea întreruperii sarcinii, semnat de președintele Consiliului de Stat, Chivu Stoica. Articolul 1 prevedea: „Întreruperea cursului sarcinii este interzisă“. Se prevedeau cazurile extreme când se putea totuși face întrerupere de sarcină. Medicul avea obligația ca înainte de operație sau în cel mult 24 ore după să anunțe procurorul, care urma să verifice legalitatea întreruperii. Cineva sabota totuși noua politică demografică a partidului, pentru că, aflăm din presa vremii, nu se găseau biberoane pentru sugari.

Tot în *Scântea* se publică și primul articol pe o altă temă înrudită, cea a proceselor de divorț, încheiat cu următoarele concluzii: termenele dintre ședințele de judecare a cauzelor de divorț să nu mai fie atât de scurte; în aprecierea motivelor de divorț să se plece de la interesele copiilor minori din acea căsătorie; să se înlăture motivele secundare, superficiale, provocate de neajunsurile mărunte ivite pe parcursul căsniceii; judecata să pornească de la respectarea principiului stabilității familiei; să se limiteze numărul căsătoriilor permise unui singur individ și, implicit, al divorțurilor. Peste patru zile, la 11 octombrie, se publică modificări ale unor dispoziții legale privitoare la divorț. O căsătorie se poate desface prin divorț doar în cazuri excepționale. Taxa de timbru pentru acțiunea de divorț este de 3.000 până la 6.000 lei. În cazul renunțării la acțiunea de divorț, se restituie reclamantului jumătate din taxa de timbru, indiferent în ce stadiu este procesul.

S-au deschis mustăriile. Marea surpriză: nu se mai servește must roșu, pătează fețele de masă! Scoateți și vinul roșu, și sosurile, propune cineva

La 29 septembrie, Eugen Barbu semnează, în *Scântea*, tableta *Lăptosul*. La 1 octombrie, ministrul Învățământului a emis un ordin în care precizează: pe lângă alte obligații ce le revin studenților, în schimbul condițiilor de învățământ ce li se asigură de partid și de stat, se numără și „comportarea demnă și civilizată [care] trebuie să se manifeste și

Thames House, sediul MI5 (stânga), Vauxhall Cross, sediul MI6, și stema regatului

● Sfârșitul Războiului Rece nu-i un motiv de bucurie pentru toată lumea
 ● „Mă întrebam de ce oi fi depus atâtea eforturi ca să împiedic să fie aruncați cu toții în aer“ ● În concurență cu Special Branch ● Ce noroc, tocmai schimbaseră geamurile! ● Se caută noi obiective ● Depunere-surpriză în cont ● Niciodată nu poți evita complet speculațiile stupide ale presei ● Sunteți, totuși, oameni întregi la cap

SLUJITORII MAIESTĂȚII SALE, CARE NU... EXISTĂ

CRISTIAN TRONCOTĂ, DORIN MATEI

Transformările petrecute în interiorul MI5 par a fi mai ușor de urmărit. Serviciul a fost primul care a primit o lege de funcționare, a manifestat sau i s-a permis mai multă deschidere către opinia publică, istoria sa oficială ajunge până aproape de anul 2000 și avem și memoriile unuia dintre directorii generali importanți ai perioadei de tranziție ai Serviciului de Securitate, prima femeie care a ocupat această funcție și primul director general al MI5 al cărui nume a fost făcut public: Stella Rimington.

Si MI5 a fost luat prin surprindere de imaginea prăbușirii Zidului Berlinului și de colapsul regimurilor comuniste care i-a urmat. Din 1989 până în 1991, toate rapoartele înainte de Serviciu ministrului de Interne subliniau că amenințarea subversiunii și a spionajului din Est (cu excepția U.R.S.S.) practic au dispărut. Curând, cei din MI5 au descoperit că nu era un motiv de bucurie. Iluzia care domnea la Whitehall, sediul guvernului, că sfârșitul Războiului Rece ducea la o pace generală a dus la tăieri de buget și pentru MI5. Negocierile pentru bugetul serviciilor de informații erau aprige. Stella Rimington nota, după o astfel de întâlnire: „Mă întrebam de ce oi fi depus atâtea eforturi ca să împiedic să fie aruncați cu toții în aer.“ În noiembrie 1993 a

fost obligată să își anunțe subordonații că în viitorii trei ani fiscali Serviciul trebuia să găsească în interior resursele financiare suplimentare pentru a lupta contra terorismului nord-irlandez. Dând dovadă de multă abilitate și de capacitatea de a manevra pe culoarele de la Whitehall, Stella Rimington a obținut ca reducerile bugetare să nu fie atât de drastice pe cât cereau cei de la Finanțe, dar în următorii doi ani au fost 300 de pensionări anticipate. În total, Serviciul a pierdut 400 de posturi, adică aproximativ 20% din efectiv. La 22 februarie 1993, premierul John Major a primit, prin intermediul canalului de comunicare secret dintre Whitehall și IRA (Armata Republicană Irlandeză, principala organizație care milita pentru unificarea Irlandei), mesajul care a

în Antim), pe care românii l-au numit, recunoscându-i totdeauna originea, Ivireanul [...] Tipograful Andrei, devenit monahul Antim, va fi egumen al Snagovului în 1695, episcop de Râmnic în 1705, mitropolit al Țării Românești din 1708 și până la moartea sa.“

Și tot el scrie despre *Individual și colectiv în opera de artă*. „Este de așteptat, firește, ca în condițiile culturii contemporane care se dezvoltă cu mijloace noi, în forme noi, care se creează cu tehnici și metode deosebite de acelea ale folclorului, acesta să fie, la rândul său, influențat și adesea modificat. Transmiterea orală se restrânge treptat la câteva genuri minore, anecdota, notațiunea, proverbul. Înregistrat cu tehnica notației ideilor sau frazelor muzicale, autorul în gen popular nu mai este colaboratorul anonim de altădată la desăvârșirea unei opere, ci autorul modern cu drepturile și răspunderile acestuia.“

Sunt și alte aniversări în această lună: 100 de ani de la introducerea sistemului metric în România, 50 de ani de la moartea pictorului Ștefan Luchian, 100 de ani de la nașterea lui George Coșbuc (ocazie cu care pe Calea Plevnei, la nr. 40, s-a dezvelit o placă pe peretele casei în care și-a trăit ultimii ani din viață poetul).

Secția de istorie a relațiilor internaționale și a diplomației românești din cadrul Asociației de Drept Internațional și Relații Internaționale a organizat miercuri, la Institutul „N. Iorga“, o ședință de comunicări, în cadrul căreia George Potra a prezentat *Înlăturarea lui Nicolae Titulescu din guvern – 29 august 1936*. În *Informația Bucureștilui*, lector universitar Dumitru Todericiu prezintă cel mai vechi document despre istoria rachetei descoperit la noi, la Sibiu: manuscrisul lui Conrad Haas, șeful depozitului de artilerie al orașului între anii 1520-1569, iar în *Scânteia* Milică

Moldoveanu scrie despre Sofia Nădejde, sora mai vârstnică a pictorului Octav Băncilă, militantă socialistă. În sfârșit, Institutul Franței, Academia de inscripții și arte frumoase, a acordat Premiul „Gustave Mendel“ arheologilor români Suzana Dimitriu și Petre Alexandrescu, pentru lucrarea *Corpus vasorum antiquorum*, care cuprinde colecțiile de vase grecești aflate la Muzeul Național de Antichități de pe lângă Institutul de Arheologie al Academiei R.S.R.

Pe terasa „Lido“, 11 octombrie, la ora 17.30, reflectoarele luminează puternic. Se toarnă ecranizarea piesei lui Alexandru Mirodan *Șeful sectorului suflete*. Este prezent, deocamdată, doar Toma Caragiu, care repetă. Îl interpretează pe Horațiu, pe care îl caracterizează astfel: „Fiat 1.800, magnetofon ultimul tip, opt costume în garderobă...“. La întrebarea reporterului, dacă este un personaj arogant, Toma Caragiu răspunde: „Nu. De ce să-l mai încarc? Ajunge că primește la urmă... o măciucă.“. „De ce oi fi sosit așa de devreme?“, se întreabă Toma Caragiu. Radu Beligan, interpretul rolului Gore, oricum nu o să vină, că este plecat în turneu, iar Irina Petrescu, cea care o joacă pe Magdalena, n-a ajuns încă. „Totul o să fie în ordine. Ai să vezi“, încearcă să îl liniștească regizorul Gheorghe Vitanidis. Scenariul este semnat de Marica Beligan. Abia la ora 22.00 s-au așezat la masă Toma Caragiu și Irina Petrescu, pentru primul tur de manivelă al noului film.

Sâmbătă, 3 septembrie, la ora 16.30, la magazinul „Muzica“, Remo Germani acordă autografe pe cele două discuri scoase de Electrecord. Cântărețul italian se afla de câteva zile în România, pentru concerte la Sala Palatului.

„Preistoria“ presei se apropie de sfârșit, își intitulează Eugen Preda suita de articole, pe care le publică în revista *Flacăra*. Între timp, istoria presei scrise s-a apropiat de sfârșit. ■

Irina Petrescu și Mircea Crișan filmează pe Calea Victoriei, în fața Bisericii Kretzulescu, în ecranizarea piesei lui Alexandru Mirodan Șeful sectorului suflete

frarea codurilor altor state) aveau atribuții mult mai importante în acest domeniu. Security Service Act din 1989 a fost modificat în 1996 pentru a permite MI5 să sprijine poliția în combaterea crimei organizate, în special traficul de droguri. S-au obținut succese remarcabile. La 9 februarie 1996 IRA a denunțat unilateral acordul de încetare a focului, ceea ce a îndepărtat temerile Serviciului că va avea de înfruntat noi reduceri. Iar după atentatele teroriste din S.U.A., din 11 septembrie, implicarea Serviciului în combaterea crimei organizate s-a redus considerabil.

Foarte mult a făcut pentru transformarea și adaptarea la noile condiții a MI5 Stella Rimington. În noiembrie 1991, directorul general în funcție, care urma să se pensioneze la începutul anului următor, Sir Patrick Walker, a informat-o pe Stella Rimington, care era director adjunct pentru probleme administrative (a existat o perioadă și o asemenea funcție, pe lângă directorul adjunct pentru operațiuni), că îi va urma la conducerea Serviciului. A fost o procedură mai puțin obișnuită, Stella nefiind măcar întrebată dacă era de acord. La 12 noiembrie 1991, ministrul de Interne i-a trimis propunerea prim-ministrului, care a acceptat-o a doua zi. Stella a protestat când a aflat că identitatea ei avea să devină publică pentru prima oară, dar decizia fusese deja luată la nivel de prim-ministru. Dar nu i-a fost publicată și o foto oficială. Ulterior, ea a decis să se publice o fotografie clară a ei, dar *Evening Standard* a tipărit-o cu o bandă neagră peste ochi. Debutul în noua funcție a fost marcat și de un episod amuzant: cineva i-a făcut o depunere în cont, în numele unui șef din KGB. Apoi, câteva zile a trebuit să doarmă la un hotel, în speranța că va scăpa de paparazzi care o pândeau la ieșirea din casă.

La patru luni după ce preluase conducerea Serviciului, Stella Rimington nota că atunci când

intrase ea în MI5, erau aproape în exclusivitate bărbați, mulți dintre ei în jur de 50 de ani, proveniți dintre foști ofițeri sau din serviciul colonial; acum media de vârstă era de 36 de ani, jumătate dintre directori aveau sub 50 de ani și 40% dintre ofițerii de informații erau femei (ponderea totală a femeilor în MI5 urca la 55%).

Deși Ministerul de Interne i-a interzis să organizeze conferințe de presă (de teama că putea să fie preferată de ziariști ministrului?), Stella Rimington s-a întâlnit informal cu reprezentanți ai mass-media. După un an de astfel

de întâlniri, ea spunea: „Nu vei putea niciodată să eviți complet speculațiile stupide ale presei, dar un contact continuu, controlat, al Serviciului cu ziariști importanți ajută la o mai bună informare și o atitudine mai responsabilă față de Serviciu, în sferile mai responsabile ale mass-media“. Spre sfârșitul anului 1994 a apărut și în fața noii comisii de su-

Momentul exploziei din 7 februarie 1991, la sediul prim-ministrului britanic

praveghere parlamentară, Comitetul pentru Informații și Securitate (Intelligence and Security Committee, ISC). A primit și un compliment, din partea unuia dintre membri: „Sunteți, în mod evident, oameni întregi la cap și normali“. În vremea ei, Serviciul s-a mutat într-un sediu nou, Thames House, rezultat din unirea și modernizarea a două clădiri. Scăpau astfel de permanenta navetă a documentelor clasificate între diversele sedii ale MI5 din Londra. Sediul a fost inaugurat oficial la 30 noiembrie 1994, în prezența premierului John Major. Cu 40 de ani înainte, noul ministru de Interne habar nu avea unde era sediul Serviciului.

Vom urmări în viitorul și ultimul episod al lungii noastre incursiuni prin istoria celor două principale servicii de informații ale Marii Britanii ce implicații au avut asupra MI5 atentatele din 11 septembrie 2001.

(Va urma)

marcat debutul negocierilor ce au dus la Acordul din 1998. Sporirea șanselor de succes pentru încheierea unui acord cu IRA a stârnit îngrijorare în MI5. Se pune problema cu cât să se reducă aparatul, dar să rămână eficient.

I altă direcție de acțiune a fost aceea de a obține pentru MI5 rolul de lider al strănerii de informații despre mișcarea separatistă nord-irlandeză, detronând practic Special Branch, din cadrul Scotland Yard. Operațiunea fusese declanșată încă din 1991. La 7 februarie 1991, un proiectil de aruncător de mine, expedit dintr-un Ford Tranzit parcat în apropiere, a explodat pe peluza din Downing Street, în timpul unei întâlniri a Cabinetului lui John Major. Experții i-au spus premierului că dacă proiectilul cădea cu 3 m mai aproape, jumătate dintre membrii Guvernului Majestății Sale erau morți. Totuși, principalul specialist în arme al MI5

a subliniat că tirul fusese executat cu mare precizie. Secretarul Cabinetului, Sir Robin Butler, povestea că ușile franțuzești ale încăperii au zburat în lături și mulți dintre cei prezenți s-au așteptat să vadă năvălind oameni cu cagule și pistoale-mitralieră. Cu ceva timp înainte, MI5 decisese înlocuirea geamurilor la reședința din Downing Street 10 cu altele securizate. Fără acestea, rănille provocate de fragmentele de sticlă ar fi pus viața celor prezenți în pericol. Era a doua oară, după atentatul de la Brighton, contra lui Margaret Thatcher (12 octombrie 1984), când IRA fusese aproape să ucidă un premier britanic.

O reuniune ministerială din 11 aprilie 1991 a aprobat cererea Serviciului pentru sporirea resurselor umane utilizate în combaterea terorismului. La 16 octombrie 1991 s-a deschis dosarul „Ascribe”, pentru acordarea MI5 a rolului principal în problema terorismului irlandez în Marea Britanie. Într-un raport către prim-ministru, secretarul Cabinetului sublinia

priceperea Poliției Metropolitane în operațiunile de poliție și investigații criminalistice de după producerea atentatelor, dar și incapacitatea acestora de a culege informații pentru prevenirea unor asemenea acțiuni. La 21 noiembrie 1991, John Major a decis că cererea era justificată, dar, ținând cont de complexitatea modificării, era nevoie de un raport detaliat. O decizie definitivă s-a luat la 30 aprilie 1992 și a devenit efectivă la 1 octombrie 1992.

Lucrurile au decurs cu dificultate, căci cei din Special Branch erau nemulțumiți. Eliza Manningham-Buller a ușurat foarte mult tranziția și succesul ei a recomandat-o ca viitoare directoare generală a MI5. La o săptămână de la modificare, directorul general al MI5, Sir Patrick Walker, raporta arestarea a trei membri IRA în Belgia, după o operațiune în colaborare cu serviciile de securitate belgiene. Între 1988-1990, Stella Rimington a fost șefa Diviziunii G și ultima care a mai răs-

puns și de terorismul internațional, și de cel irlandez. Din 1990, Diviziunea T a preluat problema terorismului irlandez.

S-au căutat și alte soluții pentru a menține dimensiunile Serviciului neafectate de tăierile bugetare. Una dintre ele a fost orientarea către alte amenințări la adresa securității Marii Britanii. Au fost abandonate direcții precum preservarea bunăstării economice a Marii Britanii sau extremiștii care militau pentru drepturile animalelor, considerate ca fiind nerelevante. Au fost reținute combaterea proliferării armelor de distrugere în masă și sprijinirea poliției în lupta contra crimei organizate. În 1991 fusese creată o mică unitate, K10B, care să se ocupe de combaterea proliferării armelor de distrugere în masă, dar a devenit operativă abia în 1994. Pe de altă parte, MI6 și GCHQ (serviciul care se ocupă de asigurarea comunicațiilor oficiale, culegerea de informații din surse electronice și descu-

Prima fotografie făcută Stellei Rimington după numirea ca director general al MI5 a surprins-o la cumpărături

DICTIONAR MITOLOGIC

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1										
2										
3										
4										
5										
6										
7										
8										
9										
10										

ORIZONTAL: 1) Fondatorul mitic al Romei – Haia! 2) Sora lui Pygmalion, îndrăgostită de Aeneas – Zeul zilei la vedici. 3) Nimfele ce l-au crescut pe Dionysos... – ... și o altă nimfă din suita Dianei. 4) Faun! – Un zeu mai puțin cunoscut din mitologia romană. 5) Zeiță celtică – Insula unde a fost părăsită Ariadne de către Theseus, erou legendar din Attica. 6) Divinitate feniciană adorată în Cartagina – Paradis. 7) Rege al Cretei, fiul lui Zeus, devenit judecător în Tartar – Uruk, la început! 8) Fiică a lui Euridice și mama lui Perseus, fruct al dragostei sale cu Zeus – „Frumoasele” din poveștile noastre populare. 9) Tânăr din insula Ceos, căsătorit cu fiica unui nobil atenian numit Cydippe, în urma unui șiretlic, la sărbătorile date în cinstea lui Artemis. 10) Port antic, menționat în *Iliada* lui Homer – Zeița înțelepciunii la greci (cunoscută drept Minerva la romani)

VERTICAL: 1) Fratele ucis de Romulus, în urma unei altercații – Primul om creat de Dumnezeu. 2) Unul dintre fiii lui Hefaistos – Colină arcadiană, cu un templu închinat Erinilor. 3) Zeița protectoare a străinilor din Egipt – Insula grecească unde se afla o fierărie a lui Hephaistos. 4) Zeița zorilor în mitologia vedică – Zeița vânătorii la romani. 5) Balaurul cu 100 de capete, paznic al merelor din Grădina Hesperidelor, ucis de Hercule – Zeiță egipteană. 6) Patroana poeziei de dragoste în mitologia greacă – Iana! 7) Sabina Avram – Început de Axiopolis – Divinitate a dragostei la slavi. 8) Personificarea virtuții la romani – Numele egiptean al zeiței Isis. 9) Boul sacru Apis la egipteni... fără coadă – Primul rege al Israelului, menționat în Biblie. 10) Zeul războiului la greci – Fiica lui Zeus și a lui Themis, zeița Păcii

Bibliografie: *Mic dicționar mitologic greco-roman*, Anca Balaci, Editura Științifică, 1966

Laurian BUTURE

IN INTERESUL OAMENILOR

(Triverb: 7, 2, 8)

Gheorghe BRAȘOVEANU

Soluția aritmogrifului **MITOLOGIE ȘI ISTORIE**, din nr. 9 /2016

TACIT – FLORA – VENUS – DAFIN – FAUST – LECCA – AHILE – YOUNG – LISZT

Soluția jocului **IZVOR ISTORIC**, din nr. 9/2016

ÎNSEMNAȚIE DIN TRECUT

(IN – S – E / M – N – ARE / D – IN – T / RE – CU – T)

ȘEDINȚĂ LA P.N.T.

Iată un nou fragment din procesul-verbal al Ședinței Comitetului Central Executiv al Partidului Național-Tărănesc din 4 ianuarie 1938, păstrat în Arhivele de la Hoover Institution on War, Revolution and Peace. Putem reproduce acest document grație doamnelor ELENA DANIELSON și LAURA COSOVANU, cărora le mulțumim și pe această cale.

Ceea ce cerem este ca acei care am fost persecutați pe vremuri din cauză că am fost fideli principiului continuității pe Tronul României și am fost fideli Majestății Sale regelui Carol al II-lea să fim astăzi persecutați (!), să nu fim nedreptățiți din cauza calomniilor pe care le debitează acei care pe vremuri îl calomniau pe Majestatea Sa și care pe vremuri erau cei mai mari dușmani ai săi (aplauze). Cine nu cunoaște tiradele anticarliste ale d-lui Tătărescu și Goga?

Vă întreb pe dvs.: se poate compara atitudinea noastră cu atitudinea partidului liberal de pe vremuri? Apoi, nu acel prin nedreptate ocrotit dl. Tătărescu a fost acel care a dat circulara contra regelui Carol și a scris broșuri împotriva sa? Și astăzi se găsesc la multe primării broșurile pe care le răspândea atunci în toate părțile țării guvernul liberal, în care planau cele mai grozave calomnii la adresa regelui nostru de astăzi.

Și atunci, aceștia ne calomniază astăzi pe noi. Întreb eu: oare este cu dreptate ca Majestatea Sa regele Carol al II-lea să dea ascultare calomniatorilor de astăzi cari eri erau calomnii înaltei sale persoane? Eu cred că nu.

Onorat comitet, sigur că o datorință a monarhismului adevărat, o datorință a apărătorului Tronului este să dea sfaturi sincere, să nu năzuiască a flata slăbiciunile celor tari și mari, chiar cu riscul de a nu plăcea la un moment dat, să spună ceea ce crede că este bine pentru țară și pentru Dinastie. Chestiunea este: cum să spună lucrurile?

Dar noi nu ne-am dat în lături de la această îndatorire. În special eu, în orice situație am fost, mi-am spus părerea și nu am năzuit a flata slăbiciunile celor puternici. Dacă am făcut-o, totdeauna am făcut-o în forma cea mai

cuviincioasă și niciodată nu am rostit un cuvânt măcar care să ofenseze Coroana, Dinastia ori pe Majestatea Sa regele Carol al II-lea.

Dar vă rog, dacă dvs. veți examina arhivele, dacă veți examina broșurile pe care le-a răspândit guvernul liberal pre vremuri în contra moștenitorului Tronului, Carol, regele nostru de astăzi, veți găsi broșuri direct ofensatoare și dacă eu la un moment dat spun cuvinte aspre la adresa anturajului Majestății Sale și a persoanelor care, spre nenorocire, îl înconjoară, apoi acestea nu se pot asemăna cu trivialitățile pe care guvernul liberal pe vremuri, chiar dl. Tătărescu le adresa celor care și astăzi sunt în anturajul regelui (aplauze).

Prin urmare, domnilor, atunci când noi criticăm modul în care Majestatea Sa regele își îndeplinește prerogativele regale, prin aceasta noi dovedim și mai mult că suntem dinastici și ținem la Majestatea Sa, fiindcă noi vrem ca strălucirea Tronului și a persoanei sale să fie netulburate de niciun nor, de nicio pată.

Deci la adăpostul acestor sentimente ale noastre putem spune că soluțiunea dată de Majestatea Sa cu așezământul nostru național nu este potrivită cu sentimentul nostru public; din contră sentimentul public respinge această alegere a Majestății Sale și partidul nostru este chemat ca acestui protest al opiniei publice să-i dea o expresiune legală, dar foarte energică și foarte promptă (aplauze).

Dar de ce opinia publică și în special partidul nostru opune rezistență și neîncredere guvernului d-lui Goga?

(Va urma)

CONTENTS (Romanian History) G. Topârceanu The way it happened at Turtucaia

● **M. Isărescu** The National Bank of Romania Thesaurus Museum in Tismăna and its historical significance ● **Gh.E. Cojocaru** Constantin Stere's role in the union of Bessarabia with Romania ● **T.G. Bitkova** The historical roots of the Russian perception of the Romanians ● **P. Otu** The Flamanda operation, October 1st to 5th, 1916 ● **Th. Pâslaru, T.D. Lazăr** Unpublished. Memoirs from World War I (III) ● **M. Stănescu, R. Baci** Ceremonies organized by the Ministry of Defence to honor the memory of 100 years ago heroes ● **I.-A. Pop** Nicolae Bocușan, a man dedicated to yesterday and today people ● **P. Opriș** How much earned the first secretary of the Communist Party and party activists during the underground years ● **C. Gido** The role of railways in modernizing Transylvania ● **V. Guzun** Nikolai Vasilievici Sablin, from the Tsar yacht, to the SMERȘ detention (II) ● **Th. Smeu** Ion Balaceanu, a diplomat too indebted ● **A.A. Capusan** Queen Elisabeth writes to Ion Balaceanu ● **G. Roșu** Magical practices of protection against plague ● **M. Ioniță** Memories of a childhood crushed by the communist regime (II) ● **A.-L. Chiș** Communist era advertising ● **M. Sala** Various eponymous ● In Bucharest, 50 years ago ● Romanian Documents at Hoover Institution (CLXXVII)

СОДЕРЖАНИЕ (Румынская история) Дж. Топырчану Как было в Тутраканской битве

● **М. Исэреску** Тисмана. Музей золота Нацбанка и его историческое значение ● **Г.Е. Кожокару** Роль Константина Стере в объединении Бессарабии с Румынией ● **Т.Г. Биткова** Исторические корни восприятия румын русскими ● **П. Оту** Операция Флэмында (1-5 октября 1916) ● **Т. Пыслару, Т.Д. Лазэр** Неопубликованные мемуары о Первой Мировой Войне (III) ● **М. Стэнеску, Р. Бачу** Почтение героям Первой Мировой Войны – торжественные мероприятия, организованные МО ● **И.-А. Поп** Историки, которых я знал. Николае Бокшан, человек, посвященный людям ● **П. Оприш** Зарплаты первого секретаря коммунистической партии и партийных работников в подполье ● **Ч. Гидо** Роль железных дорог в модернизации Трансильвании ● **В. Гузун** Николай Васильевич Саблин, от царской яхты до ареста СМЕРШа (II) ● **Т. Смеу** Ион Бэлэчану, слишком много задолженный дипломат ● **А.А. Кэпушан** Королева Елисабета пишет Иону Бэлэчану ● **Дж. Рошу** Магия против чумы ● **М. Ионицэ** Воспоминания о детстве, искаленном коммунистическим режимом (II) ● **А.-Л. Киш** Рекламы коммунистического периода ● **М. Сала** Эпонимы разного типа ● В Бухаресте, 50 лет тому назад ● Румынские документы в Гуверском Институте (CLXXVII)

magazin istoric

Apare lunar, se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali de la orașe și de la sate sau la redacție (pentru cititorii din București).

Cititorii din străinătate se pot abona direct la redacție, pe adresa Piața Valter Măărăcineanu, nr. 1-3, sector 1, PO Box 15-702, cod 010155, București, România; e-mail: mistoric@gmail.com sau mistoric1967@yahoo.com; cont bancar B.C.R., sucursala Sala Palatului, RO80RNCB0080005630130002 (USD) sau RO15RNCB0080005630130008 (EURO). Plata se poate face prin virament sau cec bancar. Prețul unui abonament pe un an este de 75 EURO sau 90 USD. Vă rugăm să indicați adresa poștală unde doriți să primiți revista și data de la care să înceapă abonamentul

ISSN 0541-881X

Lei 6,00

DIALOG CU CITITORII

ECOU

Domnul DUMITRU GHEORGHE, din Ploiești, ne trimite o mai lungă scrisoare, din care redăm fragmentele cele mai semnificative: Răsfoind un număr mai vechi, mi-am amintit de o relatare a generalului de armată Emil Bodnăraș, pe care am auzit-o în după-amiaza zilei de 5 iunie 1957. Eram fruntaș pe nava „Mărăști”, divizionul de distrugătoare, cu specialitatea de artilerie navală. În cadrul unor aplicații am asistat în zilele de 3-5 iunie la întâlnirea conducătorilor armatei (printre ei Leontin Sălăjan, ministrul Forțelor Armate, Virgil Trofin, prim-secretar C.C. al U.T.M., generalul Ion Gheorghe, șef al Direcției Superioare Politice a Armatei D.S.P.A.). La final, s-au tras concluziile și s-au dat premii pentru remarcările evenimentului. Când Leontin Sălăjan a dat mâna cu mine, m-a prezentat generalului Ion Gheorghe, născut în aceeași localitate ca și mine, Cosmina, Prahova. Generalul, fiind legat de comuna sa natală, m-a chemat la masa ofițerilor superiori pentru a afla mai

multe despre satul unde s-a născut. Acolo am stat alături de Emil Bodnăraș și profitând de moment, l-am întrebat despre 23 august.

El a povestit că prin luna mai ori la începutul lunii iunie 1944, Gheorghe Gheorghiu-Dej era internat într-un spital mic din Târgu-Jiu, unde a ajuns în scurt timp și Emil Bodnăraș, cu o altă identitate.

Și ne-a povestit cum s-au întâlnit cei doi. Sâmbăta plecau toți medicii, și rămânea doar un cadru medical până luni dimineață. Convinsă sau coruptă de Gheorghiu Dej, o soră Maria a aranjat ca într-o sâmbătă, când rămânea de gardă până duminică dimineață, să nu se facă nicio externare, rămânând toate paturile ocupate. Pe de altă parte, cu sprijinul profesorului Roșianu din Craiova, ilegalist la rândul lui, în după-amiaza acelei sâmbete a sosit cu trăsura la spital negustorul Moraru, cu o criză de apendicită. Era liber un singur pat, în camera unde era Dej, singur, păzit de un plutonier și un jandarm. Inițial, plutonierul s-a opus internării negustorului în acel loc, dar convins de Maria cu

vorba dulce și de cei 500 de lei, de la Moraru, a acceptat să fie internat acolo. Acest Moraru era de fapt chiar Bodnăraș.

Consemnăm mărturia corespondentului nostru, lăsând specialiștilor momentului 23 august să îi stabilească valoarea.

CERERI ȘI OFERTE

Domnul AURELIAN POPOACĂ oferă numere separate în stare perfectă și dorește să achiziționeze numerele: 1/1967, 2/1981, 12/1989, 6/1994, 11/1995, 1/1998, anii compleți 2012-2016 și caută cartea poștală distribuită cu primul număr al revistei. Cei care doresc să îl ajute îl pot contacta la numărul de telefon 0741.955.497.

Domnul ION GR. ORĂȘANU oferă spre achiziție colecția completă Magazin istoric, 1989-2015, aflată în stare bună. Cei care sunt interesați îl pot contacta la numărul de telefon 0239.667.583 sau la adresa: comuna Dudești, sat Tătaru, județul Brăila, strada Învățător Popa Ion, nr. 40.

Dragi cititori, vă puteți asigura continuitatea colecției revistei Magazin istoric prin abonarea la oficiile Poștei Române. Revista Magazin istoric figurează în catalogul Poștei Române, la poziția 19.356.

Revista poate fi ridicată și de la sediul redacției din Piața Valter Mărăcineanu, nr. 1-3, etajul 3, camera 14, sector 1. Vă punem la dispoziție, cu abonament, și versiunea on-line a revistei www.magazinistoric.ro, unde aveți acces de la primul număr, aprilie 1967.

Îi rugăm pe autorii și colaboratorii revistei noastre să ne trimită fotografiile care însoțesc articolele în format tiff sau jpeg pe adresele de e-mail: mistoric@gmail.com și mistoric1967@yahoo.com; de asemenea, să redacteze articolele cu diacritice românești.

magazin istoric

